

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою ЗУІ
Протокол № „3” від „20” квітня 2017 р.
Ф-КДМ-2

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота

**МОТИВАЦІЙНІ ФАКТОРИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЗАЛУЧЕННЯ УЧНІВ ДО
ДВОМОВНОЇ СЮРТІВСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ І-ІІІ
СТУПЕНІВ У ПЕРІОД 2008-2018 Р.**

ПАЛФІ- КОВАЧ ЕРІКА ЙОСИФІВНА

Студентка VI-го курсу

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Освітній рівень: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №2/2018

Науковий керівник:

Орос Ільдико
Імрїївна
канд. пед. наук, доцент кафедри

Консультант:

Балог Лівія
Іванівна
ст. викладач

Завідувач кафедрою: _____

Біда Олена
Анатоліївна
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2020 року

Протокол № _____ / 201__

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою ЗУІ
Протокол № „3” від „20” квітня 2017 р.
Ф-КДМ-2

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки та психології

Магістерська робота

**МОТИВАЦІЙНІ ФАКТОРИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЗАЛУЧЕННЯ УЧНІВ ДО
ДВОМОВНОЇ СЮРТІВСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ I-III СТУПЕНІВ У
ПЕРІОД 2008-2018 Р.**

Освітній рівень: магістр

Виконала: студентка VI-го курсу
спеціальності 013 Початкова освіта
Палфі- Ковач Еріка Йосифівна

Науковий керівник: Орос Ільдико Імріївна
канд. пед. наук, доцент кафедри

Консультант: Балог Лівія Іванівна
ст. викладач

Рецензент: Поллої Каталін Дезидерівна
викладач

Берегове
2020

Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**A BEISKOLÁZÁS MOTIVÁCIÓS TÉNYEZŐI ÉS EREDMÉNYESSÉGÜK A KÉT
TANNYELVŰ SZÜRTEI KÖZÉPISKOLÁBAN 2008-2018 KÖZÖTT**

Magiszteri dolgozat

Készítette: Pálfi- Kovács Erika

VI. évfolyamos Tanító

szakos hallgató

Témavezető: Dr. Orosz Ildikó,

PhD, docens

Konzulens tanár: Balogh Livia

főiskolai adjunktus

Recenzens: Pallay Katalin

főiskolai oktató

Зміст

Вступ.....	6
I. Стан угорськомовного викладання на закарпатті.....	9
1.1. Юридичні засади функціонування угорськомовних шкіл на Закарпатті.....	9
1.2. Навчальні заклади національних меншин на Закарпатті.....	17
1.3. Мотиваційні фактори при зарахуванні учнів до школи.....	20
1.4. Проблема двомовності в освіті.....	23
1.5. Державні стандарти початкової школи.....	25
1.5.1. Нова українська школа.....	26
1.5.2. НУШ у практиці.....	29
II. Мотиваційні фактори при зарахуванні учнів до Сюртівської загальноосвітньої школи I-III ступенів.....	32
2.1. Мета, гіпотези та методи дослідження.....	32
2.2. Презентація поселення.....	36
2.3. Розвиток угорськомовної освіти у селі Сюрте.....	40
2.4. Аналіз проведених досліджень у Сюртівській ЗОШ I-III ступенів.....	45
2.5. Результати досліджень.....	86
Висновок.....	91
Резюме.....	93
Список використаної літератури.....	95
Додаток.....	99

Tartalom

Bevezetés.....	6
I. A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján.....	9
1.1. A kárpátaljai magyar iskolák működésének törvényi háttere	9
1.2. Nemzetiségi oktatási intézmények Kárpátalján	17
1.3. A beiskolázás motivációs tényezői	20
1.4. A kétnyelvűség problémája az oktatásban.....	23
1.5. Az elemi iskolai oktatás állami szabványa	25
1.5.1. Az Új Ukrán Iskola.....	26
1.5.2. NUS a gyakorlatban.....	29
II. A beiskolázás motiváció tényezői a Szürtei Középiskolában.....	32
2.1. A vizsgálat célja, hipotézisei, módszerei	32
2.2. A település bemutatása	36
2.3. A magyar oktatás fejlődése Szürtében.....	40
2.4. A Szürtei Középiskolában végzett kutatás elemzése	45
2.5. A kutatás eredményei.....	86
Összefoglalás	91
Rezümé	93
Hivatkozott irodalom.....	95
Melléklet.....	99

BEVEZETÉS

Minden gyerek életében meghatározó esemény az óvodából való átlépés az iskolába. Ám nemcsak a gyerekek szempontjából lényeges mozzanat, hanem a szülők részéről is. Nyilván beiskolázási döntésüket több szempont figyelembe vételével hozzák meg.

Mivel az iskola minden gyerek második otthona, s a család után egy olyan szocializációs közeg, mely kihat a gyerek személyiségfejlődésére is, alapos mérlegelést kell végezni a szülőknek, mikor az oktatás tannyelvét választják meg.

Mivel szülőként foglalkoztat a gondolat, hogy mint két gyerek édesanyja milyen szempontokat kell majd figyelembe vennem a jövőben az oktatási intézmény kiválasztásánál, ez okból kifolyólag is választottuk magiszteri munkánk témájául A beiskolázás motivációs tényezői és eredményességük a két tannyelvű Szürtei Középiskolában 2008-2018 között.

Céljaink között szerepelt, hogy átfogó képet tudjunk adni a beiskolázás motivációs tényezőiről: mennyire fontos a nemzeti identitás, mennyire erős tényező a gazdasági biztonság, motivációs erővel hat-e a külföldről jövő támogatás. Továbbá, hogy bemutassuk a magyar tannyelvű iskoláztatás feltételeit és társadalmi kérdéseit iskolámban a jelzett időszakban.

Véleményünk szerint aktuális és időtálló a téma, hiszen társadalmunkban az oktatás és a nevelés nagyon fontos szerepet játszik. Jó lenne tudnunk, mely tényezők hatnak, illetve befolyásolják a szülők döntését akkor, mikor gyermekeiknek az oktatás tannyelvét válasszák meg. Ezen kívül látnunk kell, milyen szinten hat az oktatás nyelvének megválasztása a gyerek további életére, beszédének fejlődésére, identitása alakulására. A konkrét indok, amiért kutatásunkat elkezdtük az volt, hogy megfigyelhetővé vált, illetve az iskola statisztikai adataiból kitűnt, hogy 2004-től folyamatosan romlik a beiskoláztatás aránya a Szürtei Középiskola magyar tannyelvű osztályaiban. Abban az időszakban a szülők a gyerek jövőjének biztosításával indokolták az ukrán tannyelvű osztályba való beíratást. 2008-ra csúcsosodott ki ez a folyamat. Eredménye az lett, hogy a magyar tannyelvű osztályokat a roma szülők gyerekei tartották fenn. Egy ideig stagnált, majd visszajára fordult ez a folyamat. 2012-től emelkedik a magyar osztályba íratottak száma. Ezt magyarázhatjuk a magyarországi támogatások növekedésével, ami a jelenlegi labilis ukrán gazdasági helyzetben fontos szemponttá lépett elő. Egyre gyakrabban jelenség az is, hogy ukrán anyanyelvű gyerekeket is magyar osztályba íratnak.

A felmérés során megfogalmazott hipotéziseink a következők:

- A család szociális háttere befolyásolhatja az osztályválasztást. (Szegényebb családi körülmények közül érkező gyerekek szüleit motiválhatja a külföldről érkező támogatás.)
- Vegyes házasságnál az anya nemzetisége dominál.
- Aki ukrán tannyelvű osztályba adja gyermekét, annak a gyermeknek gyengül a nemzeti identitása.
- A kisebbségek társadalmi elfogadottsága kihatással van az iskolaválasztásra.

Vizsgálatunk fő helyszínéül az Ungvári járásban található Szürtei Középiskolát választottuk. Azért pont ezt az intézményt, mert én is itt végeztem középiskolai tanulmányaimat, illetve a mai napig ebben az oktatási intézményben tevékenykedem, mint elemi osztályos tanító.

Hipotéziseink bizonyításához a következő módszerekre alapozva végeztük el a téma kutatási fázisait: statisztikai adatokat dolgoztunk fel, amelyeket Szürte település községi tanácsa által vezetett nyilvántartásból kaptuk, valamint a tanintézmény által hivatalosan vezetett nyilvántartási jegyzékekből. Szülőkkel való empirikus kutatásra került sor. Egy több szempontot összefoglaló kérdőívet vettünk alapul, melyet Papp Z. Attila 2012-ben végzett Az iskolaválasztás motivációi és kisebbségi perspektívái kutatásánál használt. A kérdőív kitért a szülők életútjára, képzettségi szintjükre, identitásuk fontosságára, mindennapi nyelvhasználatukra, értékrendjükre, társadalmi közérzetükre, szociodemográfiai adataikra, az iskolaválasztásra, valamint az óvoda és iskola közötti átmeneti időszakra. Mélyinterjúkat készítettünk pedagógusokkal, ahol tapasztalati észrevételeikre voltunk kíváncsiak. Véleményüket kérdeztük a téma kapcsán: hogyan látják, mi okozza az osztályok létszámának ugrásszerű alakulásait, hogyan boldogul egy magyar anyanyelvű gyerek ukrán osztályban, illetve hátránnyal indít e egy magyar anyanyelvű tanuló, ha szülei anyanyelvi oktatásban részesítik. A gyerekeket ukrán iskolába járató magyar szülőket is megkérdeztük, melynek során motivációjukra és az ukrán iskolában tanuló magyar gyerek beilleszkedési ütemére voltunk kíváncsiak. Tudni akartuk, hogy vajon ezek a gyerekek valóban jól elsajátítják az ukrán nyelvet, s amennyiben igen, milyen mértékben tudnak helytállni a többi tantárgyból, melynek oktatása szintén államnyelven folyik.

Kutatásunk szakmaiságát a szakirodalom elemzése alapozza meg. Munkánk megírása során a legfontosabb szakirodalmi forrásainkat két nagy csoportra tudnánk osztani: az első tömbbe azokat a köteteket, kiadványokat soroljuk, melyek az oktatás helyzetét, Kárpátalja helyzetét mutatják be az aktuális oktatáspolitikai, kisebbségpolitikai tényezők tükrében. Ide sorolnánk még azokat a könyveket, illetve tanulmányokat, kutatásokat, melyek a nyelvi

kérdéssel foglalkoznak. Gondolok itt a kétnyelvűség fogalmára, az anyanyelv használati rendelkezésekre, koronként visszatérő nyelvpolitikai törekvések hatására kisebbségi közegben. Ebbe a csoportba a következő szakirodalmak tartoznak: Orosz (2005), Beregszászi- Csernicskó - Orosz (2001), Csernicskó (2016), Karmacsi Zoltán (2007).

A másik nagy csoporthoz, amelybe kutatásunk szakirodalmi forrásait soroljuk, azok a könyvek, tudományos munkák, publikációk tartoznak, melyek az iskolaválasztás motivációs tényezőivel, a gyermek beiskolázásának feltételeivel, az anyanyelvi iskoláztatás lehetőségeivel foglalkozik. Ide a következő kötetek, tanulmányok sorolandók: Papp Z. (2012), Balogh- Molnár (2008), Ferenc – Séra (2012), Tátrai - Molnár – Molnár D. – Kovály - Erőss- Ferenc-Krisztián (2018).

A téma összeállításában a szakirodalmi rész feldolgozását a kárpátaljai magyar nyelvű iskolák működésének törvényi hátterének összefoglalásával kezdjük, majd bemutatjuk a kárpátaljai nemzetiségi oktatási intézmények helyzetét. Ezt követően vázoljuk az oktatás szerkezetét, a beiskolázás motivációs tényezőit, a kétnyelvűség problémáját az oktatásban. Megvizsgáljuk azokat az oktatási módszereket, melyeket országunkban javasolnak a kisebbségi oktatásban.

Ezt követően Szürte község rövid bemutatásával megyünk tovább, valamint a település nemzetiségi arányának vizsgálatával a jelzett időszakban. A tanintézmény helyzetének prezentálásával folytatjuk, nyomon követve a tanulók létszámának alakulását, az iskola státuszát, vonzáskörzetének alakulását. Dolgozatunkat a felmérés által kapott eredmények prezentálásával fejezzük be.

I. A MAGYAR NYELVŰ OKTATÁS HELYZETE KÁRPÁTALJÁN

1.1. A kárpátaljai magyar iskolák működésének törvényi háttere

A magyar nyelv már több évtizede jelen van, illetve használatban van Kárpátalja szerte. Ez a nyelv sok szempont szerint is különbözik az ukrán nyelvtől, esetünkben az államnyelvtől. A kárpátaljai emberek nemzetiségüktől, valamint magyar anyanyelvüktől függetlenül szintén Ukrajna állampolgárai. Nem bevándorlók, hanem őshonos kisebbségi közösséget alkotnak. Ezért a jogszabályok értelmében, Ukrajnában a magyar nyelvre alkalmazható a „regionális vagy kisebbségi nyelv” fogalom (Beregszászi- Csenicskó- Ferenc, 2014).

A továbbiakban tekintsük át azokat a hatályos rendeleteket, törvényeket, melyek az általunk vizsgált témát szabályozzák.

„Az 1991-ben függetlenné vált Ukrajnában a nyelvek státusáról, használatáról közvetlenül a következő dokumentumok rendelkeznek: Ukrajna Alkotmánya (1996), Ukrajna törvénye az Ukrán Köztársaság nyelveiről (1989), Ukrajna nemzetiségi jogainak nyilatkozata (1991), Ukrajna törvénye a nemzetiségi kisebbségekről (1992), Ukrajna törvénye a helyi önkormányzatokról (1997), valamint elvileg a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája” (Csernicskó, 2002:11).

A Legfelsőbb Tanács 1991. június 4-én fogadta el Az oktatásról szóló törvényt, amely magába foglalta az oktatói és nevelői munka fejlesztési lehetőségeit, a pedagógusok jogait és kötelezettségeit, az oktatási intézmények működtetési és igazgatási rendszerét (Szamborovszky, 2013).

Ez az oktatási törvény a szovjet időszakhoz hasonlóan biztosította a nemzeti kisebbségek számára a teljes körű anyanyelvi oktatást. 1996 májusában, miután Ukrajna csatlakozott az Európa Tanácshoz, Strasbourgban aláírta A regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját. A dokumentumot Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa 1999 decemberében ratifikálta. Még ebben az évben megszületett a Karta ratifikációjáról szóló 1350-XIV. számú törvény. Ennek értelmében Ukrajnában az orosz, a héber, a belorusz, a moldáv, a román, a krími tatár, a bolgár, a lengyel, a magyar, a görög, a német, a gagauz és a szlovák nyelvekre terjesztik ki a Karta által vállalt rendelkezéseket. A Karta ratifikációját 2000-ben a hatálybalépés ügyrendi hibáira hivatkozva Ukrajna Alkotmánybírósága alkotmányellenesnek nyilvánította, így gyakorlati életbelépése nem valósult meg. Számos új törvénytervezet született a Karta ratifikálására vonatkozóan. 2003-ban Leonyid Kucsma köztársasági elnök aláírta a Legfelsőbb Tanács által elfogadott törvénytervezetet, amely hatályba is lépett

(N 802-IV. számú törvény). A törvény 8. cikkelye terjed ki az oktatásra, amely értelmében az Ukrajnában élő kisebbségeknek joguk van az anyanyelvi oktatáshoz az oktatási folyamat különböző szintjein, amennyiben családjaik ezt kívánják, az adott területen elegendő a létszámuk és engedélyezik a kisebbségi nyelven folyó felsőoktatási intézményben történő oktatást, illetve tanulást (Beregszászi- Cserniczkó, 2007).

1992. június 25-én fogadták el Ukrajna nemzeti kisebbségi közösségekről szóló törvényét. A törvény 6. cikkelye lehetőséget ad, valamint biztosítja az anyanyelven történő oktatást, az anyanyelv tanulását az állami fenntartású oktatási intézményekben (36. számú rendelet). 1996-ban a hatályban lévő jogszabályt módosították, melynek 6. cikkelye minden Ukrajnában élő állampolgár számára garantálja az oktatás minden formájának hozzáférhetőségét. Ennek tükrében a nemzeti kisebbségi közösségek számára is biztosított az anyanyelvi oktatás (Orosz, 2005).

1997 májusában Csernyivciben oktatási konferenciát rendeztek, melyen az Ukrán Oktatási Minisztérium képviselői tervekkel álltak elő a nemzeti kisebbségek oktatására vonatkozóan. A kisebbségi jogokat szűkítő tervezet nagy tiltakozást váltott ki. Ennek hatására többször módosították, de nem változtatták meg az ukrán nemzetállam megteremtését célzó koncepciót. Ennek értelmében ún. átirányításos, tranzitív oktatási modellel kívánták oktatni a nemzeti kisebbségi közösségekben élőket, amely szerint a kisebbségi gyereket alsó tagozaton, anyanyelvén oktatnák, majd fokozatosan áttérnének a többségi nyelvi oktatásra. A tervezet egyetlen módosított változatát sem küldték el az illetékes kisebbségi érdekvédelmi szervezeteknek és azok legitim állami képviselőinek. A dokumentum nem vette figyelembe az érvényben lévő törvényeket, de végül az oktatási minisztérium szakmai tanácsadó testülete nem tűzte napirendre (Orosz-Beregszászi-Cserniczkó - Bátyi, 2011).

A kárpátaljai magyarság szempontjából a rendszerváltás egyik legfontosabb eleme, hogy Magyarország elismerte Ukrajnát független államként, ennek kapcsán megnyíltak a külképviseletek és 1991 decemberében megkötötték a magyar–ukrán alapszerződést. A szerződés leszögezi, hogy meg kell teremteni a nemzeti kisebbségek kulturális, nyelvi és vallási identitás védelmének biztosítására irányuló feltételeket (Fedinec, 2012).

Mindennek következtében a kárpátaljai magyar fiatalság számára több lehetőség nyílt az anyanyelven folytatott továbbtanulásra. A függetlenség kikiáltása előtt, 1989-ben megalakult a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ), a kárpátaljai magyarság első átfogó nemzetiségi, érdekképviseleti szervezete. A szövetség céljai között szerepel az anyanyelvi művelődés és az oktatás elősegítése. E cél megvalósítása érdekében létrehozták

a KMKSZ Oktatási Bizottságát. Mivel az oktatás területén számos megoldatlan probléma állt fenn, a bizottság megalakított egy külön egyesületet, ami kizárólag az oktatás szakmai és politikai kérdéseivel foglalkozik. Ennek eredményeképpen jött létre 1991. december 8-án a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) (Orosz, 2007, 2012).

A függetlenség kikiáltását követő években Kárpátalján két nagy periódust különíthetünk el a magyar nyelvi felsőoktatás szempontjából: az egyik 1990, mikor a kárpátaljai magyar fiatalok számára lehetővé vált a magyarországi továbbtanulás, a másik pedig 1993, mikor önálló magyar nyelvű tanárképző főiskola létrehozásáról fogalmazódott meg gondolat (Orosz, 2012).

Az ukrán államiság első éveiben kiadott oktatási törvény az első általános törvényi szabályozás, mely 1996-ban lépett életbe, az első részletes óvodai nevelésről szóló törvény pedig csak 2001-ben. Az ukrán nyelv bevezetése és kötelezővé tétele minden oktatási intézményben az Állami Nemzeti Közoktatási Terv reformelvei között szerepel. A nevelés nemzeti irányelveit taglaló miniszteri rendelet leszögezi, hogy „a nemzeti oktatás két alappillére az állampolgári, illetve a hazafias nevelés” (Az oktatás nemzeti doktrínája 2002: 4). Ugyanakkor szól a nemzetiségi oktatási intézmények szabad nyelvválasztásáról is, valamint arról, hogy „a kisebbség nyelvén tanulóknak biztosítani kell a feltételeket az ukrán nyelv elsajátításához” (Balogh- Molnár, 2008).

Egy soknemzetiségű vidéken, vagy országban a kisebbségek oktatásának helyzete bonyolult folyamat. Országunkban, ha a kisebbségek oktatásának helyzetét nézzük, különösen negatív hatást gyakorol rá az a tény, hogy az oktatási rendszer erősen központosított, melynek következtében a kisebbségi oktatás nem rendelkezik önállósággal (Orosz, 2005, 2007).

A 2004-es elnökválasztást követően Ukrajnában a hatalom legfőbb célja az ukrán, mint államnyelv pozíciójának megerősítése volt. Nagyméretű nemzetállam létrehozása volt a cél. Az ukrán politikai elit úgy vélte, hogy e nemzetállam kiépítésének leghatékonyabb eszköze az oktatás lesz. Olyan reformokat vezettek be, mely az ukrán nyelv megszilárdítását célozták meg (Cserniczkó, 2009).

Ebben az időszakban Ukrajnát gyakorlatilag egynyelvű, ukrán nyelvű országgá kívánták alakítani. Az oktatáspolitikát e cél megvalósítása érdekében formálták. Az országban olyan oktatáspolitikai törekvések valósultak meg, amelyek arra irányultak, hogy a nem ukrán tannyelvű iskolák számára átírányítási (tranzitív) oktatási modellt vezessenek be (Cserniczkó, 2009).

Ukrajna 2005. május 19-én csatlakozott a bolognai folyamathoz. A reformok eredményeképpen átalakították a felsőoktatás szerkezetét, de több elem megmaradt a szovjet oktatási rendszerből (Kovács, 2014).

2005-ben létrehozták az Ukrán Oktatás-minőségértékelő Központot (Український центр оцінювання якості освіти), hogy felmérjék a felvételizők tárgyi tudását. A bolognai rendszerre hivatkozva egységes felvételi mechanizmust vezettek be. Ennek következtében az érettségizőknek független vizsgaközpontokban kell emelt szintű érettségi vizsgát, úgynevezett külső független tesztvizsgát tenni (ZNO).

Az újítás célja, hogy esélyegyenlőséget biztosítson a felvételi vizsgánál. Sztanyiszlav Nikolajenko, akkori ukrán oktatási miniszter 2007. július 13-án elrendelte, hogy a 2008/2009-es tanévben az ukrainai továbbtanuláshoz minden felvételizőnek emelt szintű ukrán nyelv és irodalom tesztvizsgát kell tennie. Viktor Juscsenko véleménye szerint a fejlett európai állam létezésének feltétele az egységes államnyelv (Cserniczkó, 2012).

Az Ukrán Oktatási és Tudományügyi Minisztérium 2018-as határozata értelmében már a szakközépiskolák, valamint a felsőfokú szakképzésben tanulók (koledzsek) végzősei számára is kötelező a külső független tesztelés. A rendelet szerint, aki nem éri el valamely kötelező tantárgyból az átmenő ponthatárt nem kaphatja meg szakképesítését igazoló okiratot sem. A 2008. január 24-én kelt 33-as számú rendelet értelmében a kisebbségi tannyelvű iskolák a szakvizsgákat az oktatás nyelvén tehetik le. Ennek megfelelően a szakvizsgák feladatsorait orosz, magyar, moldáv, krími tatár, lengyel és román nyelvekre fordítják le. (Nakaz MON № 1030/32482)

A ZNO bevezetése óta először tettek engedményt a nemzeti kisebbségi iskolák végzősei számára. A minden érettségiző számára kötelező ukrán nyelv és irodalom független tesztvizsgán a nemzeti kisebbségi iskolák végzősei számára az alsó ponthatárt kilenc ponttal leengedték, de a tesztek nyelvtani részét mindenkinek 16 pontra kellett teljesíteni. (Pally, 2019)

2008-ban az akkori hatalom oktatásügyi minisztere, Ivan Vakarczuk egy nyilatkozatában azt közli, hogy az államnyelv oktatása a nemzetiségi iskolákban nem megfelelő. A tanórák csak eljátszottak, az év végi bizonyítványokba pedig „rajzolt” jegyek kerülnek be ukrán nyelvből. A tárca által a 2008–2011. évekre elfogadtak egy az ukrán nyelv oktatásának javítását célzó cselekvési programot, mely szerint a nemzetiségi tannyelvű iskolák végzőseinek államnyelvi tudásszintje alacsony, ez által a felsőoktatási intézményekbe való bejutások esélye is kicsi, valamint államnyelvi tudásszint híján az ukrán társadalomba történő beilleszkedésüket is veszély fenyegeti (Hodinka, 2019).

2010-es elnökválasztást követően Viktor Fedorovics Janukovics lett Ukrajna elnöke. Az akkori hatalom legfőbb célja, hogy visszaszorítsák a korrupciót a felsőoktatásban. A választást követően az oroszbarát Dmitro Tabacsnik lett az ukrán oktatási miniszter. Tabacsnik módosított a rendeleten, de jelentőségteljes változás nem következett be az oktatáspolitikában. A Janukovics által kinevezett kormány engedélyezte, hogy a szaktárgyakból lefordítsák az oktatás nyelvére a független tesztvizsgák kérdéseit. Az ukrán nyelv és irodalom emelt szintű érettségi vizsga továbbra is minden szakra kötelező felvételi vizsgatárgy. Könnyítésként bevezették, hogy aki a szaktantárgyból 170 pontot szerez, abban az esetben is jelentkezhet felsőoktatási intézménybe, ha ukrán nyelvből és irodalomból nem érte el az alsó ponthatárt (Cserniczkó, 2012; Orosz, 2015).

A külső független tesztközpontok viszont nem nyújtanak egyenlő lehetőségeket a magyar anyanyelven tanult diákoknak, hiszen a feljük támasztott követelményrendszer maradéktalanul megegyezik az államnyelven tanult és érettségiző társaik követelményével. Ez okból kifolyólag számos kárpátaljai diák Magyarországon kényszerül tanulmányait folytatni.

Statisztikai adatok alapján megfigyelhető, hogy 2015-ig a magyar tannyelvű iskolák végzős diákjainak nagy része nem jelentkezik be a független tesztvizsgára. Jelenleg viszont minden érettségiző számára kötelező részt venni a független tesztvizsgákon, függetlenül attól, hogy nem ukrán felsőoktatási intézményben kíván továbbtanulni, vagy esetleg nem is szándékozik jelentkezni egyetemre vagy főiskolára. (Pallay, 2019)

2013. novemberének végén tüntetések kezdődtek Kijev főterén, a Majdanon. A tüntetések kiváltó oka az volt, hogy az euro-atlanti integrációból, konkrétan az Európai Unió társulási szerződéstől az elnök, Viktor Janukovics visszalépett, miután kedvezőbb ajánlatot kapott az orosz elnöktől, Vlagyimir Putyintól. November 30-án a tüntetést ismeretlen parancsra erőszakosan feloszlatták (Medvegy, 2014).

A tüntetések nem érnek véget, a nép Janukovics lemondását követeli. Az ukrán parlament végül elmozdítja tisztségéből az elnököt, és előrehozott parlamenti választásokat ír ki. A köztes időszakban Olekszandr Turcsinov látja el az államfői feladatokat.

A 2014. május 25-i elnökválasztáson Petro Porosenkot választották meg Ukrajna elnökévé. Porosenko elnöksége idején több olyan törvényt fogadtak el a parlamentben, melyek nagyban szűkítik a nemzeti kisebbségek anyanyelv használati jogait, mint az oktatásban, mint pedig a társadalmi élet különböző szinterein.

A nyelvek használatát szabályozó jogszabályokat soha nem alkalmazták következetesen Ukrajnában, ami önmagában alkalmas volt arra, hogy a kérdés folyamatosan politikai kampánytémává váljon. A mindenkori ukrán hatalom jól bevált eszköze, hogy a valós gazdasági, szociális problémákat megoldani képtelen politikai erők ezzel terelik el a figyelmet a gondokról. Így válhatott az átpolitizált nyelvkérdés 2013 végén, 2014 elején a gazdasági összeomlás előtt álló és politikailag instabil országban a politikai válság és a fegyveres konfliktus kitörésének egyik ürügyévé is. Ilyen körülmények között került tárgyalásra az ukrainai oktatásügy megreformálásának kérdése (Fedinec- Cserniczkó, 2017).

2017. szeptember 5-én az ukrán parlament elfogadta Az oktatásról szóló törvényt, amely a kisebbségi nyelveken történő oktatás visszaszorítása miatt komoly tiltakozásokat váltott ki belföldön és külföldön egyaránt.

Az elnöki hivatal tájékoztatása szerint az államfő a jogszabály aláírásakor kiemelte, a törvény lehetőséget teremt az oktatási rendszer “mélyreható és átfogó” megreformálására, emeli ezáltal az oktatás színvonalát valamint a fiatalok versenyképességét a munkaerőpiacon. Kiemelte továbbá annak fontosságát, hogy a törvény megnöveli az ukrán, mint államnyelv szerepét az oktatásban.

A legnagyobb tiltakozásokat a törvénynek az oktatás nyelvről szóló 7. cikkelye váltotta ki, amely kimondja: Ukrajnában az oktatás nyelve az államnyelv. Ennek megfelelően a nemzeti kisebbségek anyanyelvű oktatása – az ukrán mellett – csak az első négy osztályban lesz engedélyezett, és csupán az önkormányzati fenntartású tanintézetek külön osztályaiban vagy csoportjaiban, így az 5. osztálytól felfelé, az anyanyelvi tárgyak kivételével, minden tantárgyat ukránul oktatnak majd. Ez a rendelkezés az érintett nemzeti kisebbségek szervezetei szerint sérti Ukrajna alkotmányát, több hatályos törvényét, továbbá nemzetközi egyezményekben és megállapodásokban vállalt kötelezettségeit (MTI, 2017).

A törvény nyelvezete az ukrán anyanyelvűeknek is nehezen értelmezhető, elég sok többértelmű megfogalmazást tartalmaz. Többek között hangsúlyozza, hogy az oktatási folyamat nyelve az oktatási intézményekben az államnyelv. Az Ukrajna nemzeti kisebbségeihez tartozó személyeknek a kommunális oktatási intézményekben garantált a jog az államnyelv mellett az adott nemzeti kisebbség nyelvén folyó oktatáshoz az iskola előtti és az elemi iskolai szinteken. Ez a jog az államnyelv mellett az adott nemzeti kisebbség nyelvén oktató külön osztályok (csoportok) révén realizálódik, amelyek a törvényeknek megfelelően jönnek létre, és nem terjed ki az ukrán nyelven oktató osztályokra (csoportokra). Tehát az 5. osztálytól az éves óraszám minimum 20%-át már ukrán nyelven kötelező hallgatni a gyerekeknek.

Szintén említi, hogy az oktatási intézményeknek az oktatás különböző szintjein meg kell teremteni azokat a feltételeket, hogy a tanulók a felsőoktatási intézményekben már olyan mértékben sajátítsák el az államnyelvet, amely lehetővé teszi a szakmai tevékenységük folytatását a választott szakirányban, természetesen az államnyelv használatával. A nyelvek használatának sajátosságait az oktatás különböző területein és szintjein speciális törvények határoznák meg. (Az oktatási törvény 7. cikkelye, 2017)

Ezzel szemben Ukrajna Alkotmányának 53. cikkelye kimondja:”Mindenkinek joga van a tanuláshoz.

A teljes általános középiskolai végzettség kötelező. Az állam biztosítja az óvodai, a teljes általános középiskolai, a szakmai-műszaki, illetve a főiskolai oktatás hozzáférhetőségét és ingyenességét az állami és a közületi tanintézetekben; az óvodai, teljes általános középiskolai, iskolán kívüli, szakmai-műszaki, főiskolai oktatásnak és az utóképzésnek, az oktatás különböző formáinak a fejlesztését; állami ösztöndíj és kedvezmények juttatását a tanulóknak és a diákoknak.

Az állampolgároknak joguk van pályázati alapon ingyenesen főiskolai végzettséget szerezni az állami és a közületi tanintézetekben.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgárok számára a törvénynek megfelelően szavatolják azt a jogot, hogy anyanyelvükön tanuljanak vagy tanulják anyanyelvüket az állami és a közületi tanintézetekben vagy a nemzeti kulturális társaságok közreműködésével (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” vid 23.05.1991.) „,

Mivel a törvény nagy felháborodást keltett a nemzeti kisebbségek képviselői között, egy átmeneti rendelkezést is hozzáfűztek. Miszerint Ukrajna őshonos népeihez, nemzeti kisebbségeihez tartozó azon személyek, akik 2018. szeptember 1. előtt kezdték el az általános középfokú oktatást, 2022. szeptember 1-ig ezt az oktatást olyan szabályok szerint folytatják, melyek a jelen törvény hatályba lépése előtt álltak fenn, az ukrán nyelven oktatott tantárgyak számának fokozatos növelésével.

2019. április 25-én Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa megszavazta az államnyelvről szóló törvényt. A jogszabály célja, hogy az államnyelvet, - esetünkben az ukrán nyelvet- kiterjessze az élet minden területére, függetlenül attól, hogy ez sérti az országban élő nemzeti kisebbségek anyanyelv használati jogait. Számos nemzetközi fórumon jelezték különböző nemzeti kisebbségi szervezetek, hogy a törvény jelen olvasatban alapvető-, már meglévő jogokat vesz semmibe. Mindennek ellenére 2019. július 16-án mégis hatályba lépett.

Némi reményre adott okot Volodimir Zelenskij, az április 21-ei elnökválasztás nyertesének kijelentése, miszerint beiktatását követően megvizsgálja, hogy a törvény

megfelel-e Ukrajna Alkotmányának, valamint, hogy az országban élő állampolgárok mindegyikének érdekeit szolgálja-e.

A kijevi kormány létrehozta az ukránt, mint államnyelvet felügyelő országos szabványügyi bizottságot, melynek feladata „az állami nyelv megőrzése és fejlesztése lesz a nyelv szabványainak meghatározásával, valamint az ukrán állampolgárság megszerzéséhez, illetve a törvényekben meghatározott pozíciók betöltéséhez szükséges nyelvtudás ellenőrzésére szolgáló módszerek létrehozásával.

Ma már tudjuk, hogy Zelenszkij sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, hiszen 2020. január 16-án az ukrán parlament elfogadta a Teljes és általános-, és középoktatásról szóló törvénytervezetet, melyet elnökünk március elején kézjeggyével is ellátott. A jogszabály lényegében sárba tiporja a kisebbségek addig garantált nyelvi jogait.

2020. március 13-án Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma hivatalos honlapján közzétette, hogy a szaktárca benyújtotta Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának a Проект закону «Про повну загальну середню освіту» (Ukrajna törvényének tervezete „A teljes középfokú oktatásról”) című jogszabály-tervezetet. A tervezet pontosan meghatározza az oktatás szervezését, irányítását, felügyeletét az 1. osztálytól kezdődően a 12. osztályig.

Lilia Hrinevics, az akkor még oktatásügy miniszter kijelentette: „A mi célunk, hogy ezek a gyerekek teljes mértékben elsajátítsák mind az államnyelvet, mind anyanyelvüket. Számos konzultáció, egyeztetés és tárgyalás után a teljes középfokú oktatásról szóló törvénytervezetben épp azt a modellt javasoljuk bevezetni, amelyet az oktatásról szóló törvény kapcsán szervezett egyeztetések eredményeként kialakítottunk”. (Hodinka,2019)

A középfokú oktatásról szóló törvény egyébek mellett részletesen kifejti a 2017-es oktatási törvény sok vitát kiváltott 7., úgynevezett nyelvi cikkelyét is.

A jogszabály három csoportba sorolja az Ukrajnában élő kisebbségeket, és eszerint ír elő számukra megfelelőnek tartott oktatást.

Az első az úgynevezett őshonos népek csoportja, amelybe olyan nemzetiségek tartoznak, amelyeknek nincs saját államuk, valamint nyelvük különösen megóvásra, fejlesztésre szorul. Ez főként a krími tatárok számára kitalált modell. Nekik a törvény biztosítja az anyanyelvi oktatást az ukrán nyelv tanulása mellett az érettségig, azaz a 11. illetve 12. osztályig.

A második csoportba az Európai Unió valamely tagállamának nyelvét beszélő kisebbségek kerültek, azaz ide tartoznak a kárpátaljai magyarok is. Attól függően, hogy az adott közösség nyelve milyen közel (vagy éppen távol) áll az ukrán nyelvhez, ezek a közösségek az alábbi lehetőség szerint tanulhatnak. Az oktatás legalsó szintjén, azaz az 1–4. osztályokban az oktatás a nemzeti kisebbségek anyanyelvén (esetünkben tehát magyarul)

folyik, az ukrán, mint államnyelv kötelező oktatása mellett. Az 5. osztályban minimum a tantárgyak 20 százalékát ukrán nyelven kell tanulniuk a gyerekeknek, és az államnyelven oktatott tárgyak aránya osztályról osztályra fokozatosan emelkedik, mégpedig úgy, hogy az általános iskolai szakasz utolsó osztályában, azaz a 9. osztályban már a tantárgyak 40 százalékát kell államnyelven oktatni. A középiskolai szinten (a 10–12. osztályokban) az éves óraszám legalább 60 százalékát ukrán nyelven kell tanulniuk a gyerekeknek.

A harmadik modellt a maradék, az ukránhoz közel álló nyelvet beszélők, elsősorban az orosz nemzetiségűek számára dolgozták ki. Számukra az ötödik osztályig szintén biztosított az anyanyelven történő oktatás. Az ötödik osztályban és attól felfelé viszont legalább a tanórák 80 százalékában át kell térniük az ukrán nyelvű oktatásra (MTI, 2020).

Az országban működő nemzeti kisebbségi szervezetek, mint például a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ), a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség (KMPSZ) is tiltakoznak a törvény alkalmazása ellen, valamint Magyarország számos nemzetközi fórumon hangot ad nemtetszésének. Szijjártó Péter Magyarország külgazdasági és külügyminisztere többször kijelentette, hogy nemzetközi kötelezettségei vannak Ukrajnának is, melyeket be kell tartania. A külgazdasági és külügyminiszter szólt arról is, hogy mindaddig blokkolják Ukrajna NATO és az uniós integrációs törekvéseit, míg a korábban szerzett jogokat nem kapják vissza a kárpátaljai magyarok (Kovács, 2020).

1.2. Nemzetiségi oktatási intézmények Kárpátalján

Az iskolákat megkülönböztetjük egymástól funkcióik, fenntartóik és jellegük szerint.

Funkciójuk szerint lehetnek alsó- és középszintű iskolák. Az alsó szintű intézmények elvégzése a legtöbb országban kötelező és a törvény is előírja. Itt szerzi meg a gyerek az alapvető műveltséghez szükséges tudásanyagot, valamint ez alapozza meg a későbbi iskolai tanulmányait is. A középső szintű iskolákban középfokú szakmai képzésben vesznek részt a diákok, valamint itt készülnek fel a felsőfokú tanulmányokra.

Fenntartói szerint az iskolák lehetnek állami-, egyházi-, vagy magániskolák. Az állami iskolák teljes egészében törvények és rendeletek alapján működnek. Az iskolák finanszírozását az állam biztosítja. Az egyházi iskolákat a különböző vallási felekezetek tartják fenn, de az oktatás szervezésénél kötelesek az állami rendeleteket betartani, illetve elfogadni azt, hogy az állami szerv bármikor ellenőrizheti őket. A magániskolákat

magánszemélyek tartják fenn, de mint az egyházi iskoláknál itt is az állami szabályozások szerint.

Ha az iskolák jellegét nézzük, akkor megkülönböztetünk általánosan képző iskolát és szakirányú iskolát. Az első típus általános műveltséghez szükséges anyagot biztosítja, a második pedig szakirányú képzést nyújt, szakmát (Orosz, 2005).

Az iskolák egymásra épülő rendszere által kellene a diákoknak fokozatosan a társadalom teljes szintű tagjává válni és az oktatás végeztével megtalálni maguknak a rájuk illő feladatot az életben.

Ha térségünket nézzük, elmondhatjuk, hogy Kárpátalja egy kis szeglet Ukrajna nyugati részén, amely Magyarországgal, Szlovákiával, Romániával és egy kis szakaszon Lengyelországgal is határos. A terület sok tekintetben eltér Ukrajna többi vidékétől. Már csak abban is, hogy az elmúlt 150 év folyamán hét különböző államalakulathoz is tartozott, ami nyelvpolitikájára is kihatással volt (Botlik-Dupka, 1991).

„Az olyan etnikailag és nyelvileg vegyes lakosságú területeken, mint a ma Kárpátaljaként ismert közigazgatási egység, törvényszerű a különböző etnikumú és nyelvű lakosság közötti érintkezés, s rendszerint létrejön a két-, vagy többnyelvűség valamilyen változata” (Csernicskó, 2013:19).

Mivel hivatalos népszámlálást utoljára 2001-ben tartottak Ukrajnában, csak azon adatokra tudok támaszkodni Kárpátalja nemzetiségi arányának bemutatásánál. Az ország lakosságának száma az 1990-es évek csúcspontjára tehető, 52 millió fő volt. Az Ukrán Állami Statisztikai hivatal 42 millióra becsüli az ország lakosságát. Az UNIAN korábban közölte, hogy a demográfiai előrejelzések szerint a következő években tovább csökken majd az ország lakossága, 2030-ra csupán 39 millió főt jósolnak. A munkaképes korú lakosság száma is jóval kevesebb lesz. Ennek pedig legfőbb oka, hogy sokan külföldön keresnek munkalehetőséget. Ennek tükrében a nemzetiségi arány is folyamatos változásokon megy keresztül.

A következő táblázatban láthatjuk a népszámlálási adatok tükrében, hogyan változtak Kárpátalja etnikai- és nemzetiségi viszonyai. Az ábra százalékos adatokat közöl.

	1880	1900	1910	1921	1930	1941	1959	1970	1979	1989	2001
Ruszinok	59,80	58,91	55,54	60,79	60,80	58,81					
Ukránok							74,6	76,42	77,75	78,41	80,51
Magyarok	25,47	28,18	30,66	18,13	15,93	27,41	15,89	14,37	13,71	12,50	12,08
Oroszok							3,22	3,33	3,61	3,97	2,47
Németek	7,59	9,43	10,54	1,57	1,74	1,55	0,38	0,4	0,32	0,28	0,29

Románok	1,86	1,88	1,90			1,83	1,99	2,22	2,35	2,37	2,56
Szlovákok	1,96	1,3	1,05	3,21	4,73	0,80	1,34	0,97	0,77	0,59	0,45
Zsidók				13,08	12,51	9,25	1,32	1,03	0,33	0,21	0,04
Cigányok						0,14	0,54	0,56	0,48	0,97	1,12
Egyéb	3,32	0,28	0,31	3,23	4,29	0,19	0,72	0,71	0,67	0,69	0,48

1. Táblázat Az etnikai- nemzetiségi viszonyok változása a mai Kárpátalja területén 1880 és 2001 között, a népszámlálások adatai alapján %-ban (Csernicskó, 2013)

A kisebbségi közösségek oktatási rendszerének szerkezetét, oktatási intézményeik számát és típusát az adott közösség igényei, a konkrét régió belül súlyuk, demográfiai koncentráltóságuk jelentősen befolyásolja. A kisebbségeket képző ukrain oktatási intézmények tanyelvük szerint több típusúak lehetnek:

a) az oktatás nyelve az anyanyelv; az államnyelvet (az ukránt) és egy (vagy két) idegen nyelvet tantárgyként oktatnak;

b) a tanyelv az államnyelv (az ukrán), a kisebbség nyelvét tantárgyként oktatják; egy (vagy két) idegen nyelv is szerepel a tantárgyak között;

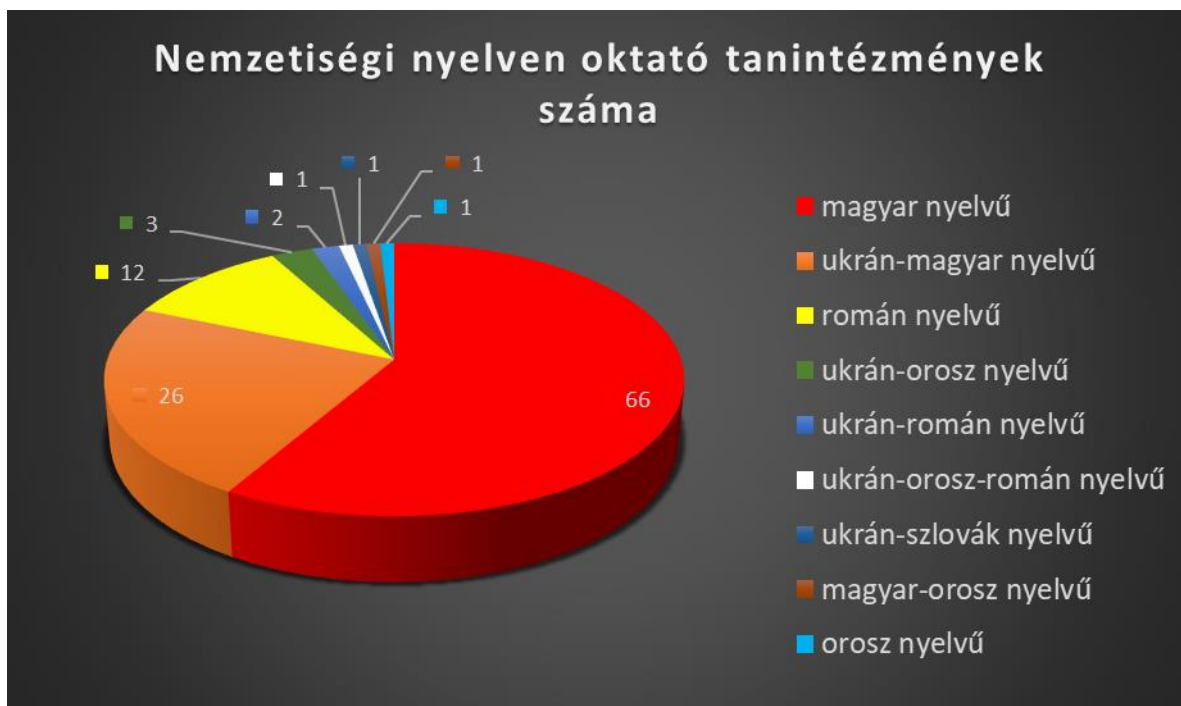
c) két- vagy többnyelvű iskolák, ahol a képzés párhuzamos osztályokban folyik, melyekben a képzés nyelve:

- a kisebbségi nyelv (gyakorlatilag megegyezik az a) típussal)
- az államnyelv (gyakorlatilag megegyezik a b) típussal (Csernicskó- Melnyk,2007)

Ukraina legnyugatibb régióját négy európai állam határolja. Az egyes szomszédos országok nyelvei hallhatók a kárpátaljai városokban és falvakban.

A közigazgatási egységek közül a legtöbb nemzetiségi iskola Kárpátalján működik. Őt követi a sorban Csernyivci-, majd Odessza megye.

A nemzeti kisebbségek nyelvén működő oktatási intézmények között megyénkben a magyar tanyelvű iskolákból van a legtöbb. Ezekben az intézményekben a Kárpátaljai Megyei Állami Adminisztráció Oktatási és Tudományos osztályának statisztikai adatai alapján a 2018-as évben 16711 diák tanult. A román tanyelvű iskolákban összesen 2661 tanuló, hat oktatási intézményben 1331 diák hallgatja orosz nyelven a tárgyakat. A megyében található egy ukrán-szlovák tanyelvű intézmény is, melyben 148 diák számára van biztosítva a szlovák nyelven való oktatás.

1. ábra Nemzetiségi nyelven oktató tanintézmények száma (A Kárpátaljai Megyei Állami Adminisztráció Oktatási és Tudományos osztályának honlapra alapján)

1.3. A beiskolázás motivációs tényezői

Egy gyerek beiskolázása, az óvodából iskolába való átvezetése hatalmas jelentőséggel bír mind számára, mint pedig szülei számára egyaránt. A szülők meghozott döntéseinek nagy jelentősége van társadalmi, közhasznúsági és gazdasági szempontból is. A kisebbségi nézőpont szempontjából a szülők elhatározásai újabb sajátos szempontokat vetnek fel.

Az iskolaválasztás jelentőségét első megközelítésben egy egyszerűsített közgazdasági (piaci) modellben gondolhatjuk végig. E modellben az oktatás a munkaerő-piaci relevancia, hasznosság által nyer értelmet: iskolázás sikerét a majdani munkaerő-piaci elhelyezkedés nyújtja, illetve fordítva: a munkaerő-piaci igények formálják az iskolázási stratégiákat. E relációban egyéni/szülői szinten természetesen az lehet jó döntés, ha a gyerek olyan iskolai életpályára kerül, ami garantálja a munkaerő-piaci sikert. Hiszen melyik szülő nem szeretné, hogy gyermeke az iskola befejezése után, valamint a felsőfokú képzés elvégzése után rögtön el tudjon helyezkedni, főleg egy jól fizető munkakörben. Csakhogy az első iskolaválasztásnál e tényező ugyan szempontként felmerülhet, de valójában e döntés során a szülő csak feltételezésekkel élhet. Ráadásul az oktatás és a munkaerőpiac között folyamatosan létezik egy strukturális torzulás, hiszen míg az oktatási rendszer „átfutási ideje” 10–20 év, addig a munkaerő-piaci igények sokkal dinamikusabban változnak. Ez azt is jelzi, hogy az iskola és a munkaerőpiac megfeleltetése közvetlen módon nem is igazán

lehetséges, és nem véletlen, hogy manapság nemzetközileg is egyre inkább elterjedt az a nézet, hogy az oktatásnak a szükséges ismereteken kívül valójában olyan kompetenciákat kell átadnia, amelyek lehetővé teszik a majdani munkavállaló számára a folyamatos megújulásra, az állandó tanulásra való képességet. (Papp, 2012)

Következő fontos szempont a szociológiai modell vizsgálata. A szociológia a társadalmi élet összetevőit, az egyéneket, csoportokat, szervezeteket, intézmények életének, működésének törvényszerűségeit, szabályait és folyamatait vizsgáló elméleti és gyakorlati tudomány. Az iskoláztatás szociológiai-pedagógiai modellje a méltányosság kérdéséhez vezet el. Ebben a szemléletben az iskolák arra törekednek, hogy pedagógiai hozzáadott értéket produkáljanak, azaz a gyerekek teljesítményét önmagukhoz mérten igyekeznek kibontakoztatni (és nem egy eleve adott, mindenki által óhatatlanul el nem érhető szinthez igazítani). Az iskola választásának mozzanata természetesen ezúttal is jelen van, hiszen nincs gyakorlatilag két egyforma intézmény, illetve az egyén eldöntheti milyen iskolai és értelemszerűen életpályát akar végigjárni, de nincs az a strukturális kényszer, ami a piaci modellben meghatározó.

„Az oktatási méltányosság egy olyan oktatási környezetre vonatkozik, amelyben az egyéneknek módjukban áll, hogy képességeik és tehetségük alapján fontoljanak meg választási lehetőségeket és hozzanak döntéseket, s ebben ne sztereotípiák, egyoldalú elvárások és diszkrimináció befolyásolják őket. Az oktatási méltányosság megvalósítása bármilyen etnikai háttérrel rendelkező fiú és lány számára lehetővé teszi, hogy fejlessze készségeit, melyek lehetővé teszik számára, hogy produktív, cselekvőképes polgárrá váljon. Ez az oktatási környezet nemre, etnikai hovatartozásra és szociális háttérre tekintet nélkül gazdasági és társadalmi lehetőségeket nyit meg” (OECD,1997; Idézi: Radó Péter: 2007:12.)

Az iskolaválasztás e kép modelljének leírása tipikusnak mondható, ám a gyakorlat azt mutatja, hogy sokféle kevert modell létezik még. A piaci-, valamint a szociális modelleknek is egyaránt vannak előnyei és hátrányai. Akik a piaci modell mellett rakják le voksukat azt állítják, hogy az intézmények versengése hozzájárul a teljesítmény növeléséhez, magasabb színvonalat vonz maga után. Mások szerint az iskolák közötti választás leggyakrabban a középosztálybeli családok számára nagyobb mértékben adott. A szociológiai modell mellett méltányossági érvek szólnak, ellenzői azonban hangsúlyozzák, hogy a választás korlátozása emberi jogokat sérthet, és nem föltétlenül járul hozzá az iskolák föllendüléséhez. (Papp, 2012)

Mivel mára az oktatást a korábbinál sokkal szélesebben kell értelmeznünk, és e terület mind az országok szintjén, mind a nemzetközi porondon stratégiai fontosságúvá vált, meg

kell vizsgálnunk, milyen szempontokat vesznek figyelembe az OECD országok az oktatásügy terén.

Az OECD (1996), azaz a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet egy globális szervezet, melynek célja az, hogy segítse a tagállamok kormányait a lehető legjobb gazdasági és szociális politika kialakításában és értékelésében. A hatvanas évek óta a nemzetközi oktatásügy egyik legfontosabb szereplője. A gazdasági fejlődés egyik motorját látták az oktatásban és ezért expanzív oktatáspolitikát javasoltak. A kilencvenes évtizedben megint csak az oktatást a tágabb gazdasági és társadalmi környezetben tekintő, a demográfiai folyamatokat és a munka világának az átalakulását jelentős szellemi erőforrásokat mozgósítva elemző OECD-n belül fogalmazódott meg a legtisztábban egy újabb paradigmaváltás igénye. Egy olyan váltásé, amely a hangsúlyt az egész életen át tartó tanulásra helyezi.

Annak, hogy az OECD a nemzetközi oktatásügy egyik legnagyobb hatású szereplőjévé vált, több oka van. Annyit érdemes megjegyezni, hogy ez a legfejlettebb országokat – 1999-ben 29 országot – tömörítő szervezet határozott elkötelezettséget és értékrendet képvisel. Csak olyan ország lehet tagja, amelyben a politikai demokrácia és a piacgazdaság intézményei megbízhatóan működnek. A szervezet céljai, értékei és elvárásai az oktatással kapcsolatban is határozottan megjelennek. Erős elkötelezettség figyelhető olyan célok és értékek mellett, mint a gazdasági növekedés fenntartása, különös tekintettel a természeti környezet megóvására, az esélyegyenlőség, a méltányosság, és a kirekesztéstől vagy megkülönböztetéstől mentes oktatás, a közpénzek hatékony felhasználása, a társadalmi és emberi erőforrások dinamizálása, a technológiai fejlődés és innováció, valamint az átláthatóság (transparency). Ez utóbbi érték erősen vonatkozik a nemzetek közötti kapcsolatokra is, értve ezalatt azt az igényt, hogy az országok tegyék nyitottá egymás előtt belső politikájukat és fogadják el a nemzetközi közösség kritikus vizsgálódását (Sapsál, 1998).

Egy új keletű elemzés számba veszi az OECD-országok iskolaválasztással kapcsolatos politikáit. Az iskolaválasztás melletti érvek legtöbbször három előzményre épülnek: a piaci mechanizmusok oktatásba való bevezetése a hatékonyság növelésével jár; individualista, liberális szempontból tekintve az iskolaválasztás szülői jog; az iskolaválasztás az oktatási rendszer méltányosabbá tételének az eszköze. Éppen ezért az iskolaválasztás problémáját többféle szempontból is nézhetjük, és különféle elvárásokkal is élhetünk: legyen ez egy olyan eszköz, amely biztosítja az iskolák sokszínűségét és hatékonyságát; legyen

ugyanakkor a szülők számára lehetséges, hogy megválasszák gyerekük számára a „legjobb” gondolt iskolát; az oktatási rendszer pedig biztosítsa a leghátrányosabb társadalmi csoportok számára is az egyenlő esélyeket. (Papp, 2012)

1.4. A kétnyelvűség problémája az oktatásban

A tannyelv, az oktatásügy, az identitás, a nyelvi jogok kérdései az utóbbi időben rendszerint vitatott kérdés a kárpátaljai közéletben. Az államnyelv oktatásának problémái a többnyelvű területeken már a kutatott időszakban is felmerültek, ezért azok tapasztalatait célszerűnek tartom ismertetni. Ez különösen fontos a soknemzetiségű Kárpátalján, ahol különböző anyanyelvű gyermekek oktatását-nevelését kell megszervezni. A témában számos tudományos munka és felmérés született, melyek a kárpátaljai magyar oktatás és nyelvhasználat, valamint az államnyelv oktatásának problémakörét hivatottak feltárni.

Mivel Ukrajnában, s ezen belül szülőföldünkön, Kárpátalján is az államnyelv az ukrán, ezért a kárpátaljai magyar kisebbség rá van kényszerülve az ukrán nyelv használatára, tehát kétnyelvű beszélőnek tekinthető. Vizsgáljuk meg mit is jelent ez a fogalom, hiszen megmaradásunk szempontjából szintén egy elhanyagolhatatlan befolyásoló tényező.

A kétnyelvűség egy szociolingvisztikai fogalom, mely utalhat akár egy személyre, akár egy közösségre, vagy épp egy társadalomra egyaránt. Tágabb értelemben véve bárki lehet kétnyelvű- idegen szóval bilingvis-, aki tud kommunikálni két nyelven. Szűkebb értelemben arra a személyre mondjuk, aki ki tudja magát fejezni két nyelven szinte anyanyelvi szinten. A világ számos pontján élnek kétnyelvű emberek, akik a mindennapi életük során két, vagy akár több nyelven is beszélnek. Funkcionális meghatározás szerint a beszélő akkor kétnyelvű, ha a mindennapi beszéde során használni tud két nyelvet. Kétnyelvű társadalmak úgy jönnek létre, hogy településeken belül, vagy családon belül olyan egyének élnek együtt, egymás mellett, akik két különböző nyelven beszélnek. Legtöbb esetben az egyik nyelv a hivatalos nyelv, a másik pedig ennek akár alárendelt, a nem kisebbségi beszélők számára nem kínál előnyöket. A hivatalos nyelv nem mindig a többség nyelve is egyben, és a kisebbség nyelv sem mindig alárendelt. Ha egy kétnyelvű társadalomban az egyik nyelv presztízse folyamatosan csökken, generációkon belül kihalhat a társadalmi kétnyelvűség, a beszélők beolvadnak, és a társadalom egynyelvűvé válhat (Burány- Juhász, 2016).

A kétnyelvűséget megkülönböztetik még a nyelvelsajátítás módja alapján is, eszerint beszélünk természetes, önkéntes és elrendelt kétnyelvűségről. Természetes elsajátításnak nevezzük, ha a gyermek a családi környezetben sajátítja el mindkét nyelvet. Önkéntes kétnyelvűségről akkor beszélünk, ha a másodnyelvet az egyén saját akaratából, tudatosan és erőfeszítéseket téve tanulja meg. Az elrendelt kétnyelvűség akkor jön létre, amikor egy intézményben ellenőrzött módon történik a második nyelv megtanulása (Bartha 1999, Karmacsi, 2007).

Fontos megvizsgálni, hogyan nevelkednek gyermekek kétnyelvű családokban. Azoknál a családoknál, akik vegyes házasságokban élnek megfigyelhető, hogy a legmagasabb presztízsű nyelv lesz az uralkodó. Ez megfigyelhető lesz a gyermek nyelvtudásában, egy- vagy kétnyelvűségében, nyelvhasználati szokásaiban. A vegyes házasság egyben azt is jelenti, hogy a házaspár elfogadják a másik fél népszokásait, vallási ünnepeit, az ebből adódó különbségeket. Életük folyamán azonosulnak a másik nemzet kultúrájával, életfelfogásával, életvitelével. Ha a kétnyelvű családban a gyermekhez már születésétől fogva két nyelven beszélnek a szülei, akkor mindkét nyelvet megtanulja idővel. A legtöbb esetben ezek a gyerekek később kezdenek el beszélni, mint egynyelvű családban nevelkedett társaik. Az is meghatározó tényező egy gyermek nyelvhasználatában, hogy melyik országban él. Természetes, hogy azt a nyelvet fogja előnyben részesíteni, amelyet otthon gyakrabban hallja, s amellyel könnyebb neki kifejezni magát (Burány- Juhász, 2016).

A legelső társadalmi közeg a gyermeki nyelvfejlődés szempontjából a család, amely meghatározó szerepet tölt be a gyermek életében. Az anyanyelvét a gyermek a családban sajátítja el. Azonban az anyanyelv elsajátítása mellett fontos szerepet kap a gyermek szocializációja és identitástudatának megalapozása is. A családban történő nyelvelsajátítás spontán történik, tehát nem előre eltervezett elvek mentén, nem a nyelv tagoltságát, rendszerét tanulják a gyerekek (Karmacsi, 2007).

A kisebbségi kultúra és nyelv átörökítésében nagy szerepet tölt be az óvodai közeg, az óvodai nevelés. Itt az iskola előtti nevelés intézményes keretek között valósul meg. Rendeltetését tekintve óvó-, védő-, szociális-, nevelői illetve személyiségfejlesztői szerepet tölt be. Az iskola előtti kötelező egy éves óvodai előkészítő nagyban segíti az iskolába való eredményes átlépést, a társak elfogadása, valamint a beilleszkedés mellett személyiségvonások fejlődésében is fontos (Beregszászi, Cserniczkó, Orosz, 2001).

Navracsics (2010) szerint a kétnyelvűség nem alakulhat ki nyelvi fáradozás nélkül, az egyénnek ebben a folyamatban arra kell figyelnie és igyekeznie, hogy a nyelvmegtartási és a nyelvelsajátítási összetevők egyensúlyban legyenek. A kisgyermekkorban elkezdett

második nyelv elsajátítása a munkamemória, a figyelem, a gondolkodási műveletek területén igényel mentális erőfeszítést a gyermektől, ugyanakkor alakítja az anyanyelvi működéseket, a beszédészlelést és a beszédmegértést is.

A gyermek nyelvhasználatában, óvodás korban folyamatos minőségi és mennyiségi fejlődés tapasztalható a nyelv valamennyi szintjén. A gyermekek többsége sokat kérdez, szívesen beszél, szókincsük folyamatosan gazdagodik. Azok a kisgyerekek, akik születésüktől fogva több nyelven nőnek fel, eleinte mindkét (vagy több) nyelv szavait használják, amikor beszélni kezdenek, függetlenül attól, hogy milyen nyelven szóltak hozzájuk. Az első években ezt a két- vagy többnyelvű nyelvfejlődés természetes velejárójának tekintjük, hiszen a kicsik még nem tudják megkülönböztetni és szétválasztani az egyes nyelveket. A beszédfejlődés első időszakában a „nyelvkeverés” leggyakoribb oka, hogy a kisgyermek még nem ismeri a szót a másik nyelven, vagy ha ismeri is, a beszéd pillanatában nem jut eszébe. Eleinte sokszor azzal sincs tisztában, hogy melyik szó, melyik nyelvhez tartozik. Az is előfordulhat, hogy bár mindkét nyelven ismeri a kifejezést, valamiért csak az egyik nyelven hajlandó használni. Ennek egyik lehetséges oka a szó kiejtésében rejlik; a gyermek által választott kifejezést sokszor könnyebb kimondani. Az sem kizárt, hogy a gyermek egyszerűen jobban szereti az egyik szó hangzását, és ezért használja szívesebben, mint a másik nyelvbéli párját. Következetes szülői nyelvhasználat mellett, a kevert megszólalások száma idővel magától csökken (Nemes- Révészné Nagy, 2017).

Az életkor növekedésével az intézményes oktatás hatékonyságától függ a kétnyelvűvé válás, vagyis attól az idegennyelv-tanítási koncepciótól, illetve attól az iskolai oktatási modelltől, amelyben a gyermek tanul. A kétnyelvűvé válás gyakori módja az iskolai nyelvtanulás. (Imre, 2005)

1. 5. Az elemi iskolai oktatás állami szabványa

Az új rendelet tehát számos változást irányzott elő az addig meglévő iskolai programokban. A minket legjobban érdeklő változás egyike Az alsó tagozatos oktatás állami szabványa az elemi iskola 1-4 osztályaiban. Nézzük meg mit is foglal magába a szabvány.

Az (derzsavnij sztandart) állami szabvány meghatározza az oktatási tananyag kötelező tanulási eredményeinek és kompetenciáinak követelményeit. Ezen kívül a tanulmányi terhelés általános mennyiségét az alsó tagozatos oktatás alaptantervében, valamint az állami attesztáció formáját.

Az állami szabvány az alapja a tanintézmények által kidolgozott általános iskolai oktatási programoknak. Hiába az új koncepció, 2019-ben módosításokat hajtottak végre a még frissnek mondható dokumentumon az adminisztratív dolgok és az értékelés menetét változtatták.

A kötelező tanulási eredmények követelményeinek kidolgozása a kompetenciaközpontú vagy alapú oktatás figyelembe vételével történik, melyeknek alapjául a kulcskompetenciák szolgálnak. Az állami szabványban 11 kulcskompetenciát határoztak meg, amelyek a következők:

1. Az államnyelv szabad használata
2. Anyanyelv- és idegen nyelvi kompetencia
3. Matematikai kompetencia
4. Természettudományos- és technikai kompetencia
5. Innovációs kompetencia
6. Ökológiai kompetencia
7. Digitális kompetencia
8. Folyamatos tanulás kompetenciája
9. Társadalmi és szociális kompetencia (Állampolgári és történelmi kompetencia)
10. Kulturális kompetencia
11. Vállalkozó- és pénzügyi kompetencia

Maga a kompetencia kifejezés alkalmasság, ügyesség, jártasságot jelent. A pedagógiai kompetencia –a készségek és képességek együttesét jelenti, melyek segítségével valaki problémamegoldásra képes egy adott területen, magába foglalja a hajlandóságot is, hogy a problémamegoldásra való képességet alkalmazza. A fogalom magába foglalja az illető tudását, tapasztalatait, személyes adottságait. Egyébként a kompetencia alapú oktatásnak az a célja, hogy gyermekeink a mindennapi életben hasznosítható és alkalmazható tudással rendelkezzenek.

1.5.1. Az Új Ukrán Iskola

Mint tudjuk, két évvel ezelőtt, 2018-tól az Ukrán Oktatásügyi Minisztérium radikálisan megreformálta az oktatást, s bevezette, elindította az Új Ukrán Iskolát, melynek értelmében az elemi oktatás új, állami szabványa szerint tevékenykedik. Az Új Ukrán Iskola felépítése egy hosszú időtartalmú reform, amely már elkezdődött 2016 – ban. A terv végrehajtását három szakaszra bontják, melyben előírják a tevékenység folytonosságát, a megfelelő

erőforrás támogatást minden szakaszban, illetve figyelembe veszik a társadalmi változások általános kontextusait.

A változás indoklása az volt, hogy egy olyan reformot vezessenek be az oktatásban, melynek eredményeként gyerekeink sikeresen megvalósítják önmagukat az életben.

Szakértői vélemények szerint, a munkaerőpiacon az elkövetkező időkben azok a szakemberek lesznek a legsikeresebbek, akik képesek lesznek egész életük folyamán tanulni, kritikusan gondolkodni, célokat tűzni ki maguk elé, amit el akarnak érni, csapatban működni, multikulturális környezetben kommunikálni és más naprakész készségekkel rendelkezni. A jelenlegi ukrán oktatási rendszer erre nem készíti fel a tanulót.

Mint 10, 20, 50 évvel ezelőtt, az átlag ukrán tanuló idejemult tudást kap. Az utóbbi években megnövekedett ennek a mennyisége, mint ahogy az információ folyamata is a világban. A tanulók az iskolában kapott nem rendszerezett tudást csak részben képesek felfogni, de képtelenek alkalmazni a problémák megoldására.

Véleményük szerint az ukrán iskola tanulója nagy mennyiségű tudást kap, a használatban lévő módszerei nem motiválják a tanulásra a gyerekeket. A tankönyvek tele vannak másodlagos tényekkel, az anyag zsúfolva van felesleges elméletekkel. Alapvető reformra van szükség, ami megállítja ezeket a negatív tényezőket, az ukrán iskolát át változtatja szociálisan egyenrangúvá mindenki számára, Ukrajnát versenyképesé, gazdaságilag fejletté teszi. Erőteljes országot és versenyképes gazdaságot csak alkotó emberi közösségek érhetnek el, akik felelősségteljes állampolgárok, aktív vállalkozó szellemű egyéniségek.

Ennek érdekében már a 2016 – 2017 – es tanév elején frissítették az általános iskolai programokat. Párhuzamosan a strukturált változásokkal javítják az iskolai tanítási módszereket, a pedagógusképzés növekszik, a pedagógiai oktatást kompetenciaközpontú alapokra helyezik, fontos szerepet kap a partnerség pedagógiája az egyéni megközelítésre összpontosítva.

A továbbiakban nézzük meg pontosan milyen szervezési momentumokat foglalnak össze a három szakaszban:

Az első fázis végrehajtását 2016 és 2018 közé tervezték. Többek között tartalmazta a tantervek és programok áttekintetését egyszerűsítés céljából, kompetencia (fejlesztés) és diszkriminációellenes intézkedések bevezetését az elemi iskolában. Bázis iskolák megalakításának próba fázisát vidéken, szám szerint 100-150 iskolát kell létrehozni, és együttműködést teremteni a (helyi) közösségekkel, valamint az elemi iskolákkal. Ebben a fázisban tűzték ki célul Ukrajna oktatási törvényének elfogadását. Végrehajtási terv kidolgozását az Új Ukrán Iskola bevezetésére, Az elemi iskola új szabványának kidolgozása

és jóváhagyása szakértők bevonásával, a pedagógusok továbbképzését, új tankönyvek szerkesztését az új generáció számára. Szintén még az első fázisban elektronikus tankönyvek és tanfolyamok nemzeti E-platformjának létrehozását, ahol a távoktatási tanfolyamokat is bonyolítanak le. A bürokrácia megszüntetését a tanintézményekben, s ezzel együtt a kötelező írásos dokumentumok minimalizálását. Új törvény kidolgozását Az általános középfokú oktatásról. Részvételt a PISA 2018 minőségi középfokú oktatás nemzetközi felmérésében, minőségbiztosítási rendszer kidolgozását az oktatás ellenőrzési rendszere helyett, valamint az általános iskola elindítását az új oktatási lehetőségekkel a szabvány előírása alapján. (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu”2018)

A második fázis végrehajtását 2019 – 2022 közötti periódusra tervezték. Ez a szakaszt az általános középfokú oktatási szabvány kidolgozásával és jóváhagyásával nyitják meg. Többek között új pedagógusképzési rendszerek kidolgozására kerül sor a pedagógusok és az oktatási intézmények vezetői számára, az iskolák és a szakképzési intézmények hálózatának jegyzéke a III. szintű intézmény hálózat tervszerű kialakítására (Profiliskola). Ebben a fázisban tervezték az idegen nyelvek magas színvonalú tanítása a középiskolákban projektet, az „Ukrajna – 2020” –as fenntartható fejlődési stratégiával összhangban. Bázisiskolák alapszintű hálózatának kialakítását, a pedagógiai tevékenységek szakmai színvonalának megteremtését az általános és középiskolákban, olyan intézményi hálózat létrehozását, amely a pedagógusok független tanúsítványait dolgozza ki. Még ebben a fázisban regionális intézmények létrehozását az oktatás minőségének biztosítása céljából. Az oktatás belső minőségbiztosítási rendszereinek kialakítását az intézményekben (2022). Független értékelési rendszer létrehozását alapiskolát végzők eredményeiről, az általános iskolai munka megkezdését az új oktatási szabványok szerint kompetencia alapon. (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” 2022)

A harmadik fázis célkitűzései 2023 és 2029 közötti időpontra ütemezték. Ebben a periódusban elsődleges szempont a profil középfokú oktatási szabvány kidolgozása és jóváhagyása szakértők bevonásával. Ezt követően a III. szintű intézményhálózat kialakítását, ami szakirányú iskola lenne, ezt nem később, mint 2025. A továbbiakban független szakmai értékelés rendszerének létrehozását szakirányú felsőfokú középiskolát végzők számára. A szakirányt adó iskolai munka megkezdését az új oktatási szabványok szerint kompetencia alapon, nem később, mint 2027 (Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” 2022pik Az oktatásról szóló törvénytervezet alapján) Ez alapján előfeltételeket hoznak létre az időtartam (terhelés) csökkentésére a bakalavra felsőfokú oktatási program átlagosan 45 kredit lesz. Céljuk szerint Az Új iskola első tizenkettedik osztálya is befejeződik nem később, mint 2029.

Jelenleg a második szakasz folyamatait dolgozzák ki és hajtják végre.

1.5.2. NUS a gyakorlatban

Az új szabvány elfogadásával megváltozott a program, a követelmény és az oktatás környezete is. Az új ukrán iskola koncepciójának kezdete óta a kormány jelentős pénzügyi forrásokat irányzott az iskolai oktatás reformjára. Ukrajna függetlensége óta először a 2016–2019-es időszakban több, mint 3 milliárd UAH-t különítettek el oktatási költségekre. Azokat az osztályokat, amelyekben az új koncepció szerinti gyerekek tanulnak felszerelték. Tehát eddig az iskolák első és második osztályáról beszélünk. Új padokat és bútorokat, technikai eszközöket valamint didaktikai játékokat, Lego készleteket kaptak az intézmények. A pedagógusoknak több ízben továbbképzéseken kellett részt venni, mielőtt megkezdték volna a tanévet. A felkészülés során különös figyelmet fordítottak a speciális nevelési igényű gyermekekkel rendelkező tanárok munkájára, pedagógiai asszisztensek jelentek meg az oktatásban.

Az elem iskola maradt az 1-4 osztályos szinten, viszont ebben a periódusban is két szakasz különíthető el. Az egyes szakaszoknál figyelembe veszik a gyermekek fejlődésének életkori sajátosságait, szükségleteit és igényeit. Az oktatási tartalom kilenc oktatási terület köré csoportosul: nyelvi- irodalmi, matematikai, természeti, technológiai, információs, társadalmi és egészségügyi, testnevelési, polgári és történelmi, valamint művészeti. Az oktatási programok végrehajtásának fontos eszköze a tankönyv. Az oktatási reform egyik elsődleges célja az új generációs tankönyvek létrehozása, amelyek érdekesek a hallgatók számára, ösztönzik őket tanulásra, különösen az információs és kommunikációs technológiák felhasználásával. Természetesen az ukrán tannyelvű osztályok számára a tankönyvek ellátottsága nem okoz gondot, van választási lehetőségük a szerzők és kiadványok között. Ebből a szempontból a magyar tannyelvű osztályok tankönyvellátása minden időben korlátok közé szorult, hiszen csak azokat a tankönyveket kapták kézhez, melyet lefordítottak magyar nyelvre. Viszont az új szabvány bevezetésével párhuzamosan a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség kezdeményezésére a Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet közreműködésével a tavalyi évben sikerült elérni, hogy a magyar tannyelvű iskolákban Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma engedélyezze a magyarországi tankönyvek használatát az első osztályos tanulók számára. Ez a koncepció kimondottan a magyar nyelvre fókuszál, az írást és az olvasást helyezi a középpontba, a magyarnyelv-oktatását a magyarországi programhoz kell igazítanunk. Ennek fényében

Magyarország Emberi Erőforrások Minisztériumának a támogatásával sikerült megvásárolni és eljuttatni az iskolákba a magyar ábécés tankönyveket és a hozzájuk tartozó munkafüzeteket. (D.P., 2019)

Az óvoda után az iskolába lépő gyerekek 1-2 évben főleg játékos formában tanulnak. A kezdeti szakaszban, a gyerekekben és a szülőkben is egyaránt a pozitív hozzáállás kiépítése a lényeg, mivel az Új Ukrán Iskola nagy hangsúlyt fektet a partnerség pedagógiájára. Készségek fejlesztésével kezdenek, sokat játszanak a már fentebb említett LEGO játékkészletekkel. A tantárgyak számát csökkentették az által, hogy integrált oktatást vezettek be. A 2018 óta elindított új rendszer szerint a diákok a következő tárgyakat tanulják: Ukrán nyelv és irodalom, Magyar nyelv és olvasás, Angol nyelv, Matematika, Felfedezem a világot (integrálja a természetrajzot, egészségtant, informatikát-2. osztálytól), Dizájn és Technika (integrálja a munkát és a rajzot), Művészet. Az 1. osztályos tanulók heti 21 óraszámában vesznek részt az oktatás folyamatában. Ebből 5 óra ukrán nyelv és irodalom, 1 óra idegen nyelv, 5 óra magyar nyelv és olvasás. A 2. osztályban heti 22 óra van. Új tantárgyként jelenik meg az Informatika. Az államnyelv oktatására az 5 óra megmarad, az idegen nyelvet heti 2 óraszámában hallgatják a gyerekek, míg a magyar nyelv és olvasás tárgyak óraszámára csökken 1-gyel, tehát 4 órára. A tanulóknak a második év végére kell elsajátítaniuk az írás-, olvasás-, és számolás képességét. A második szakaszban, tehát az új szabvány szerinti leendő 3-4. osztályra kidolgozott újítások gyakorlati tartalmáról, a tanítás menetéről, az órák elosztásáról információt még nem tudok szolgáltatni.

Az intézményekben a jelenlegi 3-4. osztály a régi programnak megfelelő előírások és rendeletek szerint van jelen a tanítás folyamatában. Az anyanyelvi órák száma 5, 3 magyar nyelv és 2 irodalmi olvasás arányban. Az államnyelv elsajátítására a gyerekeknek szintén heti 5 óraszámában van lehetőségük, az angol, mint idegen nyelvet heti 2 órában tanulják.

Az új oktatási tartalom, a tanítás menete új kihívások elé állította úgy a pedagógusokat, mint a szülőket egyaránt. A legtöbb szülő kezdeti bizalmatlansággal tekint a program véghezviteléhez és sikerességéhez. Az anyanyelvi iskolát választó szülők szempontjából ezen bizalmatlanságot csak tovább fokozza a 2020 márciusában hatályba lépett teljes általános középfokú oktatásról szóló törvény, amely többek között eltörli az iskolák nemzetiségi megkülönböztetését. A magyar tannyelvű osztály nyitását öt szülőnek kell kérvényeznie. Ám a beiratkozáshoz szükséges kérvényben, a központilag kiadott formanyomtatványban nincs arra lehetőség, hogy a szülők jelezzék, milyen tannyelvű osztályba íratnák gyermeküket. A kérvény hiányossága miatt a Kárpátaljai Magyar

Pedagógusszövetség levében fordult az Ukrán Oktatási Minisztériumhoz (Az új ukrán oktatási törvény megnehezíti a magyar elsősök beiratkozását, 2020)

II. A BEISKOLÁZÁS MOTIVÁCIÓS TÉNYEZŐI A SZÜRTEI KÖZÉPISKOLÁBAN

2.1. A vizsgálat célja, hipotézisei, módszerei

Kutatásunk témája a beiskolázás motivációs tényezői és eredményességük a két tannyelvű Szürtei Középiskolában 2008-2018 közötti időszakban. Véleményünk szerint a téma fontos és aktuális, érdekes feltárni, hogy hogyan változott a Kárpátalján élő nemzeti kisebbségi közösség iskolaválasztási motivációi a politikai, oktatáspolitikai, kisebbségpolitikai változások tükrében. A magyar szülők ukrán osztályválasztása az elmúlt években visszatérő téma volt. Több publikációs anyag foglalkozik a kérdéssel, főleg a Beregszászi és Munkácsi járásokban készült felmérés, ugyanakkor az Ungvári járásban még nem születtek kutatások jelen témában.

Kutatásunk célja, hogy egy teljes körű képet tudjunk adni a térség beiskolázási motivációs tényezőiről, olyan szempontok figyelembe vételével, hogy mennyire fontos a nemzeti identitás kérdése, mennyire erős tényező napjainkban a gazdasági biztonság, motivációs erővel hat-e a külföldről jövő támogatás. Továbbá, hogy bemutassuk a magyar tannyelvű iskoláztatás feltételeit és társadalmi kérdéseit a Szürtei Középiskolában a jelzett időszakban.

Kutatásunk során elsősorban az a kérdés foglalkoztatott bennünket, hogy a szülők milyen szempontokat vesznek figyelembe, mikor gyermekeiknek az oktatás tannyelvét választják meg. Előre eltervezett stratégia szerint döntenek-e, vagy döntéseikre hatással van-e a kor oktatáspolitikája. Ezen kívül látnunk kell, milyen szinten hat az oktatás nyelvének megválasztása a gyerek további életére, beszédének fejlődésére, nemzeti identitása alakulására.

A felmérés kezdetén a következők hipotéziseket fogalmaztuk meg:

A család szociális háttere befolyásolhatja az osztályválasztást. (Szegényebb családi körülmények közül érkező gyerekek szüleit motiválhatja a külföldről érkező támogatás.)

Vegyes házasságnál az anya nemzetisége dominál.

Aki ukrán tannyelvű osztályba adja gyermekét, annak a gyermeknek gyengül a nemzeti identitása.

A kisebbségek társadalmi elfogadottsága kihatással van az iskolaválasztásra.

A vizsgálat körülményei és helyszíne: Szürte magyarlakta településnek számít az Ungvári járásban. A megyeszékhelytől 15 km-re fekszik délnyugat irányban. Szürte közvetlen közelében elhelyezkedő falvak Téglás, Palágykomoróc és Rát, magyar többségűek, viszont

a tőle 7 km-re lévő Homok már ukrán többségű település. Természetesen a településen több nemzetiség él egymás mellett, gondolok itt az ukrán és roma kisebbségre egyaránt. A község iskolája éppen ezért több szempontból is jó helyszínnek számít, hiszen választási lehetőséget kínál ezen nemzetiségű családok, illetve vegyes házasságokból érkező gyermekek beiskoláztatására. Hiszen, ha Szürte nemzetiségi arányait nézzük, vizsgálatunk kezdeti évében a falu lakosságának száma 2019 fő volt, ebből 1670 magyar nemzetiségű, 314 fő pedig ukrán nemzetiségűnek vallja magát, míg 2019-re a magyar nemzetiségűek száma 1549 fő, ukrán nemzetiségű 455 fő. A nemzetiségi arányok változására természetesen több tényező is kihatással lehet, mint például az aktuális politikai helyzet vagy a gazdasági migráció.

Azért is esett a választásunk még jelen intézményre, mert én is itt végeztem középiskolai tanulmányaimat, illetve a mai napig ebben az oktatási intézményben tevékenykedem, mint elemi osztályos tanító. Az osztályok létszámának alakulása szempontjából számomra lényeges a kutatási helyszín, hogy tiszta képet kapjak a jövőbeli beiskolázási motivációs tényezőkről, illetve arról, hogy mennyiben fogja befolyásolni a magyar tannyelvű osztályok létszámát a 2018-ban elfogadott új oktatási törvény. Számíthatunk-e újfent a magyar tannyelvű osztálylétszámok csökkenésére, vagy a szülők, ha gyermekeik jövőjét esetleg külföldön képzelik el, figyelmen kívül fogják e hagyni a törvényt, mely erősen korlátozza az anyanyelvi oktatást.

A vizsgálat körülményeihez az is hozzátartozik, hogy az anyaggyűjtésnél jelen van-e a kutató, vagy nincs. A szülők körében készült felmérésnél nem voltunk jelen, hogy ne befolyásoljuk a kérdőívkitöltés menetét.

Kutatási módszerek és a minta bemutatása: Kutatásunk elvégzéséhez empirikus kutatási stratégiát választottunk. A hipotéziseink bizonyításához elsőként statisztikai adatokat dolgoztunk fel, amelyeket Szürte település községi tanácsa által vezetett nyilvántartásból kaptunk, valamint a tanintézmény által hivatalosan vezetett nyilvántartási jegyzékekből.

Ezen kívül egy több szempontot összefoglaló kérdőívvel is dolgoztunk, melyet Papp Z. Attila 2012-ben végzett Az iskolaválasztás motivációi és kisebbségi perspektívái kutatásánál használt. A kérdőív kitért a szülők életútjára, képzettségi szintjükre, identitásuk fontosságára, mindennapi nyelv- használatukra, értékrendjükre, társadalmi közérzetükre, szociodemográfiai adataikra, az iskolaválasztásra, valamint az óvoda és iskola közötti átmeneti időszakra. Ezek a tematikus részek a kérdőívben ki vannak emelve a könnyebb átláthatóság érdekében. Majd a témakörökhöz kapcsolódó kérdések egymáshoz

kapcsolódóan sorakoznak fel. A kérdőív nyitott-, és zárt kérdéseket egyaránt tartalmaz. A kitöltése anonim volt.

Az „Oktatás, képzés” témakörön belül a szülők legmagasabb iskolai végzettségére kérdezzük rá, valamint arra, hogy milyen nyelven végezték a tanulmányaikat, illetve milyen típusú tanulmányt végeztek.

A „Munka, életút” részben a szülők foglalkozására, azon ágazatra, amelyhez tartozik a munkakörül, valamint a munkahelyük elhelyezkedésére keressük a választ.

Ezt a témakört követi az „Identitás” rész, ahol arra vagyunk kíváncsiak, hogy ha az alany szabadon választhatna, hol, melyik országban szeretne élni. Ezen kívül rákérdezzük arra is, hogy melyik közösséghez érzi magát tartozónak, ahol 14 válaszlehetőség közül kell megjelölni a számára leginkább imponálóbb közeget. A következő kérdésben a válaszadó véleményére vagyunk kíváncsiak, arra, hogy mennyire ért egyet azzal a kijelentéssel, hogy Az, hogy magyarnak születtem..., milyen szinten befolyásolja a mindennapjait. Majd tovább szintén véleményre vagyunk kíváncsiak, abban a megállapításban, hogy Ahhoz, hogy valaki magyarnak számítsa, mennyire fontos például, hogy a szülei magyarok legyenek, vagy Magyarországon szülessen, esetleg magyar nyelvű iskolát végezzen. A kutatásban résztvevők egy hat részből álló válaszlehetőségben jelölhetnek. Még szintén az identitás részen belül kérdezzük rá arra, hogy mi határozza meg leginkább a nemzeti hovatartozást, mit tekint hazájának, szülőföldjének, mit gondol arról a kérdéssel, hogy a kárpátaljai magyarok részét képezik-e a magyar nemzetnek, esetleg az ukrán nemzetnek, fontos-e számára a nemzeti identitás felvállalása, éri-e esetleg hátrányos megkülönböztetés akár nemzetiségi hovatartozása, politikai nézetei, vagy anyagi helyzete miatt. Majd ezt a részt azon kérdésekkel zárjuk, melyek által a válaszadó eldöntheti azt, hogy akadályt jelent-e az érvényesülésnek Ukrajnában, ha az ember magyar.

A „Nyelvhasználat” tömb vizsgálatánál arra vagyunk kíváncsiak, hogy a kutatásban részt vevő személy hány nyelvet beszél, s azokat milyen szinten tartja magáénak. Szeretne-e még esetleg nyelveket tanulni, gyerekkorában, családjában, munkahelyén, illetve a hétköznapi élet különböző színterein milyen nyelveket használ.

„Értékrend, vallásosság” témakör következik, ahol arra kérdezzük rá, hogy milyen gyakran látogatja az alany a templomot, melyik felekezet tagja, s mennyire fontos, vagy nem fontos az életében például a család, pénz, munka, erkölcsösség, önmegvalósítás, hagyományok tisztelete.

„Társadalmi közérzet” kérdéskörünk következik. Itt arra vagyunk kíváncsiak, hogy mit gondol az alany az ország, az életszínvonal, a személyes helyzete jövőképeről.

A „Szociodemográfiai adatok” tömbön belül a kutatási személy általános adatait vesszük fel: születési év, neme, lakhelye, családi állapota, valamint a család gazdasági helyzetére vonatkozó kérdést teszünk fel.

„Iskolaválasztás” rész következik. Itt arra keressük a választ, hogy milyen tannyelvű iskolába járattja az alany a gyereket, milyen szempontokat vett figyelembe az iskola kiválasztásakor.

A következő rész az „Óvoda és iskola közötti átmenetre” kérdez rá. Itt azt szeretnénk megtudni, hogy jelentett-e bármilyen nehézséget az iskolakezdés az óvoda befejezése után, valamint a szülők ebben a részben kifejtetik gondolataikat, hogy miben látják előnyét, vagy hátrányát annak, ha a gyermekük magyar óvodába, majd iskolába járt.

A „Migráció” témakörön belül azt szeretnénk megtudni, hogy hol képzelik el gyermekük jövőjét a szülők: Kárpátalján vagy esetleg külföldön.

Az utolsó rész a „Képzési kínálat”, ahol a szülők szintén azt fejthetik ki, hogy ha még lehetősége volna rá a jövőben, milyen tannyelvű óvodát, valamint iskolát választana gyermekének.

A kérdőív kitöltése során csak ritkán merültek fel nehezítő körülmények. Gondolunk itt a roma szülők esetében azokra a tényezőkre, hogy néhány kérdés értelmezésével falakba ütköztek. A kérdőívet azok a szülők töltötték ki, akik 2008 és 2018 között iskolába írárták gyermekeiket. Munkánk által az ő beiskolázási motivációjukra keressük a választ, hogy milyen szempontokat vettek figyelembe, mikor gyermekeiknek az oktatás tannyelvét választották meg. Kontrollcsoportként olyan szülőket is felkerestünk, akik a jelzett periódusban magyar nemzetiségük ellenére ukrán nyelvű oktatásba részesítették gyermekeiket. A mintavétel egyedüli nehézsége az volt, hogy szerettünk volna több olyan családot felkutatni, amelyekben ukrán/magyar ajkú az édesanya vagy ukrán/magyar ajkú az édesapa. Mindössze kilenc ilyen család került a látókörünkbe. Rajtuk kívül vannak még magyar- örmény, illetve magyar-roma vegyes házasságokból bejövő méréseink is.

Természetesen minden szülőt nem tudtam utolérni, hiszen az országban húzódó több éves gazdasági válság okán sokuk külföldön tartózkodik munkavégzés céljából. Ennek ellenére több, mint száz kérdőív feldolgozásán dolgoztunk. Mintánk reprezentatívnak számít abból a szempontból, hogy a vizsgált célcsoport több, mint 10%-át méri, valamint, hogy képviselve van benne a sokaság minden egyes tulajdonsága.

A statisztikai adatok feldolgozásán-, valamint a kérdőíves lekérdezéseken túl mélyinterjút és készítettünk az iskolában dolgozó pedagógusok egy részével. Az interjúk felvételére előre egyeztetett időpontokban került volna sor, viszont a megváltozott körülmények miatt csak

írásos formában tudtuk elvégezni. Egy húsz kérdésből álló interjúanyagot készítettünk elő, melyben a pedagógusok tapasztalati észrevételeikre voltunk kíváncsiak.

Véleményüket kérdeztük témánk kapcsán: hogyan látják, mi okozza az osztályok létszámának ugrásszerű alakulásait, hogyan boldogul egy magyar anyanyelvű gyerek ukrán osztályban, illetve hátránnyal indít-e egy magyar anyanyelvű tanuló, ha szülei anyanyelvi oktatásban részesítik. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy mit gondolnak a hatályba lépő oktatási törvényről, lesz-e ennek hatása a gyermekek beiskolázására, valamint a kárpátaljai oktatás jövőjére. A pedagógusokat igyekeztünk olyan szempontok szerint kiválasztani, hogy vegyes oktatási közegben tevékenykedők legyenek, tehát, mint az elemi, mind pedig a felső osztályokban tanítsanak. Legyen közöttük magyar- és ukrán filológus is. A válaszadók mindegyike első megkeresésre elfogadta a felkérést és őszinte véleményeiket írták le, több éves tapasztalati tudásukra támaszkodva.

2.2. A település bemutatása

Az Ungvár- Csapi útvonal mentén, sík területen helyezkedik el, az ungvári járásban található, a megyeszékhelytől 15 kilométerre délnyugati irányban. Magyar többségű falu, az itt élő ukránok, ruszinok lélekszáma viszont folyamatosan bővül.

Szomszédos települései a vele mára teljesen egybeépült egykori társközsége Téglás, majd innét öt kilométernyire északnyugatra található Palágykomoróc, az Ungvár felé vezető úton 8 kilométerre Homok. Vasútállomása helyben.

A krónikák első ízben 1281-ben említik a település nevét, emellett számos okmány bizonyítja, hogy a helység már korábban lakott volt. Valószínű, hogy a tatárjárás során elpusztult. A korai időkben birtokosai között említik a Rátót nemzetséget. Jelentős földrészrel bírtak itt a középkor folyamán a Baksa nemzetiség tagjai is. Kedvező földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően folyamatosan fejlődő község: 1696-ban még csak két, 1715-ben 9, 1720-ban már 20 jobbágyháztartásból áll. Szürtében ekkoriban 382 római, 445 görög katolikus, 628 református és 50 zsidó lakott.

A Boksza nemzetségből származó Szürteyeknek (Zritthey) előtt a Bechegregorok birtokolták a községet, még előbb (1281) Mátyás comes, Roland bán fia volt benne az úr. A Boksza eredetű családok közül az az ág, mely itt telepedett le, birtoka után vette fel a Zritthey (Szürthey) nevet, tehát Mátyás comes adományozta Szürtét Illésnek, Beel Kelemen fiának, ki aztán a Boksáknak adta el. Szürte neve a Sztáray-kódexben a CLXXXVI-ik oklevélben

olvasható (1363. 11. 16). A Zritthey (Szürthey) család 1408-ban Zsigmond királytól címet kap és az általa alapított sárkány rend lovagja lesz.

Szürte és Téglás már gyakorlatilag egyetlen község. Az Ungvár- Csap országúton haladva észre sem veszi az utazó, mikor lép át egyikből a másikba. Népe azonban külön-külön őrzi sajátos vonásait. „Fontoskodó, komoly munkás, istenfélő és engedékeny”- így jellemezte Haraszty Károly a szürtei embert (Botlik – Dupka, 1993).

Említést érdemelnek Szürte jellegzetes épületei: Középkori eredetű római katolikus temploma gótikus, mára átépült. Műemléknek nyilvánították, védelmet élvez. A templom hátsó falába beépítettek egy vélhetőleg több száz éves, a sárkányölő Szent Györgyöt ábrázoló féldomborművet. A XVI. századból Szürthey III. Miklós feleségének, Máriássy Krisztinának címeres vörös márvány sírmléke található a templom kriptájában.

A múlt században épült Redwitz-kastélyt alagút köti össze a katolikus templom kriptájával, mely mára már beomlott. A római katolikus templomot a Palágykomoróc felé vezető elágazáson találhatjuk meg, Szürte legvégén.

A falu birtokosa a tatárjárás után a Rátót nemzetségbeli Lóránt volt. Jelentős szerepet játszott a falu történetében a Szürthey család. A római katolikus templom hajójának külső északi falában a család egyik leszármazottjának XV. századból való egész alakos, kardos sírköve, a karzatfeljárónál pedig Szürthey Miklósné. Máriássy Krisztina XVI. századi vörös márvány címeres sírköve látható.

A templom a XIV. században épült. Egyhajós. szentélye a hajónál valamivel keskenyebb, egyenes záródású. A későbbi átépítések során meghagyták a templom eredeti alaprajzi elrendezését, a nyugati homlokzata elé a XIX. században négyzetes alaprajzú tornyot építettek. A templomtorny négy oldalán román kori ikerablakok láthatók. A toronysisak fagalériás, csúcsos, sarkait négy fiatorony díszíti. A szentély keleti ablaka csúcsíves, a hajó átalakított ablakai gótikusak. A toronyaljából csúcsíves bélletes kapu nyílik a templomhajóba. A hajót és a szentélyt barokk boltozat fedi, sekrestyéjének dongaboltozata középkori. A szentélyből a sekrestyébe gótikus stílusú vállköves kapun lehet belépni. Orgonáját az eperjesi Július Guna készítette 1920-39 között. Titulusa: Szent Kereszt Felmagasztalása templom. Szürte kéttornyú református temploma klasszicista, melyet 1822-ben kezdtek építeni, s 1864-ben fejezték be (Botlik, Dupka, 1993).

A Boksa nemzetségből származó Szürteyek előtt a Bechregregorok bírták a községet, még előbb Mátyás comez. Roland bán fia volt benne az úr 1281-ben Illés, Beel Kelemen fia Szürte birtokát 300 márkáért. 1282-ben pedig György és Jakab, a Bechregregor nembeli Apa fiai Csap földjét és a szürtei birtokukat eladják Boxának. Tamásnak és a többi testvéreinek.

A Boksa eredetű családok közül az az ág, mely itt telepedett le, birtoka után vette fel a Zritthey nevet. A Zritthey család 1408-ban Zsigmond királytól címet kap és az általa alapított Sárkány rend lovagja lesz.

Szürte, a szomszédos Ungvár révén, nagyon korán magába szívhatta a megreformált vallás ígét. A XV. században a római katolikus plébánia templomát a reformátusok használták, míg az ellenreformáció idejében a katolikus urak vissza nem foglalták azt. A régi, vitatott református templom hányt-vetett sorsáról mindössze egy ereklyeként fennmaradt deszkadarab felírása nyújt némi felvilágosítást. E deszka a régi templom szószékének egyik maradványa. Felírása szó szerint így hangzik: „E prédikáló szék fundáltatott 1641-ben, megújítatott 1714-ben, a templom újra építettett 1730-ban”. A templom visszafoglalásának intézője báró Vécsey László volt, ki 1718-ban. Minden hozzátartozandóságával átadta a templomot a katolikusoknak.

A templomfoglalás után a templom nélkül maradt szürtei gyülekezet 1772-ben a palágyi egyházhoz tartozott. Az egykori önállóság emléke azonban nem hagyta őket nyugodni.

Végül 1898-ban újból hozzálátnak a félbemaradt templom építéséhez. Dicséretes kitartással fel is építik a vidék egyik legimpozánsabb kettős tornyú istenházát, 250 férőhellyel.

1857-ben takarékpénztárt, 1864-ben postahivatalt létesítettek a községben. Hozzá tartozott: Csigettye-tanya, Kaufmann-tanya, Szürtei cigánytelep (Botlik – Dupka, 1993).

Szürte lakóinak száma a 2001 - es népszámlálás adatai szerint 1898 fő, ebből 1239 magyar nemzetiségűnek vallja magát. Azóta a következőképpen változtak a szám adatok az általam vizsgált periódusban:

Szürte település lakosság számának alakulása 2008-2019 között

Év	Születések száma	Elhalálozások száma	Házasságkötések száma	Lakosság száma
2008	28	37	11	2019
2009	36	28	11	2028
2010	31	23	15	2030
2011	34	30	13	2026
2012	29	25	13	2020
2013	31	20	10	2003
2014	25	24	5	2010

2015	20	29	12	2034
2016	27	22	9	2020
2017	13	30	10	2025
2018	23	25	5	2017
2019	19	30	5	2026

2. táblázat A Szürtei Községi Tanács adatai alapján

Jelen esetben a népesség természetes fogyása figyelhető meg, mivel a szám adatok azt mutatják, hogy a halálozások száma meghaladja a születések számát. A házasságkötések számának vizsgálata közben láthatjuk, hogy utóbbi két évben ezen mutatók aránya is jelentős csökkenést közöl.

A település nemzetiségi arányát a következő táblázatban tekinthetjük meg:

Nemzetiségi arány 2008-ban és 2019-ben

Év	Lakosság száma	Magyar nemzetiségűek	Ukrán nemzetiségűek	Egyéb
2008	2019	1670	314	35
2019	2026	1549	455	40

3. táblázat A Szürtei Községi Tanács adatai alapján

A táblázat adataiból láthatjuk, hogy a nemzetiségi arány az évek során fokozott változásokon ment keresztül. A magát magyar nemzetiségűnek vallók aránya csökkent, míg az ukrán nemzetiségű lakosok aránya növekedett. A csökkenésre befolyással lehet az országban több éve húzódó gazdasági válság is, melynek következtében a magyar családok tagjai külföldön vállalnak munkát, hogy családjuk számára megfelelő életkörülményeket tudjanak biztosítani. Sok esetben viszont a családok megmaradása érdekében és a gyermekük jövője biztosítása céljából külföldön is telepednek le. Egy másik negatívan ható tényező az országban dúló háborús folyamat, melynek következtében a kárpátaljai fiatal férfiak szintén arra kényszerültek, hogy elhagyják szülőföldjüket, ezáltal magukat megvédjék a katonai sorozás alól.

Az ukrán nemzetiségi mutatók növekedésének szintén több oka lehetséges. Az egyik az, hogy egyre több vegyes házasság jön létre. 2008-tól 2020 tavaszáig a településen 121 házasság kötött, melyek között a korábbi évekhez viszonyítva, több vegyes házasság is volt. A következő befolyásoló tényező, mely kihat az arány növekedésére az az, hogy a

Kelet-Ukrajnában zajló több éves háborús folyamat miatt számos ukrán nemzetiségű család telepedett át a településre.

2.3. A magyar oktatás fejlődése Szürtén

Szürtének valószínűleg már 1700 táján volt iskolája, 1827 óta pedig határozottan ki lehet mutatni az iskola létezését. Az 1940-es vármegyei monográfia szerint adott időben a település oktatásügyét egy egyesült római- és görög katolikus iskola, egy református népiskola és egy gazdasági továbbképző iskola látta el (Haraszty, 1931).

Az egyesült római- és görög katolikus iskola vonatkozásában 1868-ból, a szatmári egyházi iskola pénzügyi jelentéstáblázatának legkorábbi adatai által találtunk utalásokat. Ebben az évben, a katolikus iskolában Konrád József volt a tanító. 79 gyerek volt iskolaköteles, de ebből csak 48 járt. 1874-ben Leffelholcz János volt a tanító (okleveles). Iskolaköteles volt 44 fiú és 43 lány, ebből 32 fiú és 30 lány járt.

Szürtére vonatkozólag a református népiskola működését illetően a református egyház régi jegyzőkönyveiben találtam adatokra. A legkorábbi adat 1825-ös évből való. Megtudtam a költségvetésből, hogy ebben az évben, az akkori bárónő az iskolahelyre jelentős mennyiségű pénzt költött. A következő adat már 1863-ból való, amikor is a felépült iskolaházra költöttek, és tanító hozatalára.

1870-ben többen adakoztak egy új iskolaház építésére. 1873-ban a vallás- és közoktatásügyi minisztérium az iskolára adományozott, 1880-ban a színészek is adományoztak az iskolára. Egy 1930-as adat szerint a presbitérium a református népiskola helyiségében tartotta meg iskolaszéki gyűlését, melynek tárgya volt a tanítói nyugdíj kifizetése és a II. Tanerő választásának elhalasztása. Az adatokból megtudtam, hogy az iskolaépületet sok mindenre használták. Tartottak benne községi közgyűlést, évvégi vizsgát, színi előadást.

A szlovák, valamint a magyar iskola közötti átmenet a református népiskola bezárása után következett, hiszen egy ideig nem lehet kimutatni a szürtei iskola állandó helyét. A tanórákat a falu különböző helyiségeiben tartották meg. A jelenlegi vasútállomás felé haladva egy elavult, régi irodaház épületében tartottak órákat. A tanulóknak nemegyszer kellett ingáznuk az épület, valamint a templom kápolnája között. Ez időben ilyen nehéz körülmények között folyt az oktatás Szürtén. (id. Necze Sándor elmondása alapján)

Áttekintést igyekszem adni arról is, hogy hogyan alakult az iskolaszervezés Szürtén, a háború után.

A háború befejezése után 1945-ben Szürtén megindult az iskola megszervezése. A szervezés Varcaba Sándor vezetésével kezdődött, aki fiatal házasként feleségével került Szürtébe. Arról, hogy honnan jöttek, sajnos nem emlékeznek adatközlőim. Mivel az oktatás állami kézbe került, az új állami elemi iskola négy osztálya a volt római katolikus iskola egyetlen tantermében lett elhelyezve. A tanítás ukrán nyelven folyt. Maga az iskolaépület egy tanteremből és egy kisebb szoba – konyhás, éléskamrás, előszobás tanítói lakásból állt. Ezt az épületet egy pedagógus házaspár, Markovics József és felesége vásárolta meg 1960-ban. Mikor lebontották, a 60-as évek elején, helyére építették fel családi házukat. Ez az épület a falu központjában, a Csapra vezető főút mentén áll. A tanulók létszáma kb.30 fő volt. Némely szülő, aki nem volt kibékülve az ukrán nyelvű oktatással, a szomszédos Téglásra küldte a gyermekét iskolába, ami nem volt egyszerű, hiszen a kicsi gyereket nap, mint nap el kellett kísérni a 1, 5 km –re lévő iskolába (Necze Sándor elmondása alapján).

A háború utáni időkben ugyanis Tégláson, a régi római katolikus iskolában magyar nyelven folyt a tanítás, mivel az ott lakó pedagógus házaspár, Kriczki István és felesége magyar anyanyelvűek voltak. Az iskolák tannyelve a tanító nyelvtudásától függött, s nem központi rendelkezésektől. A magyar iskolákban, viszont kötelező tárgy volt az ukrán olvasás (Gulyás Erzsébet, nyugdíjas tanár elmondása alapján).

Visszatérve Szürtéhez, ott a tanítás 1947-ig folyt ukrán nyelven. Az 1947/48-as tanévtől a tanintézetet 7 osztályos magyar tannyelvűvé, azaz „magyar” iskolává minősítették. Ezzel egyidejűleg megszűnt Tégláson (és Szürtén is) az elemi iskola, s a továbbiakban egy általános iskolaként szerepeltek. Az új általános iskola részben a régi iskolában, részben az időközben felújított régi, úgynevezett „jegyzőlak” épületében kapott helyet. Az új 7 osztályos iskola épülete ideális helyen állt, Szürte és Téglás határán (Gulyás Erzsébet, nyugdíjas tanár elmondása alapján).

Az 1956-1957 tanévben tanintézetünk középiskolai rangot kapott, mint ilyen az elsők között volt az ungvári járásban. Az iskola akkori igazgatója Gerzánics Gyula volt. Az új középiskola ekkor még a 7 osztályos iskola helyén, a jegyzőlakban működött. Az új épületbe majd csak az 1960-as évek elején költözhetek át. (Fekete Mária, nyugdíjas tanár elmondása alapján).

A tanítás magyar-ukrán nyelven folyik a 70-es évek elejétől. Ukrán tannyelvű osztályokra elsősorban állami kezdeményezés miatt volt szükség, valamint azért, mert a faluba számos orosz-, illetve ukrán anyanyelvű család települt be, akik főként munkavállalási céllal a kolhozba jöttek dolgozni, és gyerekeiket ukrán tannyelvű osztályokba szerették volna beírni. Mivel iskolánk középiskola volt, tehát viszonylag nagy iskola, a környező

falvakban pedig nem voltak ukrán tannyelvű osztályok az iskolákban, így határozat született arról, hogy ukrán nyelvű osztályokat nyissanak. Az idők folyamán nemcsak ukrán vagy orosz anyanyelvű szülők adták be tanulni gyerekeiket ukrán tannyelvű osztályokba, hanem magyar anyanyelvű szülők is. A magyar anyanyelvű szülők ezt főként azért tették, mert azt gondolták, hogy gyerekeik az ukrán tannyelvű osztályok elvégzése után könnyebben fognak érvényesülni. Ekkor még az ukrán tannyelvű oktatás 1-9 osztályig terjedtek. Az ukrán tannyelvű osztályok elvégzése után a tanulók általában Ungvárra mennek továbbtanulni szakközépiskolákba. Évente körülbelül 10-15 tanuló tanul egy-egy ukrán tannyelvű osztályban.

Mivel kutatásunk a 2008-2018 közötti időszakot vizsgálja, tekintsük át, hogyan alakultak az osztályok létszámai ebben a periódusban.

Az első osztályba íratottak száma a Szürtei Középiskolában 2008-2018 között

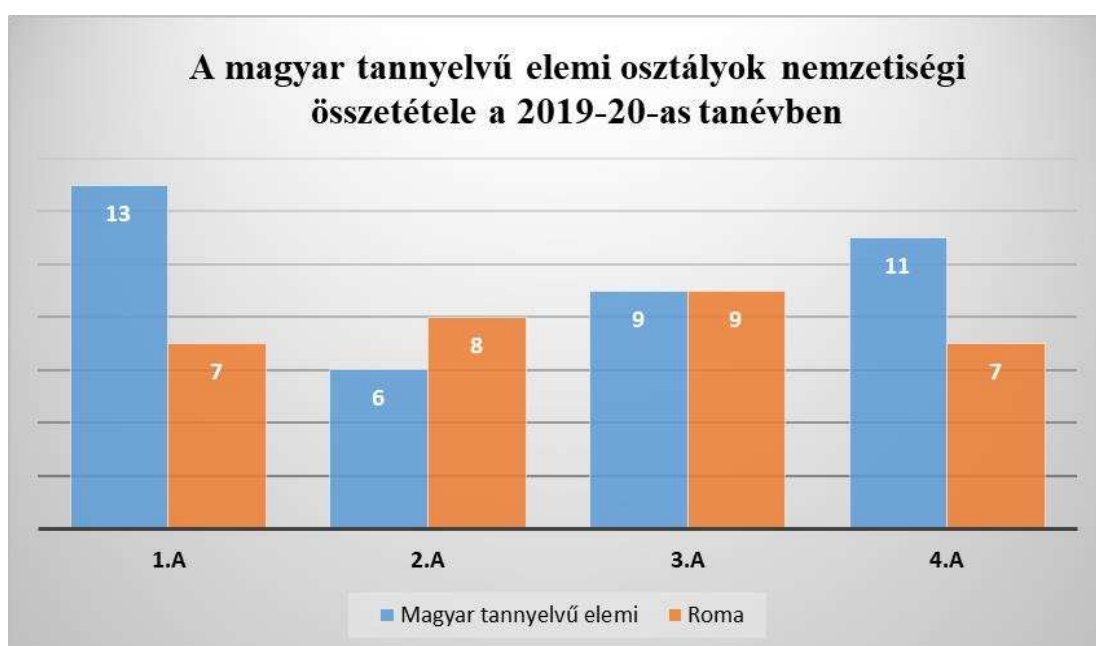
Tanév	Magyar tannyelvű 1. osztály	Ukrán tannyelvű 1. osztály
2008/2009	12	14
2009/2010	11	13
2010/2011	14	12
2011/2012	8	11
2012/2013	19	13
2013/2014	12	16
2014/2015	22	13
2015/2016	30	8
2016/2017	19	14
2017/2018	23	10

4. táblázat A Szürtei Középiskola adatai alapján

A táblázat adataiból azt látjuk, hogy a 2008-2009-es tanévben a magyar első osztályba íratottak száma 12 fő, viszont ebbe a számba beletartozik az akkor még működő cigányiskolába íratottak száma is. Az intézmény magyar tannyelvű osztályában, akik a fő épületbe jártak 5 gyerek volt az első osztályban, amiből hárman roma nemzetiségűek voltak, akiket szüleik nem engedtek a roma iskolába. Oda csak a szegényebb roma gyerekek mentek, a módosabbak viszont azzal a réteggel nem keveredtek. Ebben a tanévben csúcsosodott ki leginkább az a probléma, hogy a magyar nemzetiségű szülők is ukrán tannyelvű osztályba

adták gyermekeiket. Amint látjuk, az ukrán tannyelvű osztályban 11 gyereket írtattak, akik közül csak hárman voltak ukrán nemzetiségűek.

A Szürtei Középiskola tanulóinak száma a 2019-2020-as tanévben 286 tanuló, akik 23 osztályt tesznek ki. Az oktatás tannyelve továbbra is két nyelven folyik. A tanulói összlétszámából 168 gyerek magyar tannyelvű osztályba jár, 118 tanuló pedig ukrán nyelvű osztályba. A magyar tannyelvű osztályok számából 68-an roma nemzetiségűek. Az ukrán osztályosok összlétszámában ez az arány jóval alacsonyabb, hiszen csak 6 roma tanuló jár ezekbe az osztályokba. Tehát elmondhatjuk, hogy a roma szülők túlnyomó többsége magyar tannyelvű osztályt választ gyermeke részére. Az elemi osztályok számát nézzük a magyar tannyelvű alsó osztályokban összesen 70 gyerek tanul, ebből 31 roma nemzetiségű.

2. ábra A magyar tannyelvű elemi osztályok nemzetiségi összetétele a 2019-20-as tanévben, a Szürtei Középiskola adatai alapján

Az ukrán tannyelvű elemi osztályokban nincs roma gyerek. Tanteremhiány miatt az iskola ukrán tannyelvű elemi osztályai a Téglási Óvoda épületében vannak elhelyezve, a harmadik emeleten. Ha a magyar –illetve az ukrán elemi osztályok létszámát nézzük növekvő tendenciát mutatnak az adatok a nemzetiségi nyelven tanuló osztályok irányában. Jelenleg a magyar tannyelvű elemi osztályokban összesen, mint már említettem 70 gyerek tanul, az ukrán elemi osztályokba pedig 46. Több éven keresztül ez az arány fordított volt, nagyon sok magyar nemzetiségű szülő adta gyermekét ukrán osztályba. 2008-ban volt a legkritikusabb a helyzet, azon az éven a magyar osztály létszáma 5 gyerek volt, abból 3 roma nemzetiségű, az ukrán osztály létszáma 13 gyerek volt, abból 10 magyar nemzetiségű.

Természetesen az osztálylétszámok alakulásában nagy szerepe van a születési arányoknak, valamint a szülők tannyelv választási szempontjainak.

3. ábra Az elemi iskolai osztályok létszáma a tanítás nyelve szerint a 2019-20-as tanévben, a Szürtei Középiskola adatai alapján

Az iskolában az oktatás egy váltásban zajlott évekig. Viszont a 2018-19-es tanévben a ballagó 4. A osztályt nagy létszáma miatt lehetőség lett felosztani, így az új tanévben indult magyar tannyelvű 5. A illetve 5. B osztály. A felső osztályokban összesen 169 gyerek tanul. Magyar tannyelvű osztályokban 97, ebből 44 roma nemzetiségű, az ukrán tannyelvű osztályok 72 tanulóval működnek ebből csak 6 roma nemzetiségű.

Ezt a tanulói sereget egy 43 pedagógusból álló tanári kar látja el. Fölényes számban női pedagógusok, mivel a férfi tanárok száma csupán 4. Az iskola vezetősége három főből áll. Egy igazgatónő és két helyettes. Az intézmény igazgatónője 2001 óta Zsoffcsák Klára, matematika szakos tanár. A tantestület többnyire fiatal tanárokból áll össze. Ezek a tanárok igyekeznek lelkiismeretes munkát végezni, kiküszöbölni a nehézségeket, hogy tanulóik minél magasabb tudásszintet érjenek el a tanulásban, és megállják helyüket a társadalomban a nehéz körülmények ellenére is. A tanárok többsége falubeli, vagy a szomszédos Tégláson él, de vannak olyanok is, akik a városból utaznak be dolgozni.

Az osztálytermek száma az intézmény falain belül 18. Ezen kívül rendelkezik még egy fizikaszertárral, kis könyvtárral, tanári szobával, valamint igazgatói irodával. A tantermek berendezési tárgyai különböző állapotúak. Vannak újak, jó állapotban lévők, valamint régi darabok. Minden szaktanteremben a falakat oda illő szemléltetők díszítik. A tantermeket minden tanév kezdete előtt felújítják. Az elemi osztályok tekintetében az 1-2. osztályok az

Új Ukrán Iskola elindulásával fel lettek szerelve, új padokat, bútorokat, technikai eszközöket, valamint didaktikai játékokat kaptak. Az intézmény ukrán tanterme is gazdagon felszerelt. Ez állami forrásból lett kivitelezve. A bútorokon kívül interaktív táblát, vetítőt, ukrán szemléltető anyagokat kapott az intézmény. Ezeken kívül az iskolában található még két teremben interaktív tábla, vetítő eszközök, vászon, valamint hangtechnikai eszközök.

Az iskola tantermeinek padozata jó állapotban van, újak az ajtók, az ablakok és több teremben a táblák. Régebbi állapotban vannak a szekrények, valamint a tantermek padlózata. Az iskola folyosója a 2019-es tanév kezdete előtt új burkolatot kapott. Az intézmény udvarának jobb oldalán található a röplabdapálya, egy műfüves futballpálya, kézilabdapálya és kosárlabdapálya. Bal oldalán egy gyümölcsöskert. Az iskola hátsó udvarán található a mellékhelyiség, amely jelenleg katasztrófális állapotban van. Ez okból kifolyólag egy új mellékhelyiséget építenek az iskola számára, mely tiszta és a higiéniai normáknak megfelelően állna a gyerekek és tanárok rendelkezésére. Ezen kívül az intézmény étkezdéje is nagyszabású felújítás alatt áll.

2019. július 7-én egy orkánerejű vihar söpört keresztül a településen, melynek következtében nagymértékben megrongálódott az iskola tetőszerkezete. A helyreállítási munkálatok hamar megkezdődhettek, köszönhetően a magyar kormány és az ukrán állam közös erőfeszítésének és támogatásának következtében. A tetőszerkezet cseréje nem készült el az új tanév kezdetére, ezért az oktatás folyamata a Téglási Kultúrház, illetve a Téglási Tündérvilla Óvoda területein belül kezdődött el. Viszont a hatékony együttműködésnek és a segítő szándéknak köszönhetően a gyerekek már szeptember 16-án birtokba vehették az épületet. Az épületet november 26-án adták át ünnepélyes keretek között.

2.4. A Szürtei Középiskolában végzett kutatás elemzése

Mélyinterjúk elemzése

Interjúalanyaink neme nő, hiszen az intézmény pedagógusainak túlnyomó többsége a gyengébb nemhez tartozik. Mindannyiuk anyanyelve magyar. Végzettségüket tekintve mind a tízük felsőfokú diplomával rendelkezik. Ezen pedagógusok felének két diplomája is van. A következő kérdés a szakmai múltjukra terjed ki. A jelen diagramban demonstráljuk az általunk megkérdezett pedagógusok szakmai múltjának év szerinti eloszlását. Ahogy látszik a legalacsonyabb munkaviszonnyal rendelkező tanárnak 3 éves kidolgozott munkaviszonya van. Őt, mint kezdő pedagógust emeltük be kutatásunkba. A legmagasabb szakmai múlttal rendelkező pedagógusoknak 27 év van már a hátuk mögött. Figyelembe véve a jelen

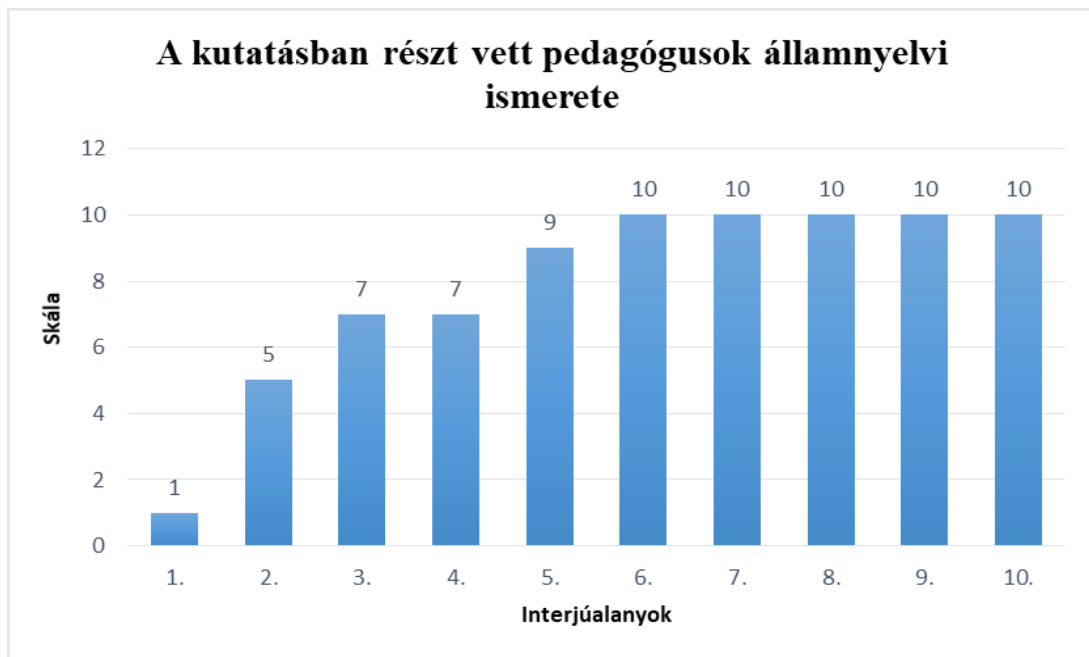
adatokat kimutathatjuk, hogy a megvizsgált kör átlagos munkaviszonya 15,5 év jelen intézmény falain belül.

4. ábra A kutatásban részt vett pedagógusok szakmai múltjának év szerinti ábrázolása

Mint azt már fentebb említettük, a kutatásunkban részt vevő pedagógusok teljes mértékben és kizárólagosan jelen intézményben főállásban dolgozó tanárok. Egy 2009-es magyarországi kutatás szerint, ahol a pedagógusok munka-és munkaidő terhelését vizsgálták, az az eredmény született, hogy „A közoktatásban dolgozó pedagógusok 85%-nak kizárólagosan és egyetlen munkahelye az iskola, ahol főállású alkalmazásban van...” (Lannert- Sinka, 2009:15).

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy milyen szinten beszéli a pedagógus az államnyelvet, esetünkben az ukrán nyelvet. Egy 0-tól 10-es skálán terjedő intervallumon kellett elhelyezni saját belátása szerint nyelvtudását, ahol a 0 érték az egyáltalán nem beszélem-, a 10-es érték pedig az értem és beszélem is kategóriákat jelenti.

5. ábra A kutatásban részt vett pedagógusok államnyelvi ismerete

Egy pedagógus jelölte be csak az 1-es értéket, elmondása alapján a tanulmányaival töltött évek alatt nem tudta elsajátítani a nyelvet, majd későbbi élete folyamán sem került huzamosabb ideig olyan közegbe, ahol lehetősége lett volna rá. Alapszavak megértése és használata, ami még nem okoz gondot számára. A többség elmondásai alapján viszont láthatjuk, hogy nagyobb részüknek nem okoz gondot az államnyelv megértése, sem a kommunikáció.

2016-ban Beregszászi Anikó és Cserniczkó István abban a kutatási kérdésben vizsgáldtak, ahol a kárpátaljai magyarok nyelvtudására keresték a választ. Olyan kérdőívvel dolgoztak, melyben az adatközlőknek egy hatfokozatú skálán kellett elhelyezniük saját nyelvtudásukat. A kutatási eredményeikből kitűnik, hogy a kárpátaljai magyarok nagy része ukránul átlagosan jól beszél, kisebb hibákkal. Volt Oktatásügyi Miniszter asszonyunk, Lilija Hrinevics, viszont számos megnyilvánulásában célzott arra, hogy a kárpátaljai magyarok- különösen a diákok-, kellő mértékben nincsenek tisztában az államnyelvvvel. Ugyanezen kutatás arra is rákérdezett az alanyoktól, hogy elégedette-e a nyelvtudásuk szintjével. Az eredmények azt mutatták, hogy a kárpátaljai magyarok jelentős része úgy véli, hogy ukránnyelv-tudásának jelenlegi szintjével el képes boldogul a szülőföldjén. Akinek foglalkozása miatt valamilyen mértékben használni kell az államnyelvet, az képes is arra, hogy megértesse magát. Az adatközlők véleményével szemben viszont ott van Kijev véleménye. Ám ha a kisebbségtől anyanyelvi szintű nyelvhasználatot vár, akkor ez már nem arról szól, hogy a társadalom részévé szeretné fogadni őket, hanem beolvasztani (Beregszászi- Cserniczkó, 2016).

A következő kérdés, amelyet interjúalanyainktól tudni szerettünk volna, az az volt, hogy milyen nyelven végezték tanulmányaikat az alapiskolától a felsőfokúig. Erre azért voltunk kíváncsiak, hogy rájövünk okoz-e gondot a későbbiekben az iskolaválasztás nyelve, akár a felsőoktatásban eltöltött éveik alatt, akár a munkahelyen való elhelyezkedésnél. Hogy a pedagógusok tanulmányi éveik alatt milyen nyelveken sajátították el az anyagot, azt a következő ábrák mutatják.

6. ábra A kutatásban részt vett pedagógusok tanulási nyelve az alapiskolai évek alatt

Amint a jelen ábra is mutatja, az általunk megkeresett pedagógusok az alapiskolai évek alatt-gondolunk itt az általános-, és középiskolai évekre- többségük magyar nyelven tanult. Mindössze hárman tanultak ukrán osztályban. A következő rajzon már azt láthatjuk, hogy ezen pedagógusok a középiskolai tanulmányaik befejezése után, milyen nyelven végezték a felsőoktatási tanulmányaikat.

7. ábra A kutatásban részt vett pedagógusok tanulási nyelve a felsőoktatási évek alatt

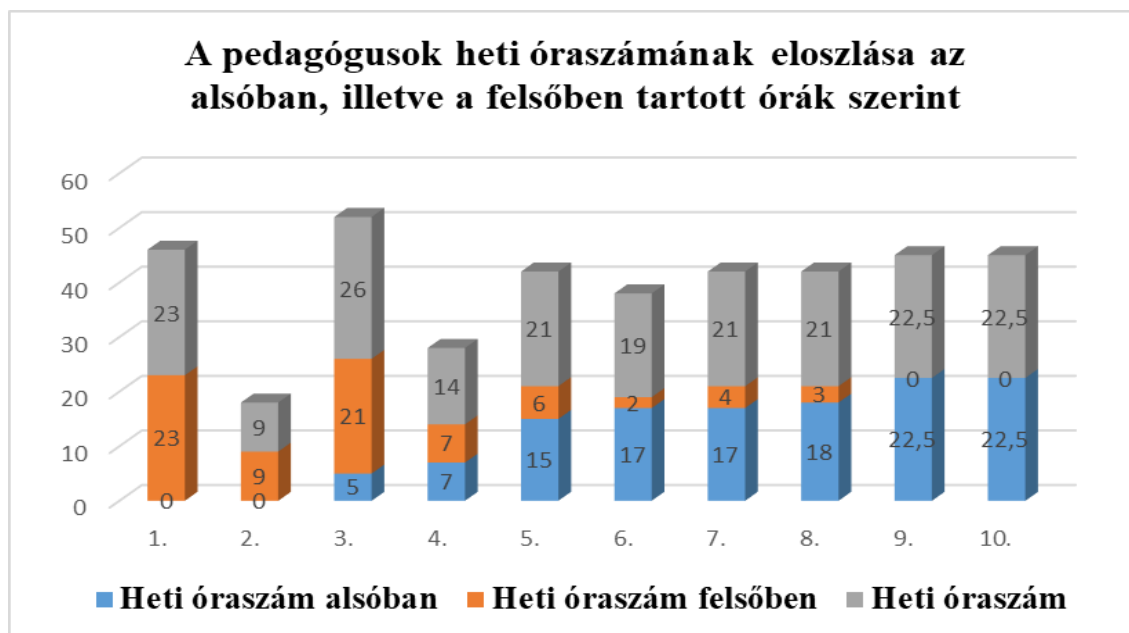
Az első ábrától eltérően, itt azt láthatjuk, hogy bár a középiskolai éveik alatt többségük magyar nyelven tanult, a felsőoktatási intézményekben ukrán nyelven végezte tanulmányait. Csupán csak ketten tanultak teljesen magyar nyelven, három pedagógus két nyelven végezte tanulmányait, ötven pedig csak ukrán nyelven szereztek felsőoktatási végzettséget igazoló okmányt.

2019 novemberében Beregszászban a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnökségi ülésén megfogalmaztak egy levelet, melyben a szövetség aggodalmát fejezi ki az új oktatási törvény, azon belül a 7. cikkelyben foglaltak miatt, valamint javaslatokat tesz a cikkely módosítására. Ezt a levelet megküldték az akkori oktatásügyi miniszter asszonynak, Hanna Novoszadnak. A küldeményben többek között szerepel a 2014-ben elfogadott felsőoktatási törvény 48. cikkelye, melynek 3. pontja kimondta, hogy Ukrajna magánegyetemei, - főiskolái önállóan választhatják meg az oktatás nyelvét. Ám a parlament 2019. április 25-i törvénymódosításával megváltozott a 48. cikkely szövege, ami a felsőoktatási nyelvhasználatot szabályozza. A módosítás szerint az oktatás nyelve az államnyelv, és a nyelvhasználatot a közoktatási törvény, illetve az újonnan elfogadott nyelvtörvény szabályozza (A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség javaslatai a magyar nyelvű/magyar nyelvi oktatással kapcsolatban Ukrajnában, 2019).

Adatközlőinktől azt is megkérdeztük, hogy milyen tantárgyakat oktatnak a jelen intézmény falain belül. A pedagógusok közül ketten napközis tanítók, bár végzettségük szerint egyikük biológiát tanult, a másik pedig történelemből szerzett diplomát, majd szakfordítói végzettséget is szerzett. Hárman dolgoznak főállásban, mint elemi osztályos

tanítani. Közülük kettő már az elemi iskola új szabványa szerint az Új Ukrán Iskola tanítója, egy tanítónő pedig még a régi program szerint oktat. Ezek az alanyok a felső osztályban is tanítanak kevesebb óraszámban. Négy tanárnőnek van filológia végzettsége: kettőnek magyar-nyelv és irodalom, szintén kettőnek ukrán nyelv és irodalom. Egy pedagógus, aki egyébként az iskola oktatói- nevelői részéért felelő igazgatóhelyettes művészettörténetet tanít a felső osztályokban. Azon igyekeztünk, mikor a tanárokat jelen kutatáshoz választottuk ki, hogy rálátásuk legyen, mind az elemi, mind pedig a felső osztályokban alkalmazott oktatási programokra.

A következő kérdések, amit feltettünk interjúalanyainknak arra irányultak, hogy heti hány órában tanítanak, ebből hány óra zajlik az elemi osztályokban, illetve mennyi a felső osztályokban.

8. ábra A pedagógusok heti óraszámának eloszlása az alsóban, illetve a felsőben tartott órák szerint

Az ábrán szürke színnel jelöltük a kutatásunkban részt vevők heti óraszámait, majd a kék részek azt mutatják, hogy a heti óraszámából hány órát tartanak a tanárok az elemi osztályokban, a barna színnel jelölt sávok pedig a felsőben tartott tanórák számát jelölik. Jelen tanárok többsége az iskola elemi osztályaiban is tart órát, tehát nyomon tudja követni a gyermek fejlődésének különböző szakaszait, látja, mi az, ami gondot okoz számukra a tananyag elsajátításánál, valamint rálátásuk van az alsó és felső osztályokban használt programok között lévő szakadékokra. Ezen kívül azért is tartottuk fontosnak ezt a kérdést, hogy megvizsgáljuk, mennyire vannak túlterhelve az intézményben dolgozó pedagógusok. Ukrajnában a kötelező heti óraszámok 18 órában vannak megállapítva. Ha ezen

pedagógusok heti átlagát nézzük 19,9 órát tartanak, ami kissé túllépi a kötelező óraszámot. Viszont ezzel szemben áll az a tényező, hogy azon pedagógusok, akiknek az iskola a főállásuk és ebből a fizetésből kell eltartani a családjukat természetes dolog, hogy elvállalnak több órát a bérezésük növekedése érdekében. Természetesen a tanári fizetések száma függ a pedagógus végzettségétől, az oktatásban eltöltött évektől, a pedagógus minősítésétől, valamint a heti óraszámoktól. Ennek függvényében minél több órát van, annál több a fizetésed.

A következő kérdésünk arra irányult, hogy a pedagógusok mennyire tartják eredményesnek az alsó osztályban összeállított tervet. Először azon pedagógusok válaszait mutatjuk be, akik az új szabvány szerint végzik oktatói- nevelői munkájukat.

„Saját meglátásom szerint hátrányba van szorítva az anyanyelv tanulás, tanítás, aminek fokozott következményei lehetnek a többi tantárgyra nézve is.”

„Kissé zsúfolt, de eredményes.”

Az első vélemény attól a tanárnőtől származik, aki az első körben kezdett az intézmény falain belül „NUS”-os osztállyal foglalkozni. Az ő válasza előrevetíti annak a következményét, amelyet Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma által magyar nyelven közölt Mi változik a magyar és a román tannyelvű iskolákban „Az oktatásról” szóló törvény nyomán? kiadványban olvashatunk. Pontosabban: „A nemzetiségi iskolák 1–4. osztályában (1 órával) emelni az ukrán nyelv – órák számát. Ez a fakultatív foglalkozásokat kiegészítő órák, valamint egyéni és csoportos foglalkozások keretén belül vezetik be.”(Teendők a közeljövőben?-2017) A második vélemény tekintetében elmondhatjuk, hogy „A tanterv egyrészt pedagógiai, másrészt oktatásirányítási, oktatáspolitikai dokumentum.” (Báthory-2000: 156) A tanárnő válasza megcáfolja a minisztérium által kiadott koncepcióban leírtakat, ugyanis ők a változást azzal indokolták, hogy az ukrán iskola tanulója nagy mennyiségű tudást kap, a használatban lévő módszerek nem motiválják a tanulásra a gyerekeket. A tankönyvek tele vannak másodlagos tényekkel, az anyag zsúfolva van felesleges elméletekkel. Ezeket a tényeket meg kell változtatni (Koncepcia Novoji Ukrajinszkoji Skoli, MOH-2016).

Az a pedagógus, aki még a régi program szerint tanít, a következőt mondta:

„ A tanmenetet augusztus folyamán át szoktam nézni, kisebb módosításokat eszközölve benne, esetleg átdolgozom.”

A pedagógusok a terv 20%-át dolgozhatják át, a maradék 80-ban a tanmenetben rögzített előírások szerint járhatnak el.

A következő válaszokat a napközis pedagógusok adták:

„Összességében eredményesnek tartom, bár egyes tanórákon túl magas szintű anyagot kell elsajátítaniuk. Pl. természetismeret, helyem a világban.”

„Eredményesnek tartom.”

A magas szintű anyag alatt a pedagógus arra gondol, hogy az iskola elemi osztályaiban tanult tananyag, például természetrajz tantárgyból sokszor egyezik az 5-7. osztályban tanult anyaggal. Valóban ebből a tárgyból bőséges tudásanyagot kell a gyerekeknek elsajátítaniuk. Sok az új fogalom, a szabály. Az anyag nehézségi fokára egy az iskolában dolgozó földrajz szakos kolléga is felhívta figyelmünket, akinek gyermeke az elemi osztály tanulója. Azt mondta: „Azt tanítom most a hetedikeseknek, amit ti a 4. osztályban”. A két napközis pedagógus ezen felül összességében eredményesnek tartja a tantervet.

Az igazgató helyettes véleménye a kérdésben az, hogy az új oktatási tanmenet az alsó osztályokban (1-2 oszt. NUS) sok esetben a játékot helyezi a tanulás elé, ami részben jó, de a tapasztalat szerint lényeges és fontos dolgokról veszi el a gyermek figyelmét, idejét és kitartását. Ő a 3-4 osztályokban a „régii” tanmenet szerinti oktatást eredményesebbnek tartja.

A következő válaszok azoktól a tanároktól származnak, akik az elemi magyar tannyelvű osztályokban ukrán nyelvet tanítanak. Természetesen az ő véleményeik saját tantárgyi programjukról szól. Mindkettőjük véleménye megegyezni látszik. Az derük ki elmondásukból, hogy az a fő probléma, hogy a tanmenet annak alapján van összeállítva, hogy a hat éves gyerek „tud ukránul” beszélni. Szerintük lassabban kellene haladni, mert a nyelvtannal nem sokat érnek, ha beszélni sem tudnak ukránul.

A tanárnők válaszaikra reflektálva Bartha egyik kötetében leírja, hogy az, aki anyanyelven beszél egy második nyelv elsajátítása közben az anyanyelvjáráshoz képest ismeri meg az új nyelvet, de semmi képen sem, mint anyanyelvet. (Bartha, 1999) A fennmaradt két pedagógus nem tudta megítélni a terv eredményességét, nekik csak felső osztályban vannak óráik.

A következő kérdésnél a felsős terv eredményességére voltunk kíváncsiak a pedagógusok tapasztalatai szerint. A válaszokat tekintve itt is előjön az anyag zsúfoltsága és a magas szintű terhelés.

„Részben megfelelő, de gyakran egyetemi szintű anyaggal terheli túl a középiskolásokat”.

„A felsős tanmenetet zsúfoltnak tartom. Mivel minden órán új témát kell átvenniük, sok információ zúdul rájuk, emiatt nem tudják kiszűrni a lényeges és alapvető dolgokat, amit el kellene sajátítaniuk 1-1 anyagból.”

„A felső osztályokban összeállított tanmenetet sem tartom eredményesnek. Tantárgya válogatja, túl sok a felesleges információ, a tankönyvek nem felelnek meg a munkatervnek, ezen kívül sokszor nem látok logikát a témák összeállítása között.”

A többi pedagógus válasza a részben tartom eredményesnek. Egy magyarországi kutatás szerint az alsó tagozatból kilépő tanulók negyede-harmada nincs felkészülve a felső tagozat elvárásaira, számos kutatás bebizonyította, hogy a két szint között hatalmas szakadék tátong. Ennek következtében ezek a tanulók nem képesek együtt haladni a többiekkel, értelmi és szociális fejlődésük lelassul. (Nagy,2007)

A következő kérdéseink arra irányultak, hogy a tanárok meglátása szerint mi okoz gondot egy magyar gyereknek az államnyelv elsajátítása során. A tíz pedagógus válaszát összehasonlítva megfigyelhetjük, hogy túlnyomó többségük a módszert nevezi meg a fő problémának. Arra hivatkoznak, hogy nincs egy kidolgozott terv, ami lépésről lépésre az első osztálytól a tizenegyedikig segítene elsajátítani a tanulóknak az ukrán nyelvet, mint idegen nyelvet, megalapozva alsóban egy minimum és alapszintet (A1-A2), felsőben pedig a haladó szintet (C1-C2). Abban is megegyezik a véleményük, hogy azért nem tudják a gyerekek elsajátítani az államnyelvet, mert az állam nem engedélyezi az ukrán nyelv oktatását idegen nyelvként. Három pedagógus véleménye abban is egyezik, hogy az egyik probléma abban áll, hogy nagy a szakadás az alsós és a felsős ukrán tananyag között. Az egyik tanár azzal a gyakorlati példával támasztja alá véleményét, hogy míg alsóban szavakat tanulnak, igéket ragozni és mondatokat alkotni, felsőben azonnal teljes irodalmi műveket kell megérteniük, és elmondani a tartalmukat államnyelven. Nagyon sok a száraz, elméleti anyag. Ugyanazokat a dolgokat kellene tudniuk ukránból, mint az ukrán anyanyelvű tanulóknak. Véleményük szerint ez sehogyan sem reális, mert a magyar és ukrán nyelv egyáltalán nem hasonlít egymásra. A pedagógusok visszatérő válaszai alapján elmondhatjuk, hogy a módszertani anyagok hiánya is problémát okoz az államnyelv tanítása során. Már fentebb hivatkoztunk egy, az Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma által magyar nyelven közölt Mi változik a magyar és a román tannyelvű iskolákban „Az oktatásról” szóló törvény nyomán? kiadvány szövegére. Többek között ott azt is olvashatjuk, hogy új oktatási törvény értelmében lehetővé válik olyan új generációs ukrán tankönyvek nyomtatása, amelyek többek között a nemzeti kisebbségek nyelvi sajátosságait is figyelembe fogják venni. Véleményük szerint csupán mítosz, hogy nincsenek megfelelő módszertani anyagok, amelyekből a gyerekek a nemzetiségi oktatási nyelvű iskolákban tanulhatnak. Viszont azt is kijelentik, hogy a tankönyvek minőségének problémája összukrajnai gondnak számít. Több olyan témájú könyv és publikáció is rámutat a tankönyvhiány mértékére a

nemzeti kisebbségek oktatásának bemutatása közben. Például Cserniczkó egyik könyvében azt írja: „A tankönyvekkel kapcsolatos problémák mellett figyelemre méltó, hogy bár 1991 óta kötelező tárgy az ukrán nyelv a magyar anyanyelvű iskolákban, máig nem készültek el a tankönyveket kiegészítő módszertani segédanyagok. Nincsenek tanári kézikönyvek, iskolai szótárak, video- vagy audiovizuális segédletek, amelyek jelentősen elősegíthetnék az államnyelv elsajátítását azokon a településeken, ahol a nemzeti kisebbségek alkotnak többséget, és ahol az iskolán kívül a gyerekek ritkán találkozhatnak az államnyelvvél” (Cserniczkó, 2012: 99).

Ezt követően azt kérdeztük a kutatásban részt vevő pedagógusoktól, mondják el, mi a véleményük arról, hogy tudják elsajátítani az anyagot azok a gyerekek, akik nem anyanyelvi oktatásban részesülnek. Válaszaikat három csoportra lehetne osztani, miszerint: nagyon jó képességű gyerek el tudja, de a gyengébb tanulók lemaradnak; nem tudja, mert nem érti az összefüggéseket; valamint nem tudja, mert anyanyelven gondolkodik, s mély tudásra csak anyanyelvén tehet szert a gyerek.

A következő kérdésünk kapcsolódik az előzőhöz, itt azt szeretnénk tudni, hogy mi a pedagógusok véleménye arról, hogy egy magyar anyanyelvű gyerek ugyanolyan szinten sajátíthatja el a tananyagot ukrán nyelven folyó oktatás keretében, mintha anyanyelvi oktatásban részesülne-e. Ebben a kérdésben minden pedagógus véleménye teljesen egybeesik. Szerintük nem, mert mély tudásra csak anyanyelvén tehet szert a gyerek. Egy 2010-es kutatás szerint, ahol az anyanyelv szerepét vizsgálták az idegen nyelv oktatásban, az eredmények tükrében leszögezték, hogy „az anyanyelv-elsajátítás minden mozzanata szoros kapcsolatban van az élettel, összeolvad a gyermek valamennyi cselekedetével, vele ellentétben az idegen nyelvi input nem kapcsolódik szervesen a tanuló világához” (Budai, 2010:4).

Ezt követően arra kértük a pedagógusokat, hogy gondolkozzanak el azon, mi lenne a megoldás arra a problémára, hogy kisebbségi környezetben is el tudják a gyerekek sajátítani az államnyelvet. A legtöbb pedagógus válasza tartalmazza egy új módszer kidolgozásának szükségességét. Hárman abban is egyet értenek, hogy az alsós módszertannal tisztában lévő ukrán szakos tanár jobban meg tudná tanítani a gyereket, hiszen az elemi-, valamint a felső tagozatosok számára kidolgozott módszertan teljesen különbözik egymástól.

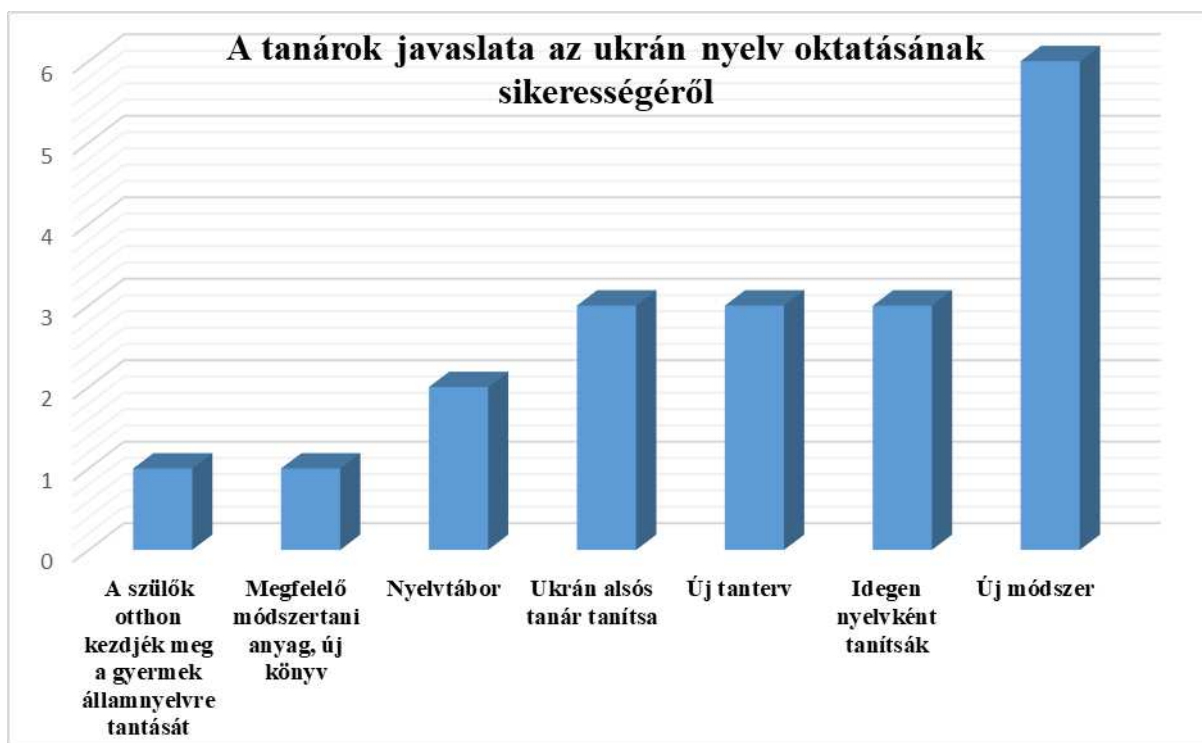
„Az államnyelv tanításának módszerén kellene változtatni, mégpedig alsó osztályos szinten. A gyerekek szókincsére kellene összpontosítani, több alapszót és kevesebb grammatikát kellene tanulni. Sokat segítené a környezetváltás, ha többet járnának össze ukrán

gyerekkel (pl.: nyári táborok, kirándulások). Mivel az alsó osztályokban általában szakos tanárok tanítják az ukrán nyelvet, ezeket jobb lenne ukrán alsós tanároknak adni, vagy olyan szakos tanárnak, akinek van tapasztalata kisebb gyerekekkel”.

Ez a pedagógus úgy gondolja, hogy tanórák kívüli foglalkozások, mint például nyelvi táborokon való részvétel is segítene a magyar anyanyelvű gyerekeknek az államnyelv elsajátításában. Ezzel két társa is ossza véleményét. Szintén sokuk egybehangzó válasza, hogy az lenne a legkézenfekvőbb, ha az ukránt, mint idegen nyelvet tanítanák a magyar ajkú gyerekeknek. Újra visszatérő tényező a megfelelő módszertani anyagok, új könyvek nyomtatása. Az egyik napközis pedagógus véleménye viszont a következő:

„A szülők otthon elkezdhetnék a gyerek alapszintű államnyelvre tanítását, vagy kialakítani a gyerekekben azt a tudatot és hozzáállást, hogy szüksége lesz erre a nyelvre. Fontos, hogy otthon ne tapasztaljon támogatást abban, hogy nem kell megtanulnia ukránul. Ezen kívül és a tanórákon kívül esetleg baráti környezetben tudnák könnyebben elsajátítani az államnyelvet. (Nyári tábor, egyéb játékos foglalkozások)”.

A pedagógusok véleményének átláthatósága érdekében a következő ábrát állítottuk össze.

9. ábra A tanárok javaslata az ukrán nyelv oktatásának sikerességéről

Egy olyan kérdéshez érkeztünk, ami a jövőben meghatározhatja a nemzetiségi iskolák működését, az osztályok létszámának alakulását. Azt kérdeztük meg a pedagógusoktól, hogy mit gondolnak, fogja-e befolyásolni az új oktatási törvény a szülőket abban a döntésükben, hogy milyen tannyelvű osztályt válasszanak gyermekeiknek. A válaszadók túlnyomó

többsége úgy véli, hogy az oktatási törvény sajnos negatív irányba befolyásolja majd a szülők beiskolázási döntését. Ezt azzal magyarázzák, hogy a szülők többségének a véleménye már jelenleg is az, hogy ha 5.-ben már teljesen át kell, hogy álljanak az ukrán nyelven való tanulásra, akkor talán a gyerek jár jobban, ha már elsőtől játszva megtanulja a nyelvet, és nem a felső osztályban szembesül azzal, hogy nem tud haladni az államnyelv ismeretének hiánya miatt. Azt is sokan kiemelik, hogy ez egy nagyon nehéz kérdés. Sokat lehetne róla beszélni, gondolkozni pro és kontra.

„Talán egyesek úgy vélekednek majd, ha felsőben úgy is az oktatás nagyrészt ukránul folyik, akkor jobb, ha a gyerek már első osztályban „megtanulja” a nyelvet ukrán osztályban”.

Negyedik hipotézisünk, amit úgy fogalmaztunk meg, hogy a kisebbségek társadalmi elfogadottsága kihatással van az iskolaválasztásra, beigazolódni látszik. Az oktatási törvény negatív hatásáról a kárpátaljai magyar oktatás helyzetére már számos tudományos kutatás, publikációs anyag rávilágított. Maga a törvény semmibe veszi a kisebbségi jogokat, a nemzetiségi oktatás lehetőségeit pedig szűkíti. Egy 2016-os kutatás eredményeire hivatkozva témánk kapcsán elmondhatjuk, hogy a szülők egy része úgy döntött a többségi nyelven oktató iskola mellett, hogy volt választási lehetősége. (Séra, 2016:82)

Azt is sokan kiemelik, hogy ez egy nagyon nehéz kérdés. Sokat lehetne róla beszélni, gondolkozni pro és kontra, valamint azt, hogy ez identitás kérdése is egyben. Két tanár véleménye viszont az, hogy nem lesz hatással a szülők döntésére az új törvény, mert már sokszor csalódtak az ukrán hatalom által hozott döntésekben.

„Véleményem szerint nem különösebben, esetleg kis százalékukat. Azért gondolom így, mert a szülők már többször csalódtak az államban, és sokan azt szeretnék, ha gyermekük inkább külföldön tanulna majd tovább biztosabb körülmények között, vagy egy szociálisan és gazdaságilag stabilabb országban vállalna munkát iskola után”.

A nyelvtörvény és az oktatási törvénygyakorlati alkalmazása kikerülhetetlenül negatív hatással lehet a kárpátaljai magyar hallgatók helyzetére és jövőjére. A 2019-es XXVII. Kárpátaljai Nyári Szabadegyetemen egy panelbeszélgetés alkalmával Spenik Sándor az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási- Tudományos Intézetének igazgatója arra mutat rá, hogy az ungvári egyetem magyar mesterképzéseit befejező hallgatók közel 90%-a Magyarországra megy dolgozni, pedig mindenki számára tudnak állást biztosítani Kárpátalja magyar iskoláiban. (Badó, 2019)

A következő kérdésünk arra vonatkozott, hogy milyen szempontokat vennének figyelembe alanyaink, ha most adnák gyerekeiket iskolába. A pedagógusok túlnyomó

többségének a véleménye az, hogy a legfontosabb szempont az lenne, hogy anyanyelvi oktatásban részesüljön a gyerek. Három tanár kiemeli azt is, hogy számára nem elhanyagolandó annak a pedagógusnak a szakmai tudása sem, akinek osztályába kerülne a gyermek, illetve figyelembe vennék az iskola közelségét és felszereltségét is.

„Legfontosabb szempont lenne, hogy magyarul tanulhasson. Ezen kívül figyelembe venném az alsós tanítónő személyét és szakmaiságát, illetve azt, hogy a gyerekek minél kevésbé legyen megterhelő a tanulás és az iskolába járás.”

„Elsősorban, hogy milyen nyelven kezdje el a gyermekem a tanulást, a tanintézményt is megsemmélném, hogy megfelel-e az elvárásainknak, a pedagógust is figyelembe venném, amelyikhez kerülne majd a gyermekem.”

Több kutatási eredményben visszatérő szempont az iskola megközelítése. A szülők sokszor kényelmi szempontot is figyelembe vesznek a gyerek beiskoláztatásánál. (Séra Magdolna- Magyarok a szórványban a többségi oktatásban, 2013) Egy pedagógus azt mondja, hogy mindenképp megfontolná – bár a múltban már két gyermekét iskoláztatta be anyanyelvi környezetben. Véleménye szerint döntése eredményessége csak a jövőben derül majd ki, viszont ha gyermeke a birtokában lévő ukrán tudással nem képes majd érvényesülni, Magyarországi továbbtanulási lehetőséget kell majd keresniük.

Interjúalanyaink közül egy tanár úgy véli, hogy ukrán tannyelvet választana most gyermekének, hogy könnyítse számára a felsős tananyag megértését.

A következő kérdésünk arra vonatkozott, hogy az oktatási törvényen kívül milyen más körülmények nehezítik még a magyar nyelvű oktatást településükön. A tanároknak ezen kérdésben megoszlik a véleményük: egy pedagógus szerint nagy problémát okoz az asszimiláció, ketten azt mondják, hogy a törvényen kívül hatalmas gondot jelent az elvándorlás. Kiürülnek a települések, a magyar családok elvándorolnak, viszont helyettük ukrán nyelvű családok költöznek, akik a gyermekeiket majd az ukrán osztályba írják.

„Sokan kiutaznak az országból és helyettük ukrán nemzetiségűek telepednek be. Ez azt vonja maga után, hogy a település egyre elukránosodik, ha pedig gyermek születik ezekben a családokban, azok biztosan ukrán nyelven szeretnének majd tanulni.”

A másik pedagógus, még hozzát teszi azt a tény, amivel a falusi iskoláknak egyre több gondja akad. A magyar szülők körében az egyik újabb trend, hogy gyermekeiket nem a településükön lévő iskolába íratják be, hanem a közeli városba. Ezzel a döntésükkel sajnos nagy veszélynek teszik ki a falusi iskolák magyar tannyelvű osztályainak fennmaradását, hiszen az a szülő, aki esetleg még is a település oktatási intézményét választaná gyermekének egy olyan osztályban találja magát, ahol a túlnyomó többség a roma

nemzetiségűekhez tartozik. Abban a közegben viszont az sem hagyja majd a falusi iskolában gyermekét.

Egy másik pedagógus véleménye alátámasztja a fentebb említett tényeket:

„Nehézségnek mondanám a romagyerekek számbéli többségét a magyar tannyelvű osztályokban, ami sok problémát vonz maga után”.

Ketten nehezítő körülménynek vélik a módszertani anyagok-, tankönyvek hiányát. Probléma a kötött tanterv és a szaktanárok hiánya is. Másik két pedagógus szerint az oktatási törvény, és alapból az országot irányító mindenkori nyelvpolitika és oktatáspolitikai miatt burkolt széthúzás tapasztalható. Az egyik pedagógus így fogalmaz:

„Van egy (legalábbis bennem) bizonyos fokú makacsság (mit akarnak tőlünk, már megint mit találtak ki, semmi sem lett jobb... érzés) s ez szinte megakadályoz abban, hogy valami is rám ragadjon. Hát, hogy ezt lehet-e általánosítani másokra is, azt nem tudom, de jobb eredményeket sehol sem látok, sajnós”.

Két pedagógus véleménye szerint az oktatási törvényen kívül nincs más nehezítő körülmény a magyar oktatásban településünkön.

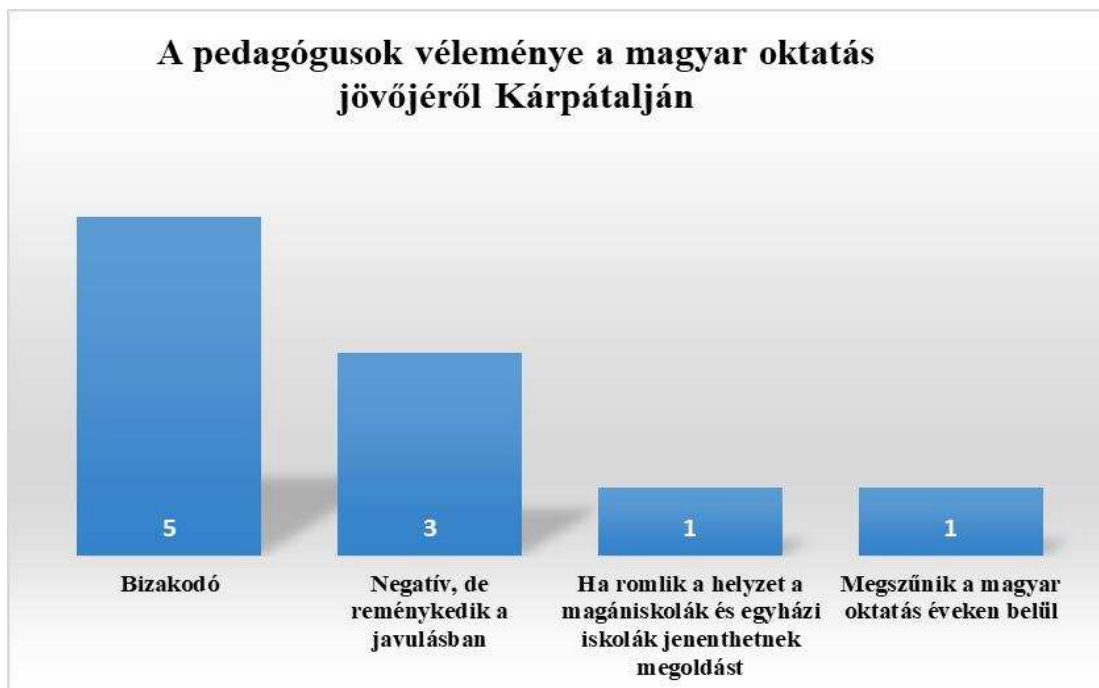
A legutolsó kérdésünk arra vonatkozott, hogy milyennek látják interjúalanyaink a magyar nyelvű oktatás jövőjét Kárpátalján. Véleményeik szintén megoszlanak a téma kapcsán. Öt pedagógus tekint bizakodóan a jövő felé, bár sokuk kritériumhoz, vagy változó eseményhez kötné a javulást: például, ha kisebb mértékű lenne a kivándorlás, vagy ha megszűnne a már sokat emlegetett oktatási törvény, valamint a nyelvtörvény. Mások az Anyaország érezhető jelenléte miatt bizakodnak a kárpátaljai magyar oktatás megmaradásában.

„Egyelőre pozitívan nézek a jövőbe. Kárpátalja magyarok által lakott területein meg fogjuk őrizni a magyar iskolákat, a magyar oktatást, harcolunk a jogainkért és azért, hogy a gyermekeink magyar oktatásban részesüljenek. Ebben segít az anyaország, a nemzetpolitika és sok jó magyar ember.”

Valóban befolyásoló tényező lehet Magyarország jelenléte témánk kapcsán, hiszen rég nem volt ilyen erős nemzetpolitika és határokon átívelő nemzetegyesítés, mint amelyet a kárpátaljai emberek az élet különböző területein megéreznek.

Három pedagógus a jelenlegi helyzetet negatívan ítéli meg, kilátástalannak tartják, de hozzáfűzik, hogy a reménykednek a javulásban. Egy pedagógus szerint, ha az oktatási törvény gyanánt romlanának a magyar oktatás megmaradásának lehetőségei Kárpátalján, a magániskolák-, valamint az egyházi iskolák jelenthetnek megoldást a témában. Egy másik pedagógus véleménye szerint, ha elkezdjük az oktatási törvény gyakorlati alkalmazását,

éveken belül megszűnhet a magyar oktatás vidékünkön. Válaszaikat a következő ábra prezentálja.

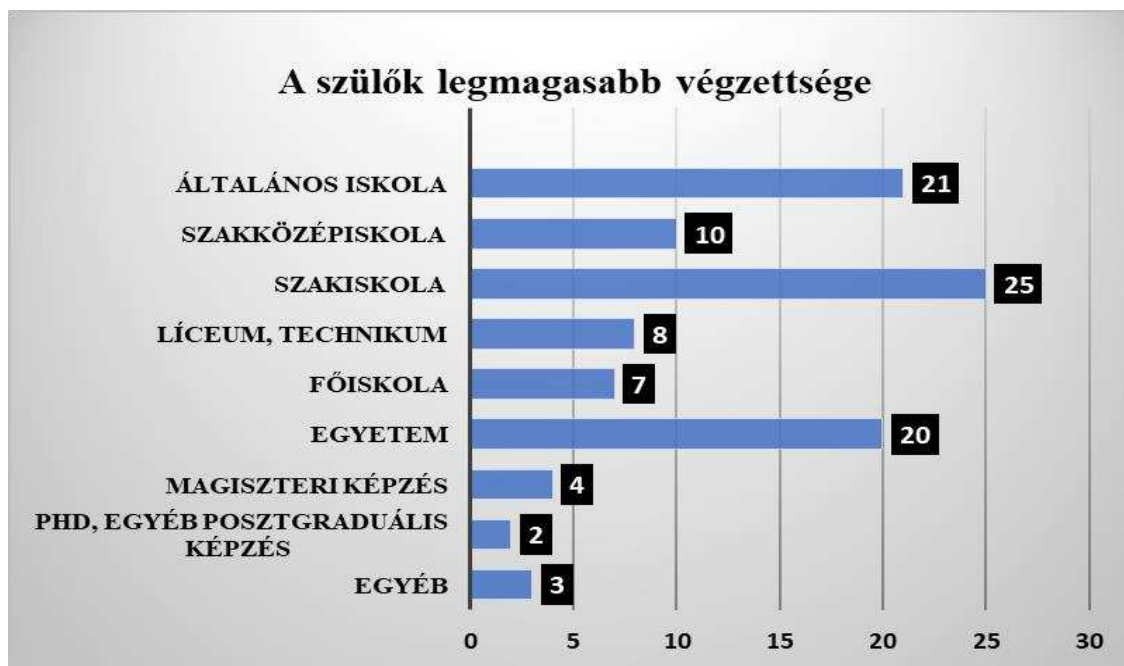
10. ábra A pedagógusok véleménye a magyar oktatás jövőjéről Kárpátalján

A kutatásunkban részt vevő pedagógusok válaszait összefoglalva elmondhatjuk, hogy bár a mindenkori ukrán hatalom részéről hozott rendelkezések gyanánt sosem volt a kárpátaljai magyarság könnyű helyzetben, mégis igyekezett megőrizni magyar kultúráját, nyelvét, hagyományait, oktatását, s teszi ezt a jövőben is. Viszont a 2017-ben elfogadott oktatási törvény komoly veszélyt jelent szülőföldünkön való megmaradásunkra. Egy társadalom, egy közösség megtartó ereje a nyelvben van, s azokban, akik e nyelvet beszélnek. Sajnos a pedagógusok szerint a szülők érezhetnek egyfajta bizalmatlanságot gyermekük jövőjével kapcsolatban, aminek eredményeként inkább ukrán tannyelvű osztályt választhatnak gyerekeiknek. Ily módon negyedik hipotézisünk beigazolódni látszik, miszerint a kisebbségek társadalmi elfogadottsága kihatással van az iskolaválasztásra.

A kérdőívek adatainak elemzése

Amint azt már fentebb említettük kérdőívünket szülőkkel töltöttük ki, pontosabban azokkal, akik 2008-2018 közötti periódusban iskolába írták gyermekeiket. A kérdőívek kitöltése önkéntes és névtelen alapon történt.

Az anyag első része a szülők oktatási- képzési szintjére kérdez rá, ennek okán a legmagasabb iskola végzettségüket kérjük, hogy jelöljék meg. Kilenc lehetőség közül választhatnak a megkérdezettek. Válaszaik alapján a következő képet kapjuk:

11. ábra A szülők legmagasabb végzettsége

Amint azt az ábra is mutatja, a kutatásunkban részt vevő szülők közül 21-en rendelkeznek általános iskolai-, 10-en szakközépiskolai végzettséggel. Szakiskolában 25-en tanultak. Felsőoktatási intézményekben összesen 33-an szereztek diplomát: 20-an egyetemen, 8-an főiskolán, 4-en vettek részt magiszteri képzésben, 2 szülőnek pedig PhD vagy egyéb posztgraduális végzettsége van. Tehát elmondhatjuk, hogy az általunk megkérdezett szülők 33%-nak van felsőfokú végzettsége.

Ezen témakörön belül a következő kérdésünk arra vonatkozott, hogy iskolatípustól függően milyen nyelven végezték a szülők a tanulmányaikat. Válaszaik alapján elmondhatjuk, hogy az általános iskolát a kutatásban részt vevők 77%-a magyar nyelven végezte, 7% magyar-ukrán nyelven, 2% csak ukrán nyelven, 1 % pedig magyar-orosz nyelven. A középiskolai évekre ugyan ezek számok jellemzők. A szakiskolát a szülők 14%-a végezte magyar nyelven, 29%-uk ukrán nyelven, 1% pedig magyar-orosz nyelven. Líceumban 3% tanult magyar nyelven, 7% ukrán nyelven, 1% orosz nyelven. A felsőoktatási intézmények közül főiskolán a szülők 8%-a magyar nyelven, 1% ukrán nyelven, egyetemen 6% magyar nyelven, 12% ukrán nyelven, 2 % magyar-orosz nyelven, 3 % pedig magyar-orosz- ukrán nyelven szerezte diplomáját. Magiszteri képzésben négyen vettek részt, egy szülő magyar nyelven, egy ukrán nyelven, két szülő pedig magyar-ukrán nyelven végezte tanulmányait. PhD-t két szülő magyar nyelven végezte.

Ezen témakör utolsó kérdése arra vonatkozott, hogy milyen típusú tanulmányokat végeztek kutatásunk résztvevői. Elmondásaik alapján a következő ábrát állítottuk össze.

12. ábra A szülők szakirányú végzettsége

Amint látható, az általunk megkeresett szülők legnagyobb része a pedagógusi pályán helyezkedett el. 24-üknek van egyéb jellegű végzettsége. 18-an általános jellegű képzésben vettek részt. Egy rétegnek kereskedelmi, vendéglátó ipari, társadalomtudományi szakirányú végzettségük van. Kisebb számban a művészi-, pénzügyi-, egészségügyi szakirányokban szereztek végzettséget, míg kevesebben informatikai, műszaki, természettudományi, valamint teológiai képzésekben vettek részt.

Második nagy kérdéskörünk a szülők munkájával, életútjával kapcsolatos kérdések köré csoportosulnak. Elsőként azt szeretnénk volna tudni, hogy mi a jelenlegi foglalkozásuk. Négy alponton belül lehetett megadni válaszaikat. Ezek a következők voltak: tanul, munkaerőpiacon aktív, gazdaságilag inaktív, valamint munkanélküli. Válaszaikból látjuk, hogy a kutatásunkban részt vevő szülők közül jelenleg egyikük sem tanul. Gazdaságilag inaktívak 12-en vannak: ebből 8 háztartásbeli, 1 szülési szabadságon, 1 leszalékolt, valamint ketten egyéb inaktív kategóriába tartoznak. A munkanélküli kategóriát hatan jelölték meg. A munkaerőpiacon aktív kategórián belül a szülők által megjelölt foglalkozásokat a következő diagramon prezentáljuk.

13. ábra Munkaerőpiacon aktív szülők foglalkozása

Amint látjuk a szülők több, mint fele alkalmazottként dolgozik. Természetesen a szociális-, oktatási-, kulturális szférákban elhelyezkedők is ezen csoportba sorolandók. 12-en dolgoznak saját vállalkozásban, 4-en alkalmi munkákból élnek, 3-an saját bevallásuk szerint feketemunkát végeznek, 2 szülő pedig a családi gazdaságukban tevékenykedik.

A továbbiakban arra keressük a választ, hogy milyen ágazatba tartozik az a cég, intézmény vagy vállalat, ahová a szülőt foglalkozása köti. A szülők egy nagyobb része az egészségügy-, szociális ellátás-, kultúra-, oktatás-, tudomány-, valamint a közigazgatás területein helyezkedett el. Ezen ágazatokat követi a kereskedelmi- és vendéglátóipar, majd építőipar, pénzügyi ágazatok, mezőgazdasági ágazat, jótékonyági alapítvány, valamint egyéb iparágak.

Munka, életút témakörünk utolsó kérdése arra keresi a választ, hogy hol található az a cég, vállalat vagy intézmény, ahol a szülők dolgoznak. A válaszokból láthatjuk, hogy a kérdőívet kitöltött szülők nagyobb része lakóhelyével megegyező településén tudott elhelyezkedni. Egy másik nagy réteg azon szülők, akik 50 km-en belül egy másik településen dolgoznak, és naponta ingáznak. Mint azt már korábban említettük Szürte község közvetlen közelében helyezkedik el Téglás és Rát falvak is. A szülők egy része ezen falvakban fellelhető munkahelyeken is dolgoznak, mint például óvodák, községházák, családorvosi rendelők, élelmiszerboltok. Ezen kívül többen a 10 km-re fekvő Csapon, valamint a megyeközpont közelségének is köszönhetően a városban is helyezkedtek el különböző iparágakban, hiszen Szürte- Ungvár távolság mindössze 15 km, a buszjáratok pedig

félóránként elérhetőek. Azt is láthatjuk, hogy a szülők egy része nem itthon dolgozik, hanem külföldön: Magyarországon vagy más nyugati-európai országban. A szülők válaszai alapján a következő kép tárul elénk.

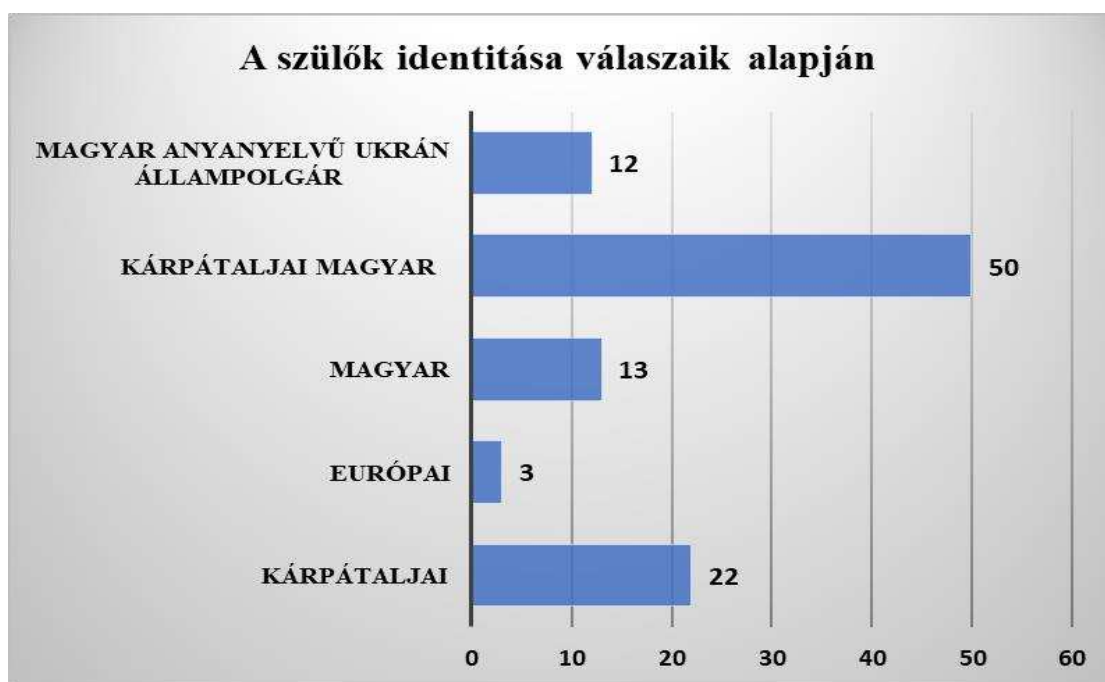
14. ábra A szülők munkahelyének területi elhelyezkedése

A munka és életút vizsgálati kör kapcsán meg kell jegyeznünk, hogy Szürtén is, mint minden más kárpátaljai településen megfigyelhető a gazdasági migráció okozta emberhiány. A 2008 óta tartó gazdasági válság okán számos család részben-, vagy egészen kivándorolt külföldre, s ott vállalt munkát. Egy 2018-as kutatás azt vizsgálta, hogy a migrációs folyamatok hatása milyen mértékben befolyásolja a kárpátaljai magyarok számának alakulását. Az eredmények kimutatták, hogy 2016-ban megközelítőleg 17 ezer kárpátaljai magyar dolgozott külföldön. Ennek csaknem fele Magyarországon, magas számban Csehországban, majd a harmadik helyen Németország szerepel a sorban. (Tátrai- Molnár- Molnár D., 2018) Ez az arány az évek alatt csak fokozódott, hiszen, ahogy a jelenlegi járványhelyzet miatt elrendelt ukrán határkorlátozások bevezetése óta a média által megtudhatjuk, nagyjából 15-20 ezer ukrán állampolgár lépte át a határt Záhonynál. Ők mindannyian külföldi munkavégzésből tértek haza.

Kérdőívünk harmadik nagyobb témaköre az identitáshoz kapcsolódik. Véleményünk szerint fontos tudnunk, hogyan viszonyulnak az általunk megkérdezett szülők ezen témához, hiszen szülőföldünkön való megmaradásunk szempontjából lényeges fogalom. Ilyen szempont szerint arra szeretnénk volna választ kapni első ízben, hogy a kutatásban részt vevő személyek, ha szabadon választhatnának, hol, melyik országban szeretnének lakni. A

válaszadók 41%-a Magyarországot jelölte meg annak az országnak, ahol élni szeretne. 10% az válaszolta, hogy Ukrajnában szeretne élni, azon belül Kárpátalján. 4% az Amerikai Egyesült Államokat választaná szíve szerint, 2 % mondta azt, hogy Kárpátalján, de nem Ukrajna részeként. A szülők 15%-a nem tudta eldönteni, 26% pedig nem válaszolt erre a kérdésre.

A következő kérdésünk arra vonatkozott, hogy melyik közösséghez érzi magát leginkább tartozónak a szülő, vagyis hogyan határozza meg nemzeti hovatartozását. A válaszokat a következő ábrában foglaljuk össze.

15. ábra A szülők identitása válaszaik alapján

A megkérdezett szülők 50 %-a kárpátaljai magyarnak határozza meg leginkább önmagát, 22%-uk kárpátaljainak, 12% magyar anyanyelvű ukrán állampolgárnak. A résztvevők 13 %-a mondja azt, hogy leginkább a magyar közösséget érzi közel magához, 3 % pedig európai jelöli be válaszában. Ezen kérdéshez kapcsolódva újra arra kérjük őket, hogy nézzék vég a lehetséges válaszlehetőségeket, és mondják meg, hogy másodsorban melyik közösséghez tartozónak érzik magukat. A válaszaik alapján 33-33 % arányban kárpátaljai magyarnak-, valamint magyarnak érzik magukat, 16% kárpátaljainak, 7% magyar nemzetiségű ukrán állampolgárnak, 3-3% arányban európainak és ukrainak, 2-2% arányban közép-európainak és ukránnak, valamint 1% a roma közösséghez tartozónak érzi magát.

A következő kérdésünk által arra a kijelentésre keressük a választ, hogy a szülő magyar nemzetisége milyen hatással van életére. Esetleg könnyíti az életét, büszkeséggel tölti-e el,

közömbös számára vagy előnyt jelent e, szégyennel tölti-e el, hátrányként éli-e meg, természetes dolognak tekinti vagy esetleg politikai kihívás-e számára. A kérdőívet kitöltőknek egy 1-5-ig terjedő skálán lehet megjelölni válaszaikat, ahol az 1-es érték az „egyáltalán nem értek egyet”, az 5-ös érték pedig a „teljesen egyetértek” státuszt jelöli. A könnyíti az életemet kijelentésnél a válaszadók 8%-a mondta azt, hogy teljesen egyetért, 24% többnyire egyetért, 36% egyet is ért meg nem is, 7% többnyire nem ért egyet, 5% pedig egyáltalán nem ért egyet. A büszkeséggel tölt el kijelentésre a válaszadók túlnyomó többsége, 62% teljesen egyetért, 30% átlagosan többnyire egyetért, mindössze 2 % mondja azt, hogy egyáltalán nem ért egyet. Arra a kijelentésre, hogy közömbös számomra, hogy magyarnak születtem a válaszadók minimális része mondja azt, hogy többnyire egyetért, a nagytöbbség számára viszont egyáltalán nem elhanyagolandó. A következő kijelentésünk azt volt, hogy előnyt jelent számomra, hogy magyar a nemzetiségem. Itt a mutatók alapján az derül ki, hogy a szülők nagyobb arányban a pozitív válaszokat jelölik, kisebb számban pedig a negatív mutatókat. Az a kijelentés, hogy szégyennel töltene el magyar származásom a válaszadók túlnyomó része az egyáltalán nem értek egyet lehetőséget jelölte meg, mindössze 2 % gondolja úgy, hogy negatív hatással van életére magyarsága. A hátrányt jelent kijelentés következett, itt a válaszadók nagyobb arányban azokat a lehetőségeket jelölték meg, ahol a nem értenek egyet ezen gondolattal lehetőségek sorakoztak. Az, hogy az a tény, hogy magyarnak születtek, megkérdeztem túlnyomó részének természetes dolog. A legutolsó kijelentés ezen kérdésben az volt, hogy jelent-e politikai kihívást a szülők számára magyar nemzetiségük. Itt a válaszok 40-60% arányban azt mutatják, hogy a megkérdezettek kisebb része gondolja magyar származását politikai kihívásnak, nagyobb számuk viszont nem ért egyet ezzel. Véleményük szerint magyarságuk nem jelent számukra semmilyen politikai kihívást.

A következő kérdésünkben különböző szempontok szerint volt lehetőségük válaszolni a szülőknél. Azt kérdeztük tőlük, hogy mennyire értenek azzal egyet, hogy ahhoz, hogy valaki magyarnak számítsa, fontos-e például az, hogy legalább az egyik szülő magyar legyen, vagy magyar legyen az anyanyelve, esetleg magyar iskolát végezzen. Tizenegy szempontot kellett szemügyre venniük, és a nagyon fontos értéktől az egyáltalán nem fontosig kategorizálni a válaszaikat. A következő eredmények rajzolódnak ki előttünk: hogy legalább az egyik szülő magyar legyen, a válaszadók 62%-a szerint nagyon fontos szempont, 9%-uk mondja azt, hogy fontos is meg nem is, további 9% szerint nem fontos szempont. Az a válaszlehetőség, miszerint mindkét szülő magyar legyen a szülők több, mint fele szerint fontos szempont, 12% szerint fontos is meg nem is, 10% szerint nem fontos tényező. A

magyar legyen az anyanyelve, a megkérdezettek 48%-a szerint nagyon fontos szempont, további 21% szerint fontos szempont, 3% szerint nem fontos tényező. A következő tényező, melyben állást foglalhattak a szülők, az az, hogy valaki magyarnak számítson fontos-e a magyar állampolgár megléte. A szülők 26%-a szerint fontos tényező, további negyed század vélekedik úgy, hogy fontos is meg nem is, szintén 25% tekinti nem fontos tényezőnek. A következő szempont az volt, hogy valaki magyarnak számít kell-e tisztelnie a piros-fehér-zöld zászlót. A kutatásunkban részt vevők túlnyomó többsége szerint fontos szempont, csupán a megkérdezettek 7%-a szerint nem befolyásoló tényező. A magyarnak tartsa magát kijelentésnél a szülők szinte egybehangzó válaszokat adtak, miszerint nagyon fontos tényező abban a tekintetben, hogy valaki magyarnak számítson. Mindössze 1% mondja azt, hogy egyáltalán nem fontos. A következő rész az ismerje és/vagy szeresse, a magyar kultúrát szempontot tartalmazza. A válaszadók több, mint felénél fontos szempont, 8 % szerint nem befolyásoló tényező. Azt is megkérdeztük, hogy mennyire fontos tényező magyarságuk meghatározásában, hogy magyar szertartási nyelvű egyházhhoz tartozzanak. A szülők több, mint felének fontos tényező, alacsony részüknek nem fontos szempont. Az, hogy valaki Magyarországon szülessen, a szülők túlnyomó többsége szerint egyáltalán nem fontos tényező. A következő szempont az volt, hogy mennyire befolyásoló tényező magyarságunk szempontjából az, hogy valaki élete legnagyobb részében magyarok között éljen. A válaszok azt mutatják, hogy megkérdezettjeink túlnyomó többsége szerint befolyásoló tényező, kis részük gondolja azt, hogy nem kimondottan fontos szempont. A következő kijelentésünk az volt, hogy fontos-e magyarságunk meghatározásában az, hogy valaki szavazzon egy magyar pártra/politikai szervezetre/érdekképviselői szervezetre. A válaszadók 16%-a szerint nagyon fontos, 30% szerint fontos, 15% szerint fontos is meg nem is, 20% szerint pedig nem fontos tényező. Ezen kérdés utolsó szempontja az volt, hogy mennyire fontos abban a tekintetben, hogy valaki magyarnak számítson az a tényező, hogy magyar nyelvű iskolát végezzon. A szülők túlnyomó többsége szerint befolyásoló tényező, csupán 5 % gondolja úgy, hogy nem fontos szempont vizsgálati kérdésünkben.

Az identitás kérdéskörben, a továbbiakban arra keressük a kérdést, hogy mi határozza meg leginkább válaszadónk nemzeti hovatartozását. Ezen kérdés megválaszolásához rendeltünk három választási lehetőséget. A szülők által bejelölt válaszokat a következő ábra demonstrálja.

16. ábra A nemzeti hovatartozást meghatározó tényezők a szülők válaszai alapján

Láthatjuk, hogy a kérdőívet kitöltő szülők nagy többsége szerint nemzeti hovatartozásukat az anyanyelv és a kultúra határozza meg leginkább. Úgy gondolják ezek a legjellegzetesebb tényezők. Talán nem hiába maradt fenn szinte szállóigeként Széchényi híres mondata, miszerint „Nyelvében él a nemzet”. A válaszadók 17% gondolja úgy, hogy nemzeti hovatartozásunk saját döntésünk eredménye, függetlenül anyanyelvtől, kultúrától, állampolgárságtól. A legkisebb értéket az állampolgárság meghatározás kapta, úgy látszik a kutatásunkban részt vevők szerint nemzeti hovatartozásunk szempontjából az állampolgárságunk nem befolyásoló tényező.

Egy 2012-es szociológiai kutatás szerint, amelyet az anyaországtól elcsatolt részeken mértek ugyan ezen témakörön belül, az eredmények tükrében elmondhatjuk, hogy az ott született válaszok teljes mértékben megegyeznek a mi kutatásunk által kapott válaszok aránybeli eloszlásával (Veres, 2012).

Az identitás kérdéskörben a következőkben arra keressük a választ, hogy a szülők az ugyanazon helymeghatározások közül, melyiket tekintik szülőföldjüknek, valamint hazájuknak. A szülők válaszaiból kiderül, hogy Kárpátalját a megkérdezettek 77%-a szülőföldjének tekinti. Ukrajnát, csupán 8% tartja számon, mint szülőföldjét. 7% a települést, ahol született jelölte meg válaszként, 4% a történelmi Magyarországot tekinti szülőföldjének, 2 % pedig azt a települést, ahol éppen él. A mit tekint hazájának részről a legmagasabb arányban szintén Kárpátalja vezet, hiszen a megkérdezettek több, mint fele jelölte be válasznak. A következő mutatók szerint a megkérdezettek 13%-a Magyarországot

tartja hazájának, 12% pedig a történelmi Magyarországot tartja annak. 7 % a települést, ahol született, 6 % a települést, ahol él, Ukrainát a válaszadók 5% tekinti hazának, 1 % pedig a teljes magyar nyelvterületet tartja számon, mint hazáját.

Az erős Magyarország felé irányuló mutatókra nagy valószínűséggel hatással lehet közös történelmi múltunk, valamint az anyaország felől erősen érezhető nemzetépítési politika is. Ha ilyen tekintetben nézünk vissza az eltelt évekre elmondhatjuk, hogy Magyarország kormányának határon átívelő gazdaságélénkítő csomagja, támogatási rendszerei érezhetőek és kézzelfoghatóak a kárpátaljai emberek megsegítése érdekében. Az itt élők sokszor érezhették úgy, hogy egy szomszéd ország nagyobb mértékben támogatja őket boldogulásuk és szülőföldükön való megmaradásuk szempontjából, míg azon ország, melynek elviekben teljes jogú állampolgárai.

A továbbiakban azt kérdeztük meg a szülőktől, mit gondolnak, a kárpátaljai magyarok részét képezik-e a magyar nemzetnek. A válaszadók 91 %-a úgy véli, hogy igen, a magyar nemzet részét képezzük, mindössze 9%-uk nem tudja eldönteni a kérdésre a választ. Rögtön ezen kérdés után azt szerettük volna megtudni, hogy mi a véleményük a szülőknél azon kérdésben, hogy a kárpátaljai emberek részét képezik-e az ukrán nemzetnek. A válaszadók 42%-a gondolja azt, hogy kárpátaljai magyarok nem része az ukrán nemzetnek, 38% gondolja azt, hogy igen, része, 17 % nem tudja a kérdésre a választ.

Ezek után azt kérdeztük meg, hogy fontos-e a nemzeti identitás felvállalása, s ha igen, miért. A válaszadók nagy része gondolja azt, hogy fontos. A kifejtésben a következő magyarázatok szerepeltek a leggyakrabban: mert magyar vagyok, mert ez határoz meg minket, mert az ember csak nemzetiségében igazán önmaga, ha Kárpátalján magyarnak valljuk magunkat, akkor vállaljuk is fel azt, ez által tarthatjuk fent magyarságunkat, ezáltal tudjuk, hogy hová tartozunk, ezt nem tagadhatjuk meg, így vagyok az, akinek születtem. Volt, aki azt mondta, mivel más nemzetiségben elnyomásban élünk, így tudunk példát mutatni gyermekeinknek, anyanyelvemet és kultúrámat csak így adhatom tovább, ez mutatja meg, ki vagyok, fent kell maradni kultúránknak és nyelvünknek, így maradunk magyarok, ez által tudja mindenki honnan jött, hová tart. A megkérdezettek 2 %-a szerint nem fontos, 3% pedig nem tudja a választ.

A következő kérdésünk az volt, hogy jelent-e problémát az a szülőnek, hogy magyar nemzetiségüként ukrán állampolgár. Mennyire tudja összeegyeztetni ezen tényezőket hétköznapi feladatai elvégzése során. A válaszok alapján azt derül ki, hogy a szülők 40%-ában néha felmerül egy-két ellentmondásos érzés, de általában nem probléma, 34%-uk mondja azt, hogy nincs semmi problémája ezzel a ténnyel, jól tudja egyeztetni. Ezzel

ellentétben a szülők 24%-a mondja azt, hogy elég gyakran probléma számukra, de a környezetükkel nincs gondjuk, valamint a válaszadók 2%-ának elég gyakran jelent problémát, és a környezetükben is vannak személyek, akik ugyancsak gondot okoznak nekik emiatt.

A továbbiakban arra kerestük a választ, hogy milyen gyakran éri a kutatásban részt vevő személyeket hátrányos megkülönböztetés, esetleg igazságtalan bánásmód például nemzeti hovatartozása, társadalmi származása, vagy politikai nézetei miatt. Nemzetiségi hovatartozásuk miatt a megkérdezettek nagyobb részét, soha, vagy csak ritkán érte hátrányos megkülönböztetés, 13%-uk válasza viszont azt mondja, hogy gyakran kerültek igazságtalan szituációba miatta. Vallásos meggyőződésük kapcsán a válaszadók nagytöbbségét soha, vagy csak ritkán érte hátrányos megkülönböztetés. Társadalmi származásuk miatt a válaszadók 66%-át soha vagy csak ritkán érte igazságtalan bánásmód, 8%-t gyakran. Életkoruk miatt a szülők túlnyomó részét soha, vagy csak ritkán érte hátrányos megkülönböztetés. Anyagi helyzetükre is rákérdeztünk, a válaszok alapján 51%-ukat soha vagy csak ritkán érte atrocitás jelen szempont szerint, 10%-ukat gyakran, 2% nagyon gyakran. A vidék miatt, ahonnan származik a válaszadók szinte teljes mértékben egyöntetűek mondják azt, hogy soha vagy ritkán érte őket hátrányos megkülönböztetés. Politikai nézeteik miatt szintén a válaszadók nagyobb részét soha, vagy csak ritkán érte igazságtalan bánásmód, csupán 6% mondja azt, hogy gyakran kerültek negatív megkülönböztetés alá. Nemük miatt a szülők túlnyomó részre soha, vagy csak ritkán került igazságtalan helyzetbe.

A következő kérdésünk az volt az identitás tömbön belül, hogy mi a szülők véleménye arról, hogy akadályt jelent-e az érvényesülés Ukrajnában, ha az ember magyar nemzetiségű. Négy kategória szerint adhattak választ a szülők kérdéseinkre, majd lehetőséget adtunk válaszaik kifejtésére, indoklására is. Az első válaszlehetőség az volt, hogy igen, minden téren akadályt jelent, mely lehetőséget a megkérdezett szülők közül senki sem jelölte meg. A következő válaszlehetőség az volt, hogy igen, akadályt jelent a következő területeken az érvényesülés. Itt a válaszaik kifejtésénél a következő területeket jelölték a szülők: ügyintézésnél, ahol magas fokon kell az ukrán nyelvtudás vagy karrier építésben, továbbtanulásnál, elhelyezkedésnél, ahol ukránul kell beszélni nehezen megy a nyelvtudás. Ezek voltak visszatérő válaszaik. A harmadik válaszlehetőség az volt, hogy nem jelent akadályt. Ezen megállapítást szintén egy szülő sem jelölte meg válaszában. Az utolsó megállapításunk az, hogy nem jelent akadályt, sőt előnyt jelent. Itt is lehetőséget adtunk a szülőknek válaszaik megmagyarázására. Úgy gondolják, hogy inkább előnyt jelent az

érvényesülésben Ukrajnában, ha az ember magyar, arra hivatkozva, hogy az iskolában támogatásban részesülnek a gyerekek.

Következő kérdésünk által arra keressük a választ, hogy mi a szülők véleménye arról, hogy hogyan jellemezhető Ukrajnában az ukránok és a magyarok közötti viszony, ha országos szintet nézünk. A válaszadók túlnyomó része, 71% úgy véli, hogy jelenleg konfliktusokkal terhelt ez a viszony. 13% azt mondja, hogy közömbösség jellemzi, a válaszadók 3% szerint viszont együttműködés jellemző az ukrán- magyar kapcsolatra.

Ezen szemponthoz kapcsolódik közvetlenül következő kérdésünk, mely az utolsó az identitás témakörben. Itt azt szeretnénk megtudni, hogy a szülők véleménye szerint, jelen időben hogyan jellemezhető az ukránok és a magyarok közötti viszony azon a településen, ahol élnek. Települési szintet nézve a válaszadók több, mint fele azt mondja, hogy együttműködés jellemzi a két népcsoport viszonyát, 24% szerint közömbösség jellemzi, tehát élnek egymás mellett, 13% gondolja viszont azt, hogy a településen konfliktus jellemző az ukrán-és a magyar emberek együttélésére.

Az, hogy mennyire fontos a szülők szemszögéből az identitásuk, jelen kérdéskört összefoglalva elmondhatjuk, hogy nagyobb részüknek egy erős tényező, mely meghatározza személyiségüket, megerősíti őket magyarságukban. Nyilván kettős érzést hoz elő az a tudat, hogy bár területileg Ukrajna állampolgárai, mégis nemzetiségükben nem érzik magukhoz közel, nem tekintik szülőföldjüknek vagy hazájuknak jelen országot. Ez az érzés jellemzően Kárpátaljához köti őket. Viszont azt is tudják, hogy a mindennapi életben elengedhetetlen annak az országnak a nyelvismerete, ahol élnek. Hiszen, mint azt a szülők válaszai is alátámasztják, a hivatalos ügyek intézésénél, esetleges továbbtanulási szándéknál, vagy a megfelelő munkahelyen való elhelyezkedésnél újfent előjön az államnyelv használatának szükségessége. Az erős identitástudatot táplálhatja az a politikai ellenszenv is, melyet az elmúlt évekre való visszatekintésünk adhat országunk vezetői által eszközölt változások, törvényalkotások terén, akár az oktatáspolitikai vagy nyelvhasználat vonatkozásaiban. Az itt élő népekre általánosan jellemző volt a békés együttélés, ám jelen időben a kárpátaljai emberek okkal érezhetik azt, hogy a kijevi hatalom megpróbál éket verni ezen egység közé. Egy másik újfent visszatérő szempont az anyaországhoz való viszony. A szülők egy része gondolja azt, hogy az, hogy nemzetisége magyar az érvényesülésben nem gátolja, sőt, ha magyar osztályba adja gyermekét, számos támogatásban részesül általa. Valóban, több támogatási rendszer irányul a magyar tannyelvű osztályokba tanuló gyerekek megsegítésére. Ha ezek közül csak néhányat kellene kiemelni, akkor minden bizonnyal nemes gesztusnak élik meg a szülők akár a Rákóczi Szövetség támogatását, mely szövetség az iskolaválasztási

kampányán belül minden magyar tannyelvű osztályba lépő gyereknek iskolatáskát nyújt át, valamint pénzügyi iskolakezdési támogatást. Fontos segítség a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Jótékonyági Alapítványa által irányított oktatási-nevelési támogatás, vagy akár az étkeztetési támogatás is, melyre a forrást Magyarország nemzeti kormánya irányozza elő.

Kérdőívünk következő témaköre a nyelvhasználat volt. Itt legelőször azt szeretnénk volna megtudni a szülőktől, hogy milyen szinten ismerik vagy beszélik a következő nyelveket: magyar, ukrán, orosz, angol, német és más nyelvek. A válaszadóink 97%-ának magyar az anyanyelve, a fennmaradt 3% jól, helyesen beszél és ír magyarul. Az ukrán nyelvet a szülők 36%-a jól beszéli, kisebb hibákkal, 22% mondja azt, hogy jól, helyesen beszél és ír is, 26% beszéli, de kifejezési nehézségei vannak, 9% érti, de nem beszéli, 2% pedig se nem érti, se nem beszéli a nyelvet. Az orosz nyelvet a szülők nagyobb része érti, de nem beszéli, 18% jól beszéli kisebb hibákkal, 16%-uk beszéli, de kifejezési nehézségekkel, 10% jól, helyesen beszél és ír, 15% pedig nem érti és nem is beszélik az orosz nyelvet. Az angol és német nyelvek tekintetében a szülők válaszai arányosnak mutatkoznak, miszerint több, mint a szülők fele nem ért és nem is beszéli ezen nyelveket, a német nyelvet 7% beszéli, de kifejezési nehézségekkel, az angolnál ez a szám csak 1%. 2-3% mondja azt, hogy jól, helyesen beszéli és ír ezeken a nyelveken. Egyéb nyelveket nem jelölnek meg válaszaik között.

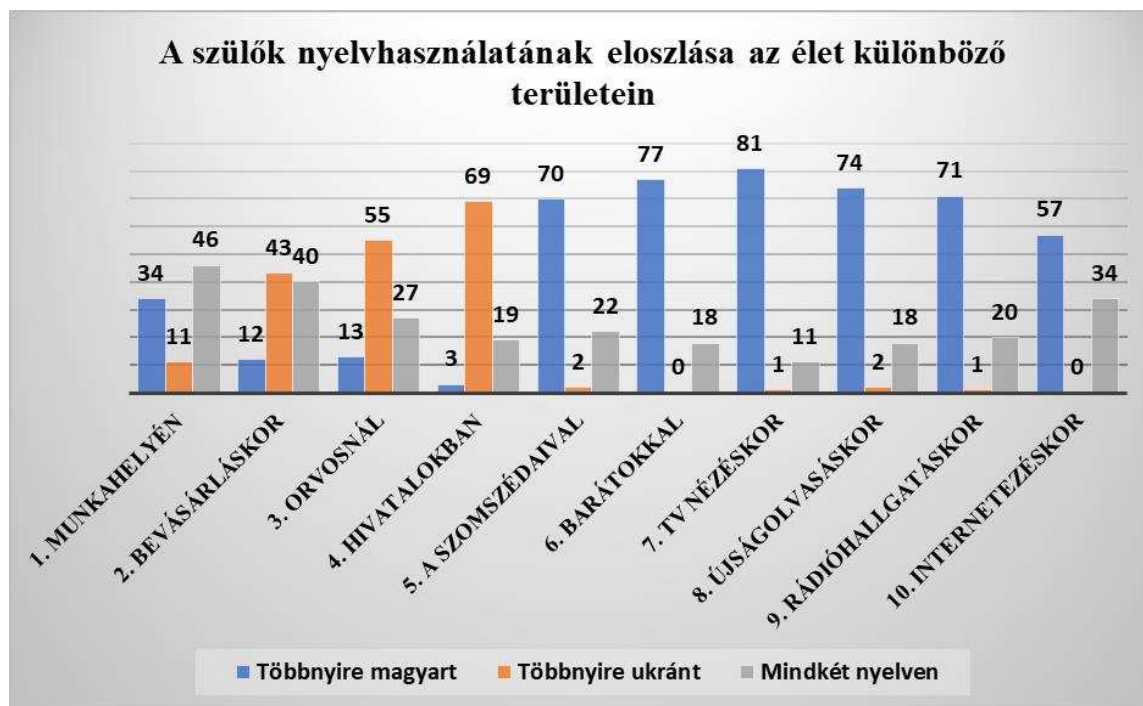
A következő kérdésünk arra vonatkozott, hogy ha minden lehetőségük- pénzük, képességük, idejük, alkalmuk- adott volna, a megadott nyelvek közül melyiket szeretnék különböző szinteken elsajátítani. A szülők válaszaiból láthatjuk, hogy a felsorolt nyelvek közül- angol, ukrán, orosz, német, francia- a legtöbben az ukrán nyelvet szeretnék nagyon jól, választékosan beszélni, ezt követően minimális százalékos arányban lemaradva ezen kategórián belül az angol nyelvet jelölik meg. Szintén az angol és ukrán nyelvnél szinte teljesen egyforma százalékból mondják a szülők, hogy gördülékenyen szeretnék kifejezni magukat. Ugyan ilyen aránygybeesések mutatkoznak az orosz és német nyelvek tekintetében. A francia nyelvet a válaszadók közel fele gondolja úgy, hogy egyáltalán nem szeretné megtanulni. Néhány szülő viszont ezen táblázatban egyéb nyelvként a spanyolt jelöli meg, amit még ha lehetősége volna szívesen megtanulna olyan mértékben, hogy gördülékenyen tudja magát kifejezni.

A következő kérdésünk arra vonatkozott, hogy gyermekkorukban milyen nyelven beszéltek az általunk megkérdezettek otthon a szüleikkel. A válaszadók 98%-ával gyerekkorában

magyar nyelven beszéltek a szüleik, 2% mondja azt, hogy párhuzamosan magyarul és ukránul is, mivel a szüleik vegyes nemzetiségűek voltak.

A továbbiakban arra vagyunk kíváncsiak, hogy a kutatásunkban részt vevők milyen nyelven beszélnek jelen időben a családjukban. A szülők a házastársaikkal 90%-ban magyarul, 1% inkább magyarul beszél, 9% nem válaszolt erre a kérdésre. A szülő a gyermekei kategóriában 94% mondja azt, hogy magyarul beszélnek, 6% nem válaszolt. A házastársa és gyermekei csoporton belül 89% magyarul, 1% inkább magyarul, 10% nem válaszolt. Az apai nagyszülők és gyermekei kategóriában 84% magyarul, 2% inkább magyarul, 1% inkább ukránul, 4% csak ukránul beszél. Az anyai nagyszülők és a gyerekek viszonyában 85% magyarul, 2% inkább magyarul, 3% csak ukránul kommunikál együtt. A gyermekek egymás közötti kategóriában 87% magyarul beszélnek, 13% nem válaszolt.

A nyelvhasználat kategóriában a legutolsó kérdésünk arra vonatkozik, hogy milyen nyelvet használ a szülő a hétköznapi élet különböző területein. Választhattak a többnyire magyar, többnyire ukrán és a mindkét nyelv lehetőségek közül. A válaszok alapján egy diagramban foglaltuk össze a szülők nyelvhasználatának eloszlását. Kék színnel a többnyire magyar nyelv használatát jelöltük. Láthatjuk, hogy szomszédjaikkal, barátaikkal, TV nézéskor, újságolvasáskor és internetezéskor a válaszadó szülők nagyobb része a magyar nyelvet használja. Tehát a hétköznapi életben a szokványos tevékenységeiket, a közösségi életükben a magyar nyelvet használják. A hivatalokban az ukrán nyelv használata mutat kiugró jeget ábránkon, tehát a megkérdezettek hivatalos dolgaik elvégzésénél többnyire az ukrán nyelvet használják. A többnyire ukrán nyelv használata jellemző még az orvosnál, valamint a szülők nagyobb része bevásárlásukat is többnyire ukrán közegben végzi, ahol túlnyomórészt az államnyelven, vagy mindkét nyelven kommunikálnak. A munkahelyi nyelvhasználat viszont a mindkét nyelv lehetőség emelkedik ki.

17. ábra A szülők nyelvhasználatának eloszlása az élet különböző területein

A nyelvhasználat című témakörünk összegzéseként a kutatásunkban részt vevők válaszai alapján elmondhatjuk, hogy megkérdeztjeink a mindennapi életük folyamán a magánszférájukban többnyire a magyar nyelvet használják. Esetleg kisebb arányban az anyai, vagy apai nagyszülőkkel való kommunikációban jelenik meg az ukrán nyelv minimális szintű használata. Ezen tényezőre befolyással lehet, ha vegyes házasságban él az egyén. Azt is megfigyelhettük, hogy a kérdőívet kitöltők csaknem egész része magyar anyanyelvűnek vallja magát, viszont az államnyelv ismeretük is bizonyos szinten megfelelő mindennapi teendőik elvégzéséhez. Ám ha lenne lehetőségük, hogy nyelvtudásukat gazdagítsák, akkor mégis az államnyelvi ismereteiket szeretnék főként tökéletesíteni, hiszen a hivatalos dolgaik elvégzés során azon nyelvre van leginkább szükségük.

A következő kérdéskörünk a szülők értékrendjére és vallásosságára vonatkozik, mivel úgy gondoljuk, hogy az egyháznak egy olyan erős megtartó ereje van társadalmunkban, ami kihatással lehet a kisebbségi lét színtereire. Tehát első kérdésünkben arra keressük a választ, hogy a szülők milyen gyakran járnak mostanság templomba. Kivételt képezvén ez alól az esküvői, temetési vagy keresztelési szertartások. A válaszadók 15% hetente többször is meglátogatja az Isten házát, 44%-uk hetente egyszer megy, míg 4% havonta tesz látogatást a templomban. 29%-uk csak nagyobb egyházi ünnepek alkalmával, mint például a Húsvét vagy a Karácsony, további, 6% mondja azt, hogy gyakorlatilag soha nem megy templomba. Következő kérdésünk az, hogy születéskor milyen vallásúnak keresztelték

megkérdezettjeinket. A következő ábra demonstrálja válaszaikat. A szülők 47%-a római katolikus hitben nevelkedett, s mai napig azt gyakorolja, a megkérdezettek 43%-a református felekezethez tartozik, 6%-ukat görög katolikusnak keresztelték, 4% pedig azt mondta, hogy ők később választottak vallást maguknak, mégpedig a karizmatikus egyház szombatista vallását.

A továbbiakban azt kérdeztük a szülőktől, hogy függetlenül attól, hogy szoktak-e templomba járni vagy nem, hogyan határozza meg magát megadott szempontok szerint. A válaszadók több, mint fele, pontosabban 62%-a vallásos embernek tartja magát, az egyház szertartása szerint. 34% mondja azt, hogy a maga módján vallások, 2% nem tudja eldönteni, 2% pedig nem válaszolt jelen kérdésre.

A következő kérdésünk arra irányul, hogy a megkérdezettek a templomi szertartáson kívül milyen gyakran szoktak imádkozni. A válaszadók 64%-a imádkozik minden nap, 19% többször, mint egyszer hetente, 4 % havonta legalább egyszer, 5% évente többször imádkozik, 3% mondja azt, hogy évente maximum egyszer, szintén 3% vallja azt, hogy ritkábban.

Ezt követően különböző dolgok fontosságáról kérdezzük válaszadóinkat. A nagyon fontos értéktől, az egyáltalán nem fontosig kell kategorizálniuk például a pénzhez, családhoz, önmegvalósításhoz kötődő viszonyukat. Az első viszony a pénzhez kapcsolódik. A válaszok alapján elmondhatjuk, hogy alanyaink 60%-a szerint fontos dolog számukra a pénz, 18%-nak nagyon fontos, 20%-nak fontos is meg nem is, csupán 1% tartja azt, hogy számára nem fontos az anyagi jövedelem. A következő a munkához való viszonyuk. A válaszadók majdnem teljes egészében mondják azt, hogy nagyon fontos/fontos számukra a munkájuk, 8%-nak fontos is meg nem is. A valláshoz való viszonyukra kérdezzük rá ezt követően. 36% szerint nagyon fontos a vallás, 54% szerint fontos, 8% szerint fontos is meg nem is, 2% gondolja azt, hogy nem fontos számára. A család- családalapításhoz való viszony következik. A válaszadóink 80%-a szerint a család nagyon fontos az életükben, 17% szerint fontos, 3% szerint fontos is meg nem is. A sikerhez való hozzáállásukra is kíváncsiak vagyunk. Csaknem 83% szerint fontos-, illetve fontos is meg nem is, 4%-uk szerint nagyon fontos az életében, szintén 4% szerint nem fontos számára, további 5%-nak pedig egyáltalán nem fontos tényező. A következő pont a személyes szabadsághoz való viszonyuk. Szerettük volna tudni azt is, hogy mennyire fontos megkérdezettjeinknek az, hogy kötetlenül éljenek és azt tegyék, amit jónak látnak. A válaszadók több, mint felének nagyon fontos, vagy fontos dolog, 16% szerint fontos is meg nem is, 7% szerint nem fontos szempont az életében. A következőkben az erkölcsösséghez való hozzáállásukra is rákérdeztünk, hogy fontos e az

életükben, hogy olyan erkölcsi szabályok szerint éljen, ahogyan azt szüleiktől tanulták. A válaszadók jelentős részének nagyon fontos vagy fontos szempont, 16% szerint fontos is meg nem is. Arra is kíváncsiak voltunk mennyire fontos számukra magyarságuk, valamint a hagyományok tisztelete. A válaszadóink jelentős részének sokat jelentenek ezek a dolgok az életben, mint ahogy a boldogság és az Istenben vetett hit is.

Ezen témakörünk végén megállapíthatjuk, hogy tartozzanak is válaszadóink bármely egyházi felekezethez, nagyobbik részük gyakorolja vallását, imádkozik, vallásos embernek tartja magát. A közösségek megmaradása szempontjából ez egy megtartó erőnek számít. Úgy gondoljuk, hogy a falusi közösségek életében mindig kiemelkedő helyet foglalt el az Isten tisztelete, ami sokszor erőt ad nekik a mindennapok kihívásaihoz. S bár az anyagi javak, vagy a siker szükséges dolgok az ember életében a család, a vallásosság, a mások tiszteletben tartása mégis felülemelkedik ezen mutatókon.

A következő témakörünk a szülők társadalmi közérzetére kérdez rá. Szerettük volna kikérni válaszadóink véleményét, hogy ha mindent számításba vesznek, mit gondolnak az elmúlt 10 év társadalmi változásairól. Elsőként az ország gazdasági helyzetére kérdeztük rá. A szülők jelentős része szerint romlott, egy tized részük gondolja úgy, hogy az évek folyamán nem változott, míg csupán 4% véleménye az, hogy az ország gazdasági helyzete javult volna. Az emberek életszínvonalával kapcsolatban a nagytöbbség véleménye újfent az, hogy romlott, 21% gondolja azt, hogy nem változott, 10% szerint javult. Rákérdeztünk külön a szülők személyes helyzetének alakulására is. A válaszadók 21%-ának személyes helyzete romlott, 53%-uknak nem változott semmit az eltelt 10 év alatt, 23%-uknak viszont javult személyes helyzete. Majd megkérdeztük, hogyan vélekednek arról, hogy mi volt jellemző a magyarok és az ukránok egymáshoz való viszonyára. A válaszadók 57%-a szerint romlott a két nép viszonya, 32% szerint nem változott semmit, csupán 4% gondolja úgy, hogy a magyar és ukrán viszony az elmúlt 10 év folyamán javult volna.

Ám nemcsak az elmúlt évek változásaira voltunk kíváncsiak, hanem arra is, hogy mennyire pozitív vagy negatív megkérdezettjeink jövőképe. Arra kérjük őket, válaszolják meg azon kérdésünket, hogy mit tartanak valószínűnek az elkövetkező években hogyan alakul az ország gazdasági helyzete. A szülők felének az a véleménye, hogy romlani fog, 29% szerint nem fog változni, 20% reménykedik abban, hogy javulni fog. Az emberek életszínvonalával kapcsolatban válaszaik szinte megegyeznek az előzővel. A személyes helyzetükről abban oszlanak meg a mutatók, hogy nem fog változni, illetve ugyanennyien remélik, hogy javulni fog, 14% viszont bizalmatlanul tekint a jövő felé, hiszen ők azt feltételezik, hogy romlani fog. A magyarok és az ukránok egymáshoz való viszonyát

tekintve megoszlanak a vélemények. A válaszadók 26%-a szerint a jövőben romlani fog ez a viszony, 39% gondolja azt, hogy nem változik, míg 29% szerint javulni fog a két nép egymás közti viszonya.

A kisebbségi népek számára a jövőkép derű-vagy borúlátása befolyással lehet szülőföldjükön való megmaradásukra, hiszen ha a jövő felé pozitívan tekintenek, akkor talán azt gondolják, hogy a boldogulásuk, az életük, társadalmi helyzetük szilárdulni látszik, aminek következménye lehet a szülőföldön való megmaradás. Ha viszont nem látják, vagy nem reménykednek saját helyzetük vagy az ország helyzetének javulásában, akkor a boldogulásuk, anyagi jólétük szempontjából egy másik országba költözhetnek. Mindannyian tudjuk, hogy a kárpátaljai emberek a gazdasági válság berobbanása óta, valamint a kelet-Ukrajnában húzódó háborús folyamatok óta külföldön keresik kenyerüket, s a különélés nehézségei áthidalásaként gyakran áttelepül az egész család is egyben, egy olyan országba, ami gazdaságilag stabil és megbízható.

Ahogy közeledünk kutatásunk fő vizsgálati kérdéseire egyre személyesebb kérdéseket teszünk fel a szülőknek, annak érdekében, hogy valóban hiteles eredményt tudjunk felmutatni kutatási kérdésünk prezentálásánál. Így begyűjtöttük a szülők szociodemográfiai adatait is. A vizsgált csoport életkorát tekintve elmondhatjuk, hogy válaszadóink 26 – 61 év közötti személyek, tehát az átlagéletkor 39 év. A nemek arányát tekintve az alanyok 87%-a nő és 13% férfi töltötte ki kérdőívünket. A legtöbben az Ungvári járási Szürte-, és környező településein születtek, de a szülők közül 3-an a Beregszászi járásból származnak. Jelenleg mindannyian az Ungvári járás településein, pontosabban Szürtén, Tégláson, Ráton és Pallóban élnek. Családi állapotukat tekintve a válaszadóink 79%-a házas, 12%-uk elvált, 3% özvegy, további 2% pedig nem házas, de együtt élnek párjukkal. A házastársuk nemzetiségét tekintve, a legtöbbször magyar nemzetiségű, de a válaszadóink 12%-ának más nemzetiségű társa van. Jelen ábra felvázolja előttünk a különböző nemzetiségi arányokat.

18. ábra A válaszadók házastársainak nemzetiségi mutatói

Láthatjuk, hogy 12 vegyes házasságban élő személy került bele kutatási közegünkbe. A válaszadóink szüleinek nemzetiségi mutatóit nézve, mint anyai-, mint pedig apai ágon a magyar nyelvűek dominálnak, 2-3%-os arányban fordulnak elő mindkét oldalon ukrán, orosz, szlovák és roma nemzetiségű felmenők. A válaszadóink szüleinek legmagasabb iskolai végzettségét tekintve kiemelkedő arányban általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, átlag 22%-nak középiskolája, szakiskolája, átlag 4%-nak technikuma, 2-2 szülőnek főiskolája és 7 apai nagyszülőnek egyetemi végzettsége van. A válaszadóink közül értelemszerűen mindannyian szülők, 58%-uknak két gyereke van, 32%-nak egy gyereke, 7%-nak három gyereke és 1%-uk négy gyermeket nevel. A háztartáson belüli együtt élők száma 3-11 fő között mozog. Két olyan család került vizsgálati körünkbe, ahol 11 fő lakik egy háztartáson belül, ők családi típusú gyermekotthonban élnek. A legtöbb szülő saját lakással rendelkezik, csupán 2%-uk él bérelt lakásban. A lakóterületek száma négyzetméterekben 40-től 240-ig terjednek, a szobák száma pedig 2 és 12 között mozog. A család szociális helyzetének vizsgálata is fontos szempont volt számunkra, így megkértük a szülőket, hogy bizonyos tulajdonukban lévő esetleges ingatlanról, személygépkocsiról, technikai eszközökről számoljanak be. A szülők 70%-ának van saját autója, 100%-nak mobiltelefonja, szinte mindenki rendelkezik internet csatlakozással, színes tv-vel, mikrohullámú sütővel. Túlnyomó részüknek nincs digitális fényképezőgépe, mosogatógépe, videokamerája, értékes festménye.

Ebben a témakörbe közelebről be szeretnénk mutatni a kutatásunkban részt vevő személyeket, azok családját, szociális helyzetüket. Azért tettük ezt, mert úgy véljük, hogy a

család szociális háttere minden bizonnyal befolyásolhatja az iskolaválasztást, mint mi azt első hipotézisünk által megfogalmaztuk. Ám, hogy teljes mértékben be tudjuk bizonyítani ezen állításunkat meg kell vizsgálnunk azon tényezőket, hogy mi alapján választottak óvodát-, majd később iskolát gyermekeiknek kutatásunk résztvevői. Viszont azt már most leszögezhetjük, mert számos kutatás bizonyítja azt a tényt, hogy a szülők legalább olyan szintű-, de legtöbb esetben már inkább magasabb szintű oktatásban szeretné gyermekét részesíteni, mint amiben neki volt lehetősége, amihez viszont a szociális helyzetük stabilitása elengedhetetlen. Andor Mihály és Lisko Ilona (1999), az Iskolaválasztás és mobilitás című kötetében egy hosszabb ideig tartó kutatás eredményeként bebizonyították, hogy a magasabb szellemi tőkével rendelkező családok már az iskolaválasztás kezdeti szakaszában tudatosan növelik gyermekeik esélyét a jövőbeli továbbtanulás folyamatában. Mint egy visszatérítendő beruházásra tekintenek a jobb iskolai közeg megválasztásánál.

Az iskolaválasztás kérdéskörünkhöz érkeztünk. Ebben a részben fel szeretnénk tárni azokat az információkat, amik a szülők beiskolázási szokásait mutatják. Elsőként azt szeretnénk volna megtudni, hogy milyen oktatási és milyen tannyelvű intézménybe járnak gyerekeik. Az első és második gyerek esetében is az óvoda megválasztásánál a magyar tannyelvű dominált. Az elemi iskola választásánál a szülők első gyermekeiket többségben magyar tannyelvű iskolába írták, ám 12%-uk gondolta azt, hogy az ukrán nyelvű alsó osztály volna a megfelelő választás. A második gyerek esetében már csak a magyar tannyelvű osztályokat részesítették előnyben a szülők. Az általános iskolai évek mutatói mind az első-, mind pedig a második gyerek esetében egyforma arányban állnak, többségben a magyar tannyelvű osztályok javára. A középiskolai évek alatt az első gyerek esetében 41% fejezte magyar nyelven az iskolát, 9% csak ukrán nyelven, 6% kétnyelvűen. Második gyereknél 30% magyar nyelven, 5% két nyelven. A szakiskolai évek alatt, akik továbbtanultak igyekeztek magyar nyelvű intézménybe felvételizni, viszont innentől kezdve növekszik az ukránul továbbtanulók száma is. Az egyetemi, főiskolai évek alatt az első gyerek esetében 17% tanult magyar nyelven, 6% ukrán nyelven, 2% pedig két nyelven. A második gyerek esetében 11% tanult magyar nyelven és 2% végzett kétnyelvű felsőoktatási intézményben.

Az iskolaválasztáskor a vegyes házasságokban élők beiskolázási motivációira is kíváncsiak voltuk. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban fogalmaztuk meg második hipotézisünket, miszerint: vegyes házasságnál az anya nemzetisége dominál. Kutatásunk résztvevői között tizenkét olyan család választait sikerült megvizsgálnunk, akik ezen kategóriához tartoznak. A nemek arányát tekintve 3 férfi és 9 nő adott választ kérdéseinkre. A 3 férfi magyar ajkú

volt, akiknek házastársaik 2:1 arányban a roma és ukrán etnikumokhoz tartoznak. A 9 nő nemzetisége szintén magyar volt, kiknek házastársaik hat esetben a többségi nemzetet képviselték, egy ukrán-magyar, egy ukrán-örmény és egy a roma népcsoporthoz tartozott. Ezen családok tannyelv választási mutatóit nézve azt látjuk, hogy nem minden esetben az anya nemzetisége szerinti oktatási közegbe írátták a szülők gyerekeiket. A két roma-magyar vegyes házasság esetén az anyák nemzetisége szerinti intézmény megválasztására nem volt lehetőség, mivel a településen működő cigányiskola, finanszírozási gondok miatt bezárt, így ők, a megszokott mintát követve magyar tannyelvű osztályba írátták gyermekeiket. Viszont a többi esetben sem mérvadó az a tendencia, miszerint kizárólag csak az anya nemzetisége dominálna. Sokkal inkább olyan szempontokat is figyelembe vesznek a szülők, hogy melyik fél fogja segíteni a gyermeket a tanulásban, megfelelő legyen a pedagógus személye, valamint az iskola elhelyezkedése is befolyásoló tényezőnek minősül. Tehát ezen hipotézisünket teljes mértékben nem tudjuk bebizonyítani az általunk vizsgált minta alapján.

Papp Z. Attila (2012) szerint a kisebbségi iskolaválasztást oktatási útvonalakban végiggondolva a legalsó iskolai szinttől kell vizsgálnunk, így az óvodaválasztás fontosságára is fel kell hívnunk a szülők figyelmét. Ezért azt is megkérdeztük a kutatásunkban részt vevő személyektől, hogy az óvoda választásakor milyen szempontokat vettek figyelembe. A válaszok alapján a szülőknek fontos szempont volt többek között az, hogy gyermekük magyar közösségbe legyen de ukránul is tanuljon, hogy jobban érvényesüljön, hogy egy óvodába járjon barátaival, fontos volt még számukra, hogy a gyereket az óvoda jól felkészítse az iskolai évekre.

Ezt követően arra voltunk kíváncsiak, hogy az iskola/osztály megválasztásánál mi motiválta a szülőket döntéshozataluk során. A szülők 70%-a szerint fontos tényező, hogy magyarul tanuljon, hogy jobban érvényesüljön, 50% szerint az is fontos, hogy ukránul tanuljon, hogy jobban érvényesüljön, szintén sokat számít az, hogy képességeinek, adottságainak megfelelő osztályban tanuljon, magyar és ukrán közösségben is legyen, az iskola intézményének területi elhelyezkedése is befolyásoló tényező. A tanárok felkészültsége is megfelelő legyen a szülői elvárásoknak, valamint az, hogy a tanár-diák viszonyra a barátságos környezet legyen jellemző. Arra is rákérdeztünk, hogy mennyire fontos szempont az osztályválasztásnál a külföldről jövő támogatás. A szülők 32%-a szerint fontos szempont, 32% azt mondja, hogy kevésbé fontos, 10% szerint pedig egyáltalán nem fontos.

Kutatásunk folyamán az általunk vizsgált csoport körülbelül 20-30%-a olyan család, akik vélhetőleg szegényebb családi körülmények között élnek, mint a vizsgálatunkban részt

vevők nagy többsége. A magyarországi támogatás igénye és fontossága jól esik a szülőknek, mégis csupán 32%-uk veszi figyelembe ezen tényezőt a gyermeke beiskolázásánál. Viszont itt figyelembe kell vennünk az etnikai tényezőket is, hiszen, mint azt már korábban említettük a Szürtei Középiskola minden magyar tannyelvű osztályában jelentős számban képviselteti magát a roma kisebbség. Azt is láttuk, hogy az ukrán tannyelvű osztályok létszámában viszont csak minimális a roma nemzetiségű gyermekek aránya. Tehát, a család szociális háttere valóban befolyásoló tényező lehet a gyermek beiskoláztatásánál, olyan mértékben, hogy a szegényebb családi körülmények közül érkező gyerekek szüleit motiválhatja a külföldről jövő támogatás. Ezzel első hipotézisünk beigazolódni látszik. Ferenc Viktória és Séra Magdolna (2019) is végeztek kutatásokat a beiskolázás motivációs tényezőiről a Beregszászi-és Munkácsi járásban. Az ő eredményeik alátámasztják a mi általunk megfogalmazott első hipotézist, hiszen eredményeik kimutatják, hogy a család anyagi helyzete vagy épp a magyarországi támogatáspolitikai is befolyásolja az iskolaválasztást, különösen a roma nemzetiségűek körében.

A következő kérdésünk csak azoknak szólt, akik óvodai- vagy iskolai csoportot váltottak. Azt szeretnénk tudni, milyen szempontok alapján mérlegeltek, amikor azt a döntést hozták meg, hogy más óvodába vagy iskolába íratják át gyerekeiket. Erre a kérdésre a szülők 23%-a válaszolt. Magyarázataik a következők voltak: gyermekem fejlődése érdekében több lehetőséget láttam a továbbtanulásra a másik intézményben, az oktatási minőség miatt váltottunk, ukránul tanuljon a gyerek, a beutazás akadályokba ütközött, nem volt elég magyar foglalkozás. Aztán arra is rákérdeztünk, hogy mennyire lettek elégedettek döntésükkel. Akik óvodai csoportot váltottak, azok elmondása alapján a többség nem bánta meg döntését, teljesen elégedettek, hiszen elmondásuk alapján jó szakmai tudással rendelkező nevelőkre bízták gyermekeiket, jól felszerelt, komfortos épületbe adták őket, erősebb csoportba kerültek a gyerekek, ápolták a hagyományokat, közelebb is volt az épület, jó a közösség. Ám ezzel szemben vannak elégedetlenek is, akik szerint az új intézményben nem foglalkoznak eleget a gyerekekkel, nem kellően felszerelt, nem fektettek hangsúlyt az államnyelv elsajátítására, vagy rövid ideig járt az új helyre, és amit ott tanult, elfelejtette. Akik iskolát, vagy osztályt váltottak 70%-uk elégedett döntésével, mert úgy vélik, hogy nagyobb az összetartás az új osztályban, jó szakmai tudással rendelkezik a pedagógus, erősebb osztályba került a gyermek, színvonalasabb a tanítás, egyházi nevelést kap, nagyon jó kapcsolat van a tanár és diák között, itt vannak a barátai, anyanyelven tanul, tanulmányi kirándulásokat szerveznek, együttműködnek a művészeti iskolákkal. A válaszadóink 20%-a

viszont csalódott döntésében, mert nem gondolja, hogy erős tudású volna a pedagógus vagy széthúzó az osztály.

Az óvoda-és iskola megválasztásánál láthatjuk, hogy az óvodai évek alatt több dominanciát kap a magyar anyanyelven való tanulás, a hagyományok ápolása, a játékos foglalkozások megléte. Visszatérő pont viszont az államnyelv oktatásának hiánya is. A szülők igényei, hogy gyermekeik a legjobb körülmények között nevelkedjenek, szakmailag erős pedagógus tanítsa őket, de befolyásoló tényező az is, hogy valamilyen szinten sajátítsa el a gyermek az államnyelvet, hogy a későbbiekben könnyebben menjen a továbbtanulás. Ezen eredményünket alátámaszta egy 2009-es kutatás, ahol az óvodák tannyelvének megválasztását vizsgálták kisebbségi közegben. Az eredmények ott is azt mutatták, hogy magyar szülők egy része az országban uralkodó bizonytalan helyzetből abban látja a kiutat, hogy gyermekét ukrán nyelven taníttatja. (Balogh, 2009)

Az óvodai nevelés versenyképessége kapcsán is tettünk fel kérdéseket. Kíváncsiak voltunk arra, hogy a szülők mennyire voltak megelégedve a képzés tartalmával. Arra kértük őket írjanak minél több pozitív példát abban az esetben, ha az óvodai nevelés által gyermekük sokrétű tudással gazdagodott, illetve negatív példákat, ha többet is fejlődhetett volna az intézményben. Egyes szülők szerint pozitív volt, hogy anyanyelvükön tanulhattak a gyerekek, segítették az iskolai felkészültségre, önállóságra nevelődtek, szakpedagógusok foglalkoztak a kicsikkel, barátságos – szeretetteljes légkörben voltak, ismerkedtek a magyar népmesékkal, hagyományokkal, népi játékokkal. Pozitív volt továbbá az is, hogy segítették a társadalomba való beilleszkedést, kialakították a napirendjüket, színvonalas műsorokat készítettek, kézműves foglalkozásokat tartottak, minőségi időtöltés volt. Míg mások negatív példákat is hoztak fel. Ők úgy vélik, hogy keveset foglalkoztak közösségi és gyermekjátékokkal, nem tanultak idegen nyelvet sok mesét néztek helyette a televízión, kevés gyakorlat volt a logikai gondolkodás, finommotorika fejlesztésére. Szintén negatív tényezőnek vélik a szülők, hogy az államnyelvre egyáltalán nem fektettek hangsúlyt, lehettek volna foglalkozások, ahol ukrán nyelvi alapokat játékos módon tanulhattak volna. Ennek hiánya negatívan hat az iskolában, mert a gyerek rögtön megijed és elidegenedik az államnyelvtől. Mozgásszegény volt a napi program, nem voltak felkészülve a tanárok, valamint a higiéniai körülményekkel sem voltak megelégedve.

A továbbiakban arra kerestünk választ, hogy a kötelező tartalmi képzésen felül nyújt-e valamilyen pluszt az óvoda. A szülők szerint a gyerekeknek csak előnyére vált minden, amit a magyar nyelvű óvodában tanult. A gyerekeket megtanították 10-ig összeadni, kivonni, önállóságra nevelték őket, tanították az angolt és az ukránt és sok barátot is szereztek. Sok

gyerekdalt, verset tanítottak a gyerekeknek, magabiztosságra is nevelték őket. Negatívumot ebben az esetben nem tudtak mondani.

A továbbiakban rákérdeztünk arra is, hogy a szülők véleménye szerint mi jellemző egy jó óvodára. A legfontosabb dolgok, amik visszatérő válaszok voltak, az, hogy értékközvetítő legyen, 100%-ban odafigyeljen a gyerekre, higiénikus körülmények legyenek, jól képzett szakembereket alkalmazzon és igazságos legyen a vezetőség. Figyeljenek az egészséges táplálkozásra, neveljen önállóságra, jó infrastruktúrája legyen, tartsa be a munkaidőt, a nagycsoportos gyerekeket készítse fel az iskolára, jellemezze a szülői együttműködés, nemzeti hagyományokat átörökítsen, zene és nyelvképző, a gyerekek testi-lelki nevelését is elősegítse.

Ezen kérdéskörhöz kapcsolódva megkérdeztük a szülőket arról is, hogy mi jut eszükbe a kárpátaljai magyar óvodai nevelésről. Jelen esetben is azt kértük, hogy pozitívumokat és negatívumokat is egyaránt jegyezzenek fel. Pozitívumként emlékeznek vissza a kedves emlékekre, a szép és jól felszerelt óvodaépületekre. Továbbá gyerekbarát óvodák, kedvesek az óvó nénik, magyarul és ukránul is tanulnak, foglalkoznak a hagyományok ápolásával. Rengeteg felújítás, támogatás Magyarországról, nincs nemzeti különbség, magyar szimbólumok, sok programot szerveznek, már jól felszerelt tiszta, higiénikus óvodák. A negatív dolgok tekintetében olyan tényezők kerültek előtérbe, mint az, hogy a tapasztalt káderek külföldre költözése miatt sokkal gyengébb, tapasztalatlanabb munkatársakkal töltenek be óvodapedagógusi pozíciót, akiknek nincs megfelelő felsőoktatási végzettségük, szemléltetők hiánya, nem foglalkoznak megfelelően a gyerekek fizikai fejlesztésével, szovjetista épületek és program.

Ezzel párhuzamosan azt a kérdést is feltettük a szülőknek, hogy alkossanak pozitív és negatív véleményt arról is, hogy az előzőekhez képest miben más az intézményes ukrán nyelvű óvodai nevelés. A válaszadóink mindannyian abban éretek egyet, hogy az államnyelv elsajátítása egyszerűbb lehet, hiszen sok az ukrán nyelvű szemléltető anyag is. Voltak, akik azt gondolták, hogy jobban érvényesülnek az iskolában az ukrán óvodába járó gyerekek, valamint azt, hogy nagyobb a felügyelet, tisztaság és szigorúság. A negatívumokat abban látják, hogy nagyon régi, még szovjet időbeli épületeik vannak, erőltetett a terv, tiszteletlenebbek a nevelők. Olyan vélemény is megfogalmazódott, hogy ha egy magyar nemzetiségű gyerek ukrán óvodába jár, teljesen kimarad a magyar nemzetiségű óvodák által nyújtott hagyományörző nevelésből, a magyar hagyományok háttérbe kerülnek. Ezen kijelentés utal harmadik hipotézisünkre, miszerint aki ukrán tannyelvű osztályba (jelen esetben csoportba) adja gyermekét, annak a gyermeknek gyengül a nemzeti identitása. Ám

hipotézisünk bizonyítása végett meg kell vizsgálnunk azokat a válaszokat is, amelyet a szülők az iskola intézményével kapcsolatban fogalmaztak meg.

Ezen témakörünk összegzéseként viszont azt mindenképp leszögezhetjük, hogy az intézmények kiválasztásánál a szülők nemcsak a képzési tartalom mélységére figyelnek oda, hanem fontos szempont az óvoda elhelyezkedése, felszereltsége, az óvónők szakmai tudása, a hagyományok ápolása, valamint a nyelvi kérdés, mivel a szülők szeretnék, ha az óvodában a gyermekük játékos formában már elkezdené az államnyelv alapjainak elsajátítását, hogy az iskolában könnyebb dolga legyen a tanulásban. A kárpátaljai magyar óvodai nevelés tekintetében pozitívumként lépett fel az intézmények felszereltsége és a Magyarországról jövő támogatások is. A szülők figyelmét sem kerülte el az a tényező, hogy a magyar kormány támogatásával és a KMPSZ közreműködésével elindult a Kárpát-medencei óvodafejlesztési program, mely keretein belül számos kárpátaljai óvoda újulhatott-, vagy akár épülhetett fel. Vizsgált településünk óvodája is 2018-ban ezen program által kaphatott új köntöst, s így a gyerekek egy modern, tiszta és felszerelt oktatási intézményben tölthetik mindennapjaikat.

Következő kérdéskörünk által arra keressük a választ, hogy jelentett-e bármilyen gondot az óvoda elvégzése után az iskolakezdés. A válaszadóink véleménye megoszlik e témában. A szülők egyik fele szerint semmilyen probléma nem volt az óvoda befejezése után, mindenre tökéletesen felkészítették a gyerekeket, megszokták a korán kelést, illetve nem volt akadály, mert rögtön tudták melyik intézménybe írassák majd a gyereket. Ezzel ellentétben a másik oldal azt mondja, hogy hiányosság, hogy nincs magyar logopédusuk, gond volt, hogy vegyes anyanyelvű gyerekek voltak egy osztályon belül, mert nem voltak meg az ukrán nyelvi alapok, nem tudtak kommunikálni.

Ezen kérdéshez közvetlenül kapcsolódva arra voltunk kíváncsiak, hogy mit gondolnak a szülők, az óvodai nevelés miben tudott volna hozzájárulni az iskolai adaptációhoz. Itt újra megoszlik a szülők véleménye, kisebb részük gondolja azt, hogy minden tekintetben hozzájárult az óvoda a beiskolázáshoz és a gyerekek sikeresen adaptálódtak. A szülők nagyobb csoportja viszont úgy véli, hogy a felkészítésben lehetett volna erősebb az ovi: nyelvekkel való ismerkedésben, szókincsfejlesztésben, beszédkésztség fejlesztésben logopédus bevonása által, logikai gondolkodás kialakításában. Ezen kívül szervezhettek volna nyílt napokat a két intézmény között, hogy a gyerekeknek ne legyen teljesen idegen hely az iskola.

Ezt követően válaszadóinkat megkértük, hogy tapasztalataik alapján foglalják össze, melyek az iskolakezdekéskor leginkább hasznosítható képességek, milyen képességek kellene ahhoz napjainkban, hogy a gyerek eredményes legyen a tanulásban. A

leggyakrabban előforduló válaszok szerint fontos, hogy iskolaérett legyen, tudjon alkalmazkodni, legyen bátor, beszédképessége fejlett legyen. Felszabadult, figyelmes, fegyelmezett legyen, hasznos az idegen nyelv ismerete is. Fejlett memória, jól felkészült szülői háttér és támogatás, kíváncsiság, koncentrációs képesség, fizikai fejlettség, önállóság, szorgalom, fogékonyság jelennek meg a szülők válaszaiban.

Azt is szeretnénk volna megtudni a szülőktől, hogy mit gondolnak, igényel-e plusz erőforrásokat, hogy a gyermek erős alappal kezdje el tanulmányait, az óvoda felkészít-e eléggé. A válaszadóink egy kis része úgy gondolja, hogy nem igényel semmilyen plusz erőforrásokat az iskolakezdés, olyan válasz is született, hogy főleg az új iskolába, a NUS-ba nem kell előtte külön foglalkozás. Viszont a túlnyomó többség véleménye az, hogy mindenképp kell a külön fejlesztő hatású tevékenység. A fizikai hiányosságok fejlesztése, plusz foglalkozás ukrán nyelvből, eszközhasználat gyakorlása. A szülők szerint fontos a nevelést már kicsi kortól megkezdeni.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy jelent-e előnyt vagy hátrányt az óvodában/iskolában az, hogy valaki magyar. A szülők abban látják az előnyt, hogy a gyerek több nyelven tudhat, mert adott a lehetőség, hogy két nyelvet beszéljen anyanyelvi szinten. Szintén előny, hogy ha anyanyelvén tanul, megérti a fogalmakat, valamint ha külföldön szeretne továbbtanulni, vagy dolgozni, az mindenképp hasznára válik. Jól érzi magát a környezetében, erősödik a nemzeti öntudata. A hátrányát főként a továbbtanulás terén látják a szülők, nehezen tanulja az államnyelvet, új oktatási törvény miatt nehéz helyzetbe kerülnek. A nyelvismeret nélkül semmilyen foglalkozásra nem lehet beíratni.

A továbbiakban azt is megkérdeztük a szülőktől, hogy mit gondolnak, milyen egy jó iskola, melyek a legfontosabb elvárásai egy iskolával kapcsolatban. A válaszadóinknak fontos, hogy megfelelő partneri kapcsolatot alakítson a szülőkkel, ápolja a nemzetiségi kultúrát, legyen barátságos légkörű, ne kivételezzen, tartsanak fegyelmet, legyen informáló. Infrastruktúra legyen megfelelő, jó kapcsolat a tanár és diák között, teremtsen közösségi élményeket, legyen könnyen megközelíthető, megteremtsen minden olyan feltételt, ami a tanórákhoz szükséges: könyvek, legyen tornaterme, étkezdéje, megfelelő illemhelye. Legyen minőségi az oktatás, szeressék a gyermeket, a bázis tantárgyak oktatásának magas színvonala, legyen az iskolának határozott magaviseleti és magatartási elvárása, alkalmazzon képzett pedagógusokat. Azt is sokan leszögezték, hogy mindenkinek anyanyelvéhez megfelelő iskola való.

Ezt követően arra kértük a szülőket, hogy mondják el véleményüket, hogy az imént felsorolt elvárásoknak mennyiben felel meg az általuk választott iskola. A válaszadóink által

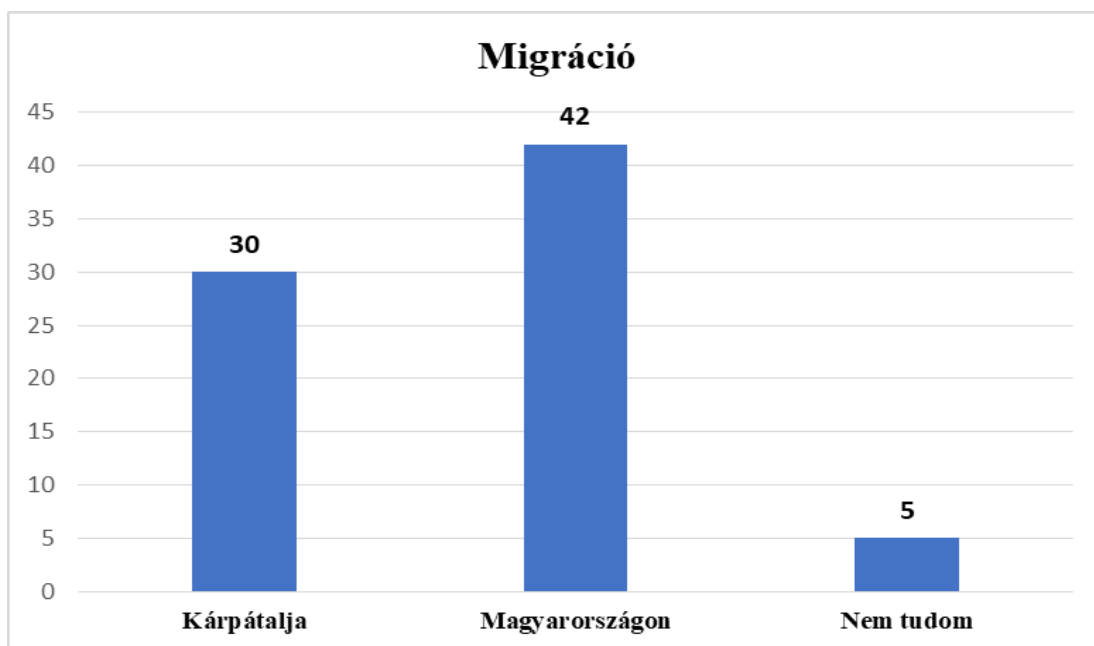
preferált válaszokat a következő ábra ismerteti. Érdekes, hogy bár a szülők szinte minden kérdéskörünkénél elmondták, hogy több figyelmet kellene fordítani az ukrán nyelv tanítására, az iskoláról alkotott véleményük alapján ezen elvárás csupán 2%-nak mutatkozik vissza. A szülők 38%-a gondolja úgy, hogy az az iskola, amit gyermekének az oktatás helyszínéül választott, teljesen megfelel az elvárásának, tehát meg van vele elégedve. Egy kis részük bizonytalanabb döntésük hatékonyságáról, hiszen ők úgy vélik, hogy fele-fele arányban választottak megfelelő intézményt gyermekük részére. Az is újabb kérdést vet fel, hogy a válaszadóink jelentős része bár tudja, mit vár el egy iskolától, ezen kérdésünkénél mégsem nyilvánítják ki véleményüket. Hiszen, amint azt az ábra is mutatja, a szülők 45%-a nem válaszolt.

19. ábra A szülők véleménye az általuk választott iskoláról

Kérdőívünk vége felé fontosnak tartottuk, hogy arról is nyilatkoztassuk a szülőket, hogy hol képzelik el gyermekük jövőjét. A kutatásunkban részt vevő szülők többsége még bizonytalan gyermekük jövőjét illetően. Voltak, akik nem döntöttek még el ezen kérdést és nem tudtak rá válaszolni. Akadunk olyan szülőkre is, akik ezt a döntést rábízák majd gyermekeikre. Ám ahogy ábránkon látszik a válaszadók nagyobb része külföldön képzei el gyermeke jövőjét, azon belül is Magyarországon. A kutatásunkban részt vevők 30%-a szülőföldjén, azaz Kárpátalján tervezi gyermeke maradását. Voltak, akik válaszaikban megjelölték, hogy egyenlőre még most Kárpátalján tervezik, mert nagyon szeretnék, ha a gyermekük majd

ittthon tanulhatna tovább és ittthon boldogulhatna, de ahhoz mindenképp pozitív változásra volna szükség a politikában.

20. ábra Migráció

Legutolsó kérdésünk a képzési kínálathoz kötődik. Itt azt szeretnénk tudni, hogy amennyiben még lehetősége volna a szülőnek, milyen tannyelvű óvodába, valamint iskolába íratná be gyermekét.

A szülők válaszai alapján az óvodai csoport megválasztásánál 31% magyar csoport, 33% magyar-ukrán, 13% magyar-angol csoportba íratná a gyermekét. Az iskola tannyelvének megválasztásánál 41% magyar tannyelvű osztályt választana gyermeke számára, 23% magyar-ukrán, 12% magyar-angol és 3% ukrán nyelvű osztályt választana gyermeke számára.

2.5. A kutatás eredménye

Kutatásunk során a szülők iskolaválasztási motivációira kerestük a választ, ezért a lekérdezéshez használt interjúk és kérdőívek eredményeit a lehető legpontosabban megpróbáltuk elemezni. Témánkat több szempont szerint megvizsgáltuk. Kutatásunk elemzése közben észrevettük, hogy számos momentum befolyásolhatja a szülők döntését akkor, mikor gyermekeiknek az oktatás tannyelvét választják meg. Ezen döntések háttérben kitűnt, hogy sokszor jól átgondolt stratégiák állnak, viszont előfordulnak kényelmi szempontból meghozott döntések, vagy esetleg a közösség által preferált minta másolása.

Azt viszont leszögezhetjük, hogy a kárpátaljai magyar szülők iskolaválasztási döntéseire mindenkor kihatnak a többségi nemzet politikai törekvései.

Kutatásunk tervezése előtt négy hipotézist fogalmaztunk meg témánk kapcsán, melyek közül három beigazolódni látszik, egyet viszont csak részben tudunk bebizonyítani. Pontosabb megállapításra a második hipotézisünk kapcsán, csak egy újabb, célirányosabb kutatás során juthatnánk.

Most vizsgáljuk meg külön az általunk fogalmazott hipotézisek alátámasztását.

1. hipotézis: A család szociális háttere befolyásolhatja az osztályválasztást.

(Szegényebb családi körülmények közül érkező gyerekek szüleit motiválhatja a külföldről érkező támogatás.)

Egy gyermek beiskolázásához elengedhetetlen egy bizonyos mértékű gazdasági tőke. Kutatásunk csoportjába olyan családok is belekerültek, akik válaszaik alapján és kiértékelésünk által vélhetőleg szegényebb családi körülmények között élnek. Az általunk vizsgált kör 20-30%-át teszi ki számuk. Mi úgy gondoltuk, hogy ezen családok beiskolázási motivációjára befolyással lehet a Magyar Kormány által célirányosan taneszköz vásárlására nyújtott oktatási- nevelési támogatás. Éppen ezért kérdőívünkben megkérdeztük a szülőket, hogy mit gondolnak, fontos szempont-e gyermekük beiskolázásánál az anyaországból jövő támogatás. Így kiderült, hogy a szülők 32%-a veszi figyelembe ezen tényezőt és tartja fontosnak. A családok szociális tényezőinek vizsgálati eredményét összevetve a beiskolázási tényezők arányával kitűnt, hogy azok a családok tartották fontosnak a magyarországi támogatásokat, akik szegényebb körülmények között élnek. Ekkor első hipotézisünk már részben beigazolódni látszott. A pontosabb eredmények érdekében az iskola nemzetiségi mutatóit is figyelembe vettük, tehát a roma nemzetiségű gyerekek számbeli arányait is összevetettük az előbbi mutatókkal. Eredményként kitűnt, hogy az ukrán tannyelvű osztályok létszámát minimális szinten befolyásolja a roma kisebbség, viszont a magyar tannyelvű osztályok számában jelentős az arányuk. Ha az elemi osztályok számára vonatkoztatjuk csak adatainkat, látjuk, hogy a magyar tannyelvű osztályokban lévő összesen 70 gyerek között 31 roma nemzetiségű. Tehát az ő szüleiket minden bizonnyal befolyásolhatja gyermekük beiskolázásánál a magyarországi támogatások. Ezzel első hipotézisünket sikerült bebizonyítanunk.

2. hipotézisünk: Vegyes házasságnál az anya nemzetisége dominál

A Szürte Községi Tanácsa által kapott statisztikai eredményeket vizsgálva láthatjuk, hogy az évek alatt fokozatosan növekszik a vegyes házasságok száma a településen. Ez magával hozza azt a kérdést, hogy vajon melyik fél nemzeti identitása határozhatja meg a vegyes

házasságokból született gyermek beiskolázásának nyelvét. Mi úgy vélekedtünk, hogy az anya nemzetisége dominál. Tizenkét olyan család válaszait sikerült megvizsgálnunk, akik vegyes házasságban élnek. Itt összevetettük a nemek arányát a házastársak nemzetiségi arányaival, és azt láttuk, hogy nem kizárólagosan csak az anya nemzetisége szerint választják meg a szülők gyermekeiknek a tanítás nyelvét. Arra viszont rálátásunk lett, hogy a vegyes házasságoknál gyakrabban fordul elő az, hogy ukrán tannyelvű oktatási intézményt részesítenek előnyben a szülők a gyermekeik beiskoláztatásánál. Ezt a meglátásunkat alátámaszta egy Szlovákiában végzett kutatás eredménye is, ahol szintén a beiskolázási szokásokat vizsgálták kisebbségi közegben. A vegyes házasságokból iskolába jövők arányát nézve kimutatták, hogy a többségi nyelven való beiskolázási tényező mellett döntenek jobbra a szülők (Cholnoky,2013).

3. hipotézis: Aki ukrán tannyelvű osztályba adja gyermekét, annak a gyermeknek gyengül a nemzeti identitása.

Kérdőívünkben egy hosszabb témakörön belül vizsgáltuk azt, hogy mit gondolnak a szülők a nemzeti identitás fontosságáról, valamint azt, hogy erős nemzeti identitástudattal rendelkező egyének választanak-e többségi nyelvű osztályt gyermekeik részére. A legtöbb szülő véleménye szerint a nemzeti identitás az, ami meghatároz minket magyarságunkban. A szülők válaszai alapján azt is látjuk, hogy a nemzeti identitás nemcsak a családi közegben formálódik, hanem az óvodai és iskolai nevelés is hatással van rá. A kutatás eredményei kimutatták, hogy a szülők véleménye megegyezik abban is, hogy egy iskola feladata a képzési tartalom túl, hogy ápolja a nemzeti kultúrát, valamint segítsen a hagyományok átörökítésében, ez az óvoda felé támasztott elvárásaik is. A hagyományaink ismerete és ápolása tudjuk, hogy erősíti nemzeti identitásunkat, az identitásunk pedig az a tényező, ami megerősít és meghatároz minket magyarságunkban. Viszont az is fokozatosan kirajzolódik előttünk, hogy az erős nemzeti öntudat ellenére a mindennapi élet tevékenységeihez elengedhetetlen az államnyelv ismerete. Kutatásunk eredményei azt mutatják, hogy azok a szülők is ukrán tannyelvű osztályba írtatják gyermekeiket, akiknek fontos a magyar identitás, és büszkék magyarságukra. Ezt azzal magyarázzák, hogy így a jövőben könnyebben tud majd gyermekük érvényesülni. Sokan vélekednek azonban úgy is, hogy magyar iskolában meg lehet tanulni ukránul, de ukrán iskolában nem fog megerősödni a gyermek magyar nyelvtudása, nemzetisége. Ez a tény alátámaszta harmadik hipotézisünket, miszerint aki ukrán tannyelvű osztályba adja a gyermekét, annak a gyermeknek gyengül a nemzeti identitása. A szülők véleményéből is tükröződik állításunk, hiszen már az óvoda tannyelvének megválasztásánál is kijelentették, hogy az a gyerek, aki nem anyanyelvén tanul

kimarad a nemzetiségi kultúra ismeretéből. Tehát ezzel harmadik hipotézisünket bebizonyítottuk.

4. hipotézis A kisebbségek társadalmi elfogadottsága kihatással van az iskolaválasztásra.

2017. szeptember 5-én az ukrán parlament elfogadta Az oktatásról szóló törvényt, melynek 7. cikkelye az oktatás nyelvének szabályozásait foglalja magába. A törvény vonatkozásában elmondhatjuk, hogy alkalmazása jelentős mértékben szűkíti a kárpátaljai magyarság anyanyelvi oktatásának lehetőségeit. Egy ember anyanyelve, az egyik legmeghatározóbb értéke megmaradásában. Ha ezen nyelven szabadon kommunikálhat és szabadon tanulhat, a nyelv, s annak kincsei átörökítődnek gyermekeire. Ha viszont az egyént megfosztják anyanyelvének szabad használatától, a kultúrája idővel elhalványul, s megszűnik létezni. A kárpátaljai magyarság minden időben tanúbizonytságot tett kitartásáról, megmaradási szándékáról.

Negyedik hipotézisünk bebizonyítása érdekében nem csak a kérdőíves lekérdezés adataira támaszkodtunk, hanem az iskolában több éve dolgozó pedagógusok szakmai véleményére is kíváncsiak voltunk. Meglátásaik érdekeltek minket témánk vizsgálata közben, pontosabban, hogy próbálják megfogalmazni, mi okozza az osztályok létszámának ugrásszerű alakulásait, hogyan boldogul egy magyar anyanyelvű gyerek ukrán osztályban, illetve hátránnyal indít-e egy magyar anyanyelvű tanuló, ha szülei anyanyelvi oktatásban részesítik. A pedagógusok szakmai véleménye az, hogy egy gyerek leghatékonyabban fejlődni csak anyanyelvi környezetben tud, hiszen érti a fogalmak közti összefüggéseket. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy mit gondolnak a hatályba lépő oktatási törvényről, lesz-e ennek hatása a gyermekek beiskolázására, valamint a kárpátaljai oktatás jövőjére. A pedagógusok meglátása az, hogy a szülők többségének a véleménye már jelenleg is az, hogy ha ötödik osztályban fokozatosan egyre több tantárgyat kell majd a gyereknek államnyelven tanulnia, akkor talán biztosabbnak látják a gyermek jövőjét, ha ukrán nyelvű osztályba iskoláztatják be. Kérdőíves vizsgálatunk elemzése által elmondhatjuk, hogy a szülőket számos tényező befolyásolja akkor, mikor gyermekeiknek az oktatás tannyelvét választják meg, s az egyik legfőbb befolyásoló tényező a kisebbségi politika alakulása. Tehát negyedik hipotézisünket sikerült bizonyítanunk.

Kutatásunk eredményeként kijelenthetjük, hogy a szülők úgy gondolják, gyermekeik csak abban az esetben tudnak majd boldogulni szülőföldjükön, ha elsajátítják az államnyelvet. Ezt alátámasztja az a tény is, hogy azok a szülők, akik ukrán tannyelvű osztályba íratják gyermekeiket, Kárpátalján képzelik el azok jövőjét. A magyar tannyelvű osztályt választó

szülők esetében pedig olyan eredmény született, hogy mindössze 14%-uk képzele itthon gyermeke jövőjét, a többi viszont külföldön, főleg Magyarországon. A szülők jövőbeli döntései tehát meghatározóak lehetnek a kárpátaljai nemzetiségi oktatás megmaradása függvényében.

Összefoglalás

A kárpátaljai magyar nyelvű oktatás fennmaradása az itt élők jövőjének záloga. Éppen ezért választottuk magiszteri munkánk témájának a beiskolázás motivációs tényezőit és azok eredményességét a két tannyelvű Szürtei Középiskolában 2008-2018 közötti periódusban, természetesen rávilágítva a jelen kor legfontosabb befolyásoló komponenseire is.

A munka megírásának célja az volt, hogy a kutatás végére kirajzolódjon előttünk az a kép, mely rávilágít a szülői döntések hátterére: befolyásolja-e az identitás kérdése az oktatás tannyelvének megválasztását, kihat-e az aktuális oktatáspolitikában végbemenő változások, törvényi rendeletek a gyermek beiskolázására, fontos tényező-e az anyaország irányából jövő különböző támogatások, illetve, hogy a család szociális háttere mennyiben játszik szerepet a tannyelv megválasztásánál. Kérdéseink feltárására a kutatás során különböző módszereket alkalmaztunk: statisztikai adatokat dolgoztunk fel, interjúkat készítettünk az iskolában több éve dolgozó pedagógusokkal, akiknek szakmai véleményére voltunk kíváncsiak, valamint egy sokrétű kérdőívet töltöttünk ki szülőkkel, melyben számos nyitott és zárt kérdésünkre kaptunk választ.

Kutatásunk eredményei kimutatták, hogy a szülői döntések hátterében számos tényező játszik szerepet. Van, hogy jól kigondolt, strukturális rendszer szerint haladva választ oktatási intézményt a szülő a gyermeke részére, előre tervezve a továbbtanulási lehetőségekkel, míg mások viszont haladva az árral, döntésük következményét nem latolgatva íratták gyermekeiket iskolába. Az is egyértelműen kirajzolódott előttünk, hogy a szülők jelentős részének fontos a nemzetiségük védelme, az identitásuk megőrzése, a népi kultúra átörökítése, de ezen tényezők mellett azt is szeretnék, ha gyermekeik elsajátítanák az államnyelvet, esetünkben az ukrán nyelvet. Ezt a célt viszont véleményük szerint csak akkor érik el, ha gyermekeiket ukrán tannyelvű osztályba íratták.

Az általunk vizsgált iskola elemi osztályainak létszáma által ugyan jelen időben nincs okunk panaszra, hiszen már nem jellemzőek hatalmas számbeli különbségek a magyar-, valamint az ukrán tannyelvű osztályok között, mint néhány évvel ezelőtt, de újabb problémával kell majd számolnunk a jövőben, mely minden bizonnyal negatívan hat a magyar nyelvű osztályok létszámának alakulására. Ez a probléma pedig az oktatásban végbemenő törvényi rendeletek, melyek jelentősen szűkítik az anyanyelvi oktatás helyzetét, ami által befolyásolhatják a szülők beiskolázási döntését.

Kutatásunk eredményei arra is rávilágítottak, hogy ha az aktuális törvényi rendeletek tekintetében nem lép fel valamiféle pozitív változás az anyanyelvi oktatás elősegítése céljából, akkor a szülők egy nagyobb része úgy fogja orvosolni a problémát, hogy külföldön

taníttatja majd gyermekét. Ám ha ezek a gyerekek egy más országban szereznek majd diplomát, kicsi az esélye annak, hogy egy gazdaságilag instabil országba térjenek vissza kamatoztatni tudásukat. Ennek sajnos viszont az lesz a következménye, hogy eltűnik a fiatal értelmiség szülőföldünkön. Tehát a szülők beiskolázási döntései mindenképp kihatnak a kárpátaljai magyar oktatás fennmaradására.

Резюме

Угорськомовна освіта являється запорокою для національних меншин, які живуть на Закарпатті. Вибір теми магістерської роботи, про мотиваційні фактори зарахування та результативність у двомовній Сюртівській загальноосвітній школі I-III ступенів у період від 2008-2018 року, висвітлює вплив основних компонентів у сучасному світі.

Мета роботи - дослідити, що являється тлом рішення батьків: чи впливає на ідентичність вибір мови навчання, чи впливають зміни нинішньої освітньої політики до зарахування учнів до школи, чи являється важливим фактором будь-яка підтримка, допомога з боку угорського уряду, яку роль відіграє у виборі мови навчання соціальний стан сім'ї. Під час дослідження теми використовували різні методи: опрацювали статистичні дані, провели співбесіду, інтерв'ю з педагогами, які багато років працюють у школі, заповнили багатогранну анкету з батьками, через яку отримали відповіді на багато питань.

Результати нашого дослідження показали, що на рішення батьків впливає багато факторів. Є такі, які за обдуманого структурною системою вибирають навчальний заклад для своєї дитини, плануючи можливість подальшого навчання, але є і такі, які йдучи за потоком не обдумують наслідки своїх рішень при виборі мови навчання. Перед нами вимальовується, що для більшості батьків не важливо захист національності, збереження ідентичності, успадкування народної культури, бажають, щоб їхня дитина знала державну мову, у цьому випадку українську мову. На думку батьків, це можливо лише тоді, якщо діти навчатимуться у класі з українською мовою навчання.

У Сюртівській ЗОШ I-III ступенів на даний момент немає підстав скаржитися, адже немає різниці в кількості учнів між угорськомовними та українськомовними класами, як декілька років тому назад. Але перед нами нова проблема, яка негативно може вплинути на кількість учнів у класах з угорською мовою навчання. Проблемою стають ті правові норми, законодавчі акти в освіті, які звужують можливості навчання на рідній мові, які впливають на рішення батьків щодо вибору навчання.

Результати дослідження висвітлюють, що якщо не будуть вжиті певні позитивні дії в чинному законодавстві щодо пропаганди навчання на рідній мові, то більша частина батьків своїх дітей направлятиме на навчання за кордон. Але якщо такі діти отримають диплом за кордоном, то шансу мало, що повернуться в економічно

нестабільну країну використовувати свої набуті знання. Наслідком цього буде те, що зникне інтелігентна молодь на батьківщині.

Отже, рішення батьків впливає на подальший розвиток угорськомовної освіти на Закарпатті.

Hivatkozott irodalom

- Az oktatási törvény 7. cikkelye* (2017). In: Kárpátalja hetilap (2017)
<https://karpataljalap.net/2017/09/14/az-oktatasi-torveny-7-cikkelye>
Letöltés dátuma: 2019. január 4.
- Az OECD egy 1997-es szakértői anyagának definíciója*. Idézi: Radó Péter: Méltányosság az oktatásban. Két jelentés az oktatás méltányosságáról. OKM Budapest, 2007. 12.)
Az új ukrán oktatási törvény megnehezíti a magyar elsősök beiratkozását (2020). In: Karpat.in.ua (2020)
<http://life.karpat.in.ua/?p=11743&fbclid=IwAR2vAJmxnelGL8ZdZpGU9PLCw1hktFDQ-qjn2JtSn3LD5kCopf2k5K7TXd4%2C&lang=hu>
Letöltés dátuma: 2020. április 29.
- Badó Zs. (2019): *Egyelőre gátolják a törvények az egyetemek közötti egészséges átjárhatóságot*. In: Kárpátalja hetilap, 2019.
<https://karpataljalap.net/2019/07/06/egyelore-gatolja-torvenyek-az-egyetemek-kozotti-egeszseges-atjarhatosagot>
Letöltés dátuma: 2020. február 20.
- Balogh L.(2009): „*Előrelátó vagy, de mégis...*” Az óvodák tannyelvének megválasztása kisebbségi közegben” Nemzetállamok, globalizáció és kétnyelvűség. Nyelvpedagógiai és szociolingvisztikai tanulmányok. In: Horváth István-Tódor Erika (Szerk.) 2009, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 277-291.
- Balogh L. - Molnár E. (2012): *Az államnyelv elsajátításának ára a nemzeti identitás feladása?* In: Вісник прикарпатського університету. Педагогіка, випуск XVII-XVIII. Івано-Франківськ, 2008. 10-18.ст.
- Bartha Cs. (1999): *A kétnyelvűség alapkérdései*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Budai L. (2010): *Az anyanyelv változó szerepe az idegennyelv-oktatásban. Angol nyelvi példakkal*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1-9.
- Beregszászi A.- Cserniczkó I.(2004): *...itt mennyit ér a szó?*, PoliPrint, Ungvár.
- Beregszászi A.– Cserniczkó I.(2016): *Kidobott pénz vagy megtérülő befektetés? Az ukrán nyelv oktatása Kárpátalja magyar iskoláiban*. In: Magyar nyelvőr,2016. Autdor-Shark, Ungvár, 292-309.
- Beregszászi A.-Cserniczkó I.- Ferenc V. (2014): *Nyelvi jogaink és lehetőségeink*. MTA Nyelvtani intézet- Budapest, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
- Beregszászi A. - Cserniczkó I. - Orosz I.(2001): *Nyelv, oktatás, politika*, Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, Beregszász.
- Botlik J.- Dupka Gy.(1991): *Ez hát a hon...*, Mandátum - Universum, Budapest-Szeged.
- Botlik J.- Dupka Gy. (1993): *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*, Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest.
- Burány H.- János L. K. (2016)- *Nyelvhasználat a kétnyelvű családokban*.
<http://verbi.org/2016/11/14/nyelvhasznalat-a-ketnyelvu-csaladokban-szociolingvisztikai-terepmunka/>
Letöltés dátuma: 2019. november 5.
- Cholnoky Gy.(2013): *Kisebbségkutatás*. In: Fekete Zsuzsanna (szerk.): Nemzeti tudat, nemzeti és etnikai folyamatok 2013. Lucidus Kiadó, Budapest, 172-177.
- Cserniczkó I. (1998): *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*, Osiris kiadó, MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapest.

- Csenicskó I. (2002): *A nyelvek helyzetére vonatkozó dokumentumok Ukrajnában*. Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, Beregszász, 11-23.
- Cserniczkó I. (2009): *Az ukrajnai oktatáspolitikai a nyelvi asszimiláció szolgálatában*. <http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=2009&honap=2&ci>
Letöltés dátuma: 2019. november 7.
- Cserniczkó I. (2010): *Megtart a szó / Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Hodinka Intézet, Budapest-Beregszász.
- Cserniczkó I. (2013): *Államok, nyelvek, államnyelvek / Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867- 2010)*, Gondolat Kiadó, Budapest.
- Cserniczkó I. (2016): *Nyelvpolitika a háborús Ukrajnában*, Autdor – Shark, Ungvár.
- Csenicskó I.- Melnyk S. (2007): *Az ukrajnai kisebbségek és a nyelvi oktatás*. In: Orosz I. (é.n.): *Magyarok a Tisza-forrás környékén. A felső-Tisza-vidéki magyarok anyanyelvi-oktatási helyzete egy kutatás tükrében*. PoliPrint Kiadó, Ungvár.
- Dupka Gy.- Horváth S.-Móricz K.(1990): *Sorsközösség. A kárpátaljai magyarok a 80-as évek végén*, Kárpáti Kiadó, Ungvár.
- D.P. (2019): *Megérkeztek az új magyar nyelvű tankönyvek a KMPSZ székházába*. <https://karpataljalap.net/2019/12/18/megerkeztek-az-uj-magyar-nyelvu-tankonyvek-kmpsz-szekhazaba>. 2019. december 18. 21:05, 987. szám
- Fedinec Cs. (2012): *Ukrajna helye Európában és a magyar–ukrán kapcsolatok két évtizede*. Külügyi Szemle, 99-123.
- Fedinec Cs.- Cserniczkó I.(2017): *A 2017-es ukrajnai oktatási kerettörvény: a szöveg keletkezéstörténete és tartalma*, In: Regio 2019, MTA, Budapest, 278-300.
- Fedinec Cs.(1999): *Fejezetek a kárpátaljai magyar közoktatás történetéből (1938-1991)*, (Nemzeti Hungarológiai Központ, Budapest.
- Ferenc V. – Séra M. (2012): *Iskolaválasztás Kárpátalján*. In: Cholnoky Győző (szerk.): *Kisebbségkutatás 2012*, Lucidus Kiadó, Budapest, 473-513.
- Ferenc V.(2013): *Nyelvet tanulni, továbbtanulni, „létesülni” – többségi iskolaválasztási stratégiák Beregszászban*. In: Cholnoky Győző (szerk.): *Kisebbségkutatás, 2013*, 98–121.
- Ferenc V. (2015): *Kik lesznek a jövő pedagógusai? – egyéni tényezők és intézményi hatás a kárpátaljai magyar nyelvű pedagógusképzésben*. In: Cholnoky Győző (szerk.): *Kisebbségkutatás 2015*, Lucidus Kiadó, Budapest, 89-123.
- Haraszty K. (1931): *Az ungi református egyházmegye története*. Ungi Református Egyházmegyei Egyesület, Nagykapos.
- Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont (2019): *Magukra bizonyították az éveken át tartó diszkriminációt*. <http://hodinkaintezet.uz.ua/magukra-bizonyitottak-az-eveken-at-tarto-diszkriminaciot/>
Letöltés dátuma: 2020. március 4.
- Karmacs Z. (2007): *Kétnyelvűség és nyelvészség*. PoliPrint, Ungvár.
- Kovács A. (2020): *Szijaártó Péter elárulta, meddig blokkoljuk Ukrajna euroatlanti integrációját*. <https://www.origo.hu/itthon/20200310-szijaartopeter-elarulta-meddig-blokkoljuk-ukrajna-euroatlanti-integraciojat.html>
Letöltés dátuma: 2020. április 9.

- Lannert J.-Sinka E. (2009): *A pedagógusok munka- és munkaidő-terhelése*. In: A tanulmány az Oktatási és Kulturális Minisztérium megrendelésére készült, a 9682/16/2008 számú szerződés alapján, 15.
- Magyar Távirati Iroda/ MTI (2017): *Petro Porosenko aláírta a gyalázatos ukrán oktatási törvényt*.
<https://pestisracok.hu/petro-porosenko-alairta-az-ukran-oktatasi-torvenyt/>
 Letöltés dátuma: 2019. január 18.
- Magyar Távirati Iroda/ MTI (2020): *Zelenszkij aláírta a közép fokú oktatásról szóló vitatott törvényt*. In: Kárpátalja hetilap, 2020-03-14.
- Medvegy G. (2014): *Az ukrán tüntetések legkeményebb napja*.
<https://web.archive.org/web/20140910195906/http://atlatszooztatás.cink.hu/nem-tartott-sokaig-a-kijevi-tuzszunet-frissitjuk-1526720110#>
 Letöltés dátuma: 2019. szeptember. 12.)
- Molnár E. (2013): *Adalékok az államnyelv oktatásának hatékonyságáról a kárpátaljai magyar iskolákban*. In: Szoták Szilvia (szerk.): *Sztereotípiák, választások, túlélési stratégiák kisebbségi léthelyzetben*, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest, 258-285.
- Nagy J. (2007): *Az oktatás megújítása*. In: Országos Közoktatási Szakértői Konferencia 2010. Kiadványok/19-kiadvany-2007/694.
- Navracsics J. (2010): *Egyéni kétnyelvűség*. Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged.
- Nemes M.- Révész Nagy.O. (2017): *A mesterséges kétnyelvűségről - angolul nevelő magyar családok*. In: Konferencia-előadások és háttér tanulmányok
https://www.academia.edu/37674692/A_mesterséges_kétnyelvűségről_-_angolul_nevelő_magyar_családok
 Letöltés dátuma: 2020. január 7.
- Orosz I. (1990): *Non scholae, sed vitae. A kárpátaljai magyar anyanyelvű oktatás helyzete 1944 után (Extra Hungariam)*. Budapest- Ungvár.
- Orosz I. (2005): *A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján (az ukrán államiság kialakulásának I. évtizedeiben (1981-1999))*. Poli Print, Ungvár.
- Orosz, I. (2007): *A függetlenségtől a narancsos forradalomig*. PoliPrint, Ungvár.
- Orosz, I.- Beregszászi, A.- Csernicskó, I.- Bányi, Sz. (2011): *A magyar oktatás Kárpátalján*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Orosz, I. (2012): *Két évtized távlatából*. PoliPrint, Ungvár.
- Pallay K. (2019): *Az ukrán oktatáspolitikai hatása a kárpátaljai magyar tannyelvű felsőoktatásra*.
http://real.mtak.hu/95033/1/nevelestudomány_2019_2_56-71.pdf
 Letöltés dátuma: 2020. január 5.
- Papp Z. A. (2012): *Az iskolaválasztás motivációi és kisebbségi perspektívái*. In: *Kisebbségkutatás*, 2012. 3. sz. 399–417.
- Sapsál J. (1998): *Pedagógus-továbbképzés: befektetés a jövőbe*. Az OECD-országok tapasztalatai. Pedagógus-továbbképzési, Módszertani és Információs Központ, Budapest.
- Séra M. (2013): *Magyarok a szórványban a többségi oktatásban (interjúzás tapasztalatai Beregrákoson)*. In: *Kisebbségkutatás* 2013/4.

Séra M. (2016): *Az anyanyelvhasználat, az anyanyelvű iskolaválasztás elméleti és gyakorlati összefüggései az iskolai tannyelv-választás tükrében (kárpátaljai eredmények alapján)*. In : *ACTA HUMANA 2016/3*. 73–90.

Szamborovszkyné Nagy, I. (2013): *Oktatáspolitikai és történelemtanítás a Szovjetunióban és Ukrajnában (1945–2010). I–II. Szovjetunió (1945–1991). Ukrajna (1991–2010)*.

„Lira” Poligráfcentrum, Ungvár.

Tátrai P.- Molnár J. – Molnár D. I. – Kovály K.- Eröss Á.- Ferenc V.- Rákóczi K. (2018): *A migrációs folyamatok hatása a kárpátaljai magyarok számának alakulására*.

<http://metszetek.unideb.hu/cikk/migrációs-folyamatok-hatása-kárpátaljai-magyarok-számának-alakulására>

Letöltés dátuma: 2020. április 12.

Veres V. (2012): *Az erdélyi magyarok nemzeti kisebbségi identitásának alakulása*. In: *Szociológiai mintázat 2012*, Nemzeti Szociológiai Intézet, Kolozsvár.

M. Товт.- С. Черничко(2018): *Право на навчання рідною мовою* Центральноевропейська традиція і приклад Закарпаття Редактори «Аутдор-Шарк» Ужгород,

Dokumentumok:

Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” 23.05.1991.- Закон України про освіту від 23.05.1991р. [Ukrajna/Ukran_alkotmany_hu.htm](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19)

Zakon Ukrajini „Pro Osvitu”2018 : Закону України “Про освіту”2018 р., Letöltés dátuma: 2020. február 15., <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Zakon Ukrajini „Pro Osvitu” 2022 р. Закону України “Про освіту”2022р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/822-2019-п>

Letöltés dátuma: 2020. február 12.

Koncepcia Novoji Ukrajinszkoji Skoli, MOH-2016: Концепція Нової Української Школи, MOH-2016

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Letöltés dátuma: 2019. november 11.

Наказ MOH від 22 серпня 2018 р. "Деякі питання проведення в 2019 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти" (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11 вересня 2018 р. № 1030/32482)

<https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-provedennya-v-2019-roci-zovnishnogo-nezalezhnogo-ocinyuvannya>

Letöltés dátuma: 2019. március 4.

Ситуація на ринку праці Закарпатської області(2020)

<https://zak.dcz.gov.ua/analitics/70?fbclid=IwAR05Z8JUoD7evlirvek0kasveaWrrmXjfY0TqIajzp60HPJvi3zLDQIxPiM>

Letöltés dátuma: 2020. május 2.

MELLÉKLET

Ábrák jegyzéke

1. ábra: Nemzetiségi nyelven oktató tanintézmények száma	20
2. ábra: A magyar tannyelvű elemi osztályok nemzetiségi összetétele a 2019-20-as tanévben, a Szürtei Középiskola adatai alapján	43
3. ábra: Az elemi iskolai osztályok létszáma a tanítás nyelve szerint a 2019-20-as tanévben, a Szürtei Középiskola adatai alapján	44
4. ábra: A kutatásban részt vett pedagógusok szakmai múltjának év szerint ábrázolása ...	46
5. ábra: A kutatásban részt vett pedagógusok államnyelvi ismerete	47
6. ábra: A kutatásban részt vett pedagógusok tanulási nyelve az alapiskolai évek alatt	48
7. ábra: A kutatásban részt vett pedagógusok tanulási nyelve a felsőoktatási évek alatt ...	49
8. ábra: A pedagógusok heti óraszámának eloszlása az alsóban, illetve a felsőben tartott órák szerint	50
9. ábra: A tanárok javaslata az ukrán nyelv oktatásának sikerességéről	55
10. ábra: A pedagógusok véleménye a magyar oktatás jövőjéről Kárpátalján	59
11. ábra: A szülők legmagasabb végzettsége	60
12. ábra: A szülők szakirányú végzettsége	61
13. ábra: Munkaerőpiacon aktív szülők foglalkozása	62
14. ábra: A szülők munkahelyének területi elhelyezkedése	63
15. ábra: A szülők identitása válaszaik alapján	64
16. ábra: A nemzeti hovatartozást meghatározó tényezők a szülők válaszaik alapján	67
17. ábra: A szülők nyelvhasználatának eloszlása az élet különböző területein	73
18. ábra: A válaszadók házastársainak nemzetiségi mutatói	77
19. ábra: A szülők véleménye az általuk választott iskoláról	85
20. ábra: Migráció	86

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Az etnikai- nemzetiségi viszonyok változása a mai Kárpátalja területén 1880 és 2001 között, a népszámlálások adatai alapján %-ban (Csernicsekó, 2013)	18
2. táblázat: Szürte település lakosság számának alakulása 2008-2019 között.....	38
3. táblázat: Nemzetiségi arány 2008-ban és 2019-ben	39
4. táblázat: Az első osztályba íratottak száma a Szürtei Középiskolában 2008-2018 között	42

Mélyinterjú kérdések

1. Neme
2. Anyanyelve
3. Mi a legmagasabb végzettsége?
4. Hány éves szakmai múlttal rendelkezik?
5. Milyen szinten beszéli Ön az államnyelvet? (10-es skálán, ahol a 0-egyáltalán nem beszélem, 10- értem és beszélem is)
6. Milyen nyelven végezte tanulmányait? (alaptól-felsőfokúig)
7. Milyen tantárgyakat oktat?
8. Heti hány órája van?
9. Heti hány órája van alsóban?
10. Heti hány órája van felsőben?
11. Mennyire tartja eredményesnek az alsó osztályban összeállított tanmenetet?
12. Mennyire tartja eredményesnek a felső osztályban összeállított tanmenetet?
13. Kérem, fejtse ki, az Ön általános véleménye szerint mi okoz gondot egy magyar anyanyelvű gyermek számára az államnyelv elsajátítása során?
14. Mi az Ön véleménye arról, hogy tudják elsajátítani a tananyagot azok a gyerekek, akik nem anyanyelvükön tanulnak?
15. Véleménye szerint egy magyar anyanyelvű gyerek ugyanolyan szinten sajátíthatja el a tananyagot ukrán nyelven folyó oktatás keretében, mintha anyanyelvi oktatásban részesülne?
16. Mit gondol, mi lenne a megoldás arra a problémára, hogy kisebbségi környezetben is el tudják a gyerekek sajátítani az államnyelvet?
17. Véleménye szerint befolyásolni fogja –e az új oktatási törvény a szülőket abban a döntésükben, hogy milyen tannyelvű osztályt válasszanak gyerekeiknek? Ha igen, miért?
18. Ön milyen szempontokat venne figyelembe, ha most iskoláztatná be gyermekét?
19. Az oktatási törvényen kívül milyen körülmények nehezítik még a magyar nyelvű oktatást az Ön településén?
20. Milyennek látja a magyar nyelvű oktatás jövőjét Kárpátalján?

Válaszok:

1. Nő
2. Magyar
3. Egyetem

4. 26
5. 7
6. Magyarul, felsőfokon részben oroszul és ukránul.
7. Magyar nyelv és irodalom, világirodalom.
8. 23
9. –
10. 23
11. Nem tudom megítélni
12. Részben megfelelő, de gyakran egyetemi szintű anyaggal terheli túl a középiskolásokat.
13. A gond az oktatási módszer, hogy az állam nem engedélyezi az ukrán nyelv oktatását idegen nyelvként. Azért nem tudják elsajátítani a gyerekek, mert anyanyelvként kell tanulniuk.
14. Szerintem különlegesen jó képességűnek kell lennie a gyerekeknek, hogy képes legyen idegen nyelven is olyan szinten fejlődni, mintha anyanyelvén tenné. A döntő többség nehezen, vagy sehogy sem sajátítja el a tananyagot, mert anyanyelven gondolkodik, és a tanulás közben az oda-vissza fordítás miatt lemarad, gyengébb lesz a teljesítménye, még ha konyhanyelven beszél is az ukránt.
15. Nem, amint a fentiekben megindokoltam.
16. Az oktatási módszer feleljen meg az idegen nyelv oktatási módszerének, mert teljesen különböző a két nyelv struktúrája.
17. Nyilván lesz egy réteg, aki úgymond a gyerek érdekében ukrán osztályba fogja íratni gyermekét, épp azért, hogy a későbbiekben könnyebben tudjon beilleszkedni a társadalmi életbe.
18. Azt az egy szempontot venném figyelembe, hogy valódi tudást csak anyanyelven szerezhethet. Semmiképp sem íratnám ukrán osztályba.
19. Az iskola kevésbé van felszerelve jó minőségű magyar nyelvű oktatási segédanyagokkal, technikai eszközökkel, az állam által magyar nyelven kiadott tankönyvek is sok kivetnivalót hagynak maguk után.
20. Nehéz előre látni bármit is. Az oktatási törvény a gyakorlatban fogja megmutatni, mennyire fojtja meg a magyar nyelvű tanítást. Amennyiben ellehetetlenítené, a magániskolák, illetve az egyházi iskolák jelentenek majd megoldást.

Власник документу:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1002743790

Дата перевірки:
05.05.2020 15:52:41 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
05.05.2020 16:05:24 EEST

ID користувача:
92712

Назва документу: Palfi-Kovacs E

ID файлу: 1002754683 Кількість сторінок: 89 Кількість слів: 27589 Кількість символів: 208907 Розмір файлу: 1.67 MB

4.02% Схожість

Найбільша схожість: 0.73% з джерело бібліотеки. ID файлу: 1002754707

3.38% Схожість з Інтернет джерелами 95 Page 91

1.08% Текстові збіги по Бібліотеці акаунту 11 Page 92

0% Цитат

Не знайдено жодних цитат

0% Вилучень

Вилучений текст відсутній

Підміна символів

Не знайдено заміненних символів